

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Pagrindinių audito dalykų atskleidimo įtaka finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimui audito išvadoje

Baigiamasis magistro projektas

Ieva Golubovskytė

Projekto autorė

Prof. Lina Dagilienė

Vadovė

Kaunas, 2025

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Pagrindinių audito dalykų atskleidimo įtaka finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimui audito išvadoje

Baigiamasis magistro projektas

Apskaita ir auditas (6211LX037)

Ieva Golubovskytė

Projekto autorė

Prof. Lina Dagilienė

Vadovė

Prof. prakt. Borisas Seminogovas

Recenzentas

Kaunas, 2025

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Ieva Golubovskytė

Pagrindinių audito dalykų atskleidimo įtaka finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimui audito išvadoje

Akademinių sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Ieva Golubovskytė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Golubovskytė, Ieva. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo įtaka finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimui audito išvadoje. Magistro baigiamasis projektas / vadovė prof. Lina Dagilienė; Kauno technologijos universitetas, Ekonomikos ir verslo fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): Apskaita, Verslas ir viešoji vadyba.

Reikšminiai žodžiai: pagrindiniai audito dalykai, audito išvada, vartotojų pasitikėjimas.

Kaunas, 2025. 69 psl.

Santrauka

Šiuolaikinėje verslo aplinkoje auditas atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant finansinės atskaitomybės skaidrumą ir patikimumą. Vienas iš pastaraisiais metais įvykusių pokyčių audito praktikoje yra PAD atskleidimas. PAD atskleidimu siekiama padidinti audito ataskaitų informatyvumą, atskleisti reikšmingiausias ir rizikingiausias audito sritis. Pradėjus taikyti PAD atskleidimą, iškyla probleminis klausimas, kaip PAD atskleidimas įtakoja vartotojų pasitikėjimą.

Darbo objektas yra PAD atskleidimas finansinių ataskaitų audito išvadoje ir jų įtaka vartotojų pasitikėjimui. Šio darbo tikslas - ištirti PAD atskleidimo įtaką įmonių finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimui. Siekiant nustatyto tikslo nustatyti uždaviniai: nustatyti audito ir PAD sampratą finansinio audito kontekste, išanalizuoti PAD atskleidimo įtaką vartotojų pasitikėjimui teoriniu aspektu, parengti eksperimentinio tyrimo metodologiją bei eksperimentu įvertinti PAD poveikį vartotojų pasitikėjimui.

Tyrimo rezultatai patvirtino pirmąją hipotezę, kad PAD atskleidimas padidina vartotojų pasitikėjimą, finansinės informacijos vartotojai PAD atskleidimą vertina kaip įrankį, didinantį finansinių ataskaitų informatyvumą. Tyrėjams rekomenduojama atlikti tokio tipo tyrimą įtraukiant didesnę imtį dalyvių ir pateikiant prastesnės finansinės būklės įmonės finansinius duomenis.

Darbo rezultatai yra aktualūs tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu – jie gali būti naudingi auditoriams, investuotojams, reguliavimo institucijoms, siekiant tobulinti audito ataskaitų turinį bei stiprinti finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimą .

Golubovskytė, Ieva. The Impact of Disclosure of Key Audit Matters on the Trust of Financial Information Users in the Audit Report. Master's Final Degree Project / supervisor prof. Lina Dagilienė; School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Accounting, Business and Public Management.

Keywords: Key Audit Matters, Audit Report, Information Users Trust.

Kaunas, 2025. 69 pages.

Summary

In the modern business environment, audit plays an important role in ensuring the transparency and reliability of financial reporting. One of the most significant recent developments in audit practice is the disclosure of KAM. The aim of KAM disclosure is to enhance the informational value of audit reports by highlighting the most significant and high-risk areas identified during the audit process. However, the introduction of KAMs raises a key question: how does their disclosure affect users' trust in financial information?

The object of this research is the disclosure of KAMs in audit reports of financial statements and their influence on the trust of financial statement users. The aim of the thesis is to investigate the impact of KAM disclosure on the confidence of users in corporate financial statements. To achieve this goal, the following tasks were set: to define the concepts of audit and KAMs in the context of financial audit; to analyze the theoretical impact of KAM disclosure on user trust; to develop an experimental research methodology; and to evaluate the influence of KAMs on user trust through an experimental study.

The research results confirmed the first hypothesis – that KAM disclosure increases user trust. Financial statement users perceive KAMs as a tool that enhances the informativeness of financial reports. It is recommended that future research expand the sample size and include financial data from companies in weaker financial condition, to assess the robustness of these findings in different contexts.

The findings of this thesis are relevant both theoretically and practically – they may be valuable to auditors, investors, and regulatory authorities seeking to improve the content of audit reports and strengthen users' confidence in financial statements.

Turinys

Lentelių sąrašas.....	6
Paveikslų sąrašas	7
Santrumpų ir terminų sąrašas.....	8
Įvadas.....	9
1. Finansinio audito teoriniai aspektai ir pagrindinių audito dalykų koncepcija	10
1.1. Finansinio audito samprata, tikslas ir išvados sandara	10
1.2. PAD koncepcija.....	11
1.3. PAD taikymas viešojo intereso įmonėms	14
2. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo teoriniai aspektai.....	17
2.1. Auditoriaus išvados reglamentavimas	17
2.2. Audito lūkesčių spraga ir PAD poreikis finansinės informacijos vartotojams.....	19
2.3. PAD atskleidimo galimos neigiamos ir teigiamos pasekmės	23
2.4. PAD atskleidimo įtaka finansiniams rezultatams ir audito kokybei.....	25
2.4.1. PAD atskleidimo įtaka finansiniams rezultatams	26
2.4.2. PAD atskleidimo įtaka audito kokybei	28
2.5. PAD atskleidimo įtaka vartotojų pasitikėjimui	32
2.6. Konceptualus modelis	38
3. Pagrindinių audito dalykų įtakos finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimui tyrimo metodika	40
4. Pagrindinių audito dalykų įtakos finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimui tyrimo rezultatai.....	44
4.1. Eksperimento dalyvių charakteristikos analizė	44
4.2. Eksperimento dalyvių finansinių duomenų vertinimo rezultatai.....	47
4.3. Finansinių duomenų kartu su auditoriaus išvada be PAD vertinimas	50
4.4. Finansinių duomenų kartu su auditoriaus išvada su PAD vertinimas	53
4.5. PAD įtakos eksperimento dalyvių pasitikėjimui lyginamoji analizė	59
4.6. Tyrimo rezultatų palyginimas ir diskusija	61
Išvados	63
Rekomendacijos	65
Literatūros sąrašas	66
Informacijos šaltinių sąrašas	69
Priedai.....	70

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Skirtingų autorių finansinio audito sampratos apibrėžimai (Sudaryta darbo autorės pagal šaltinius).....	10
2 lentelė. Viešojo intereso įmonės (sudaryta autorės pagal Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito ir kitų užtikrinimo paslaugų įstatymą).....	15
3 lentelė. Auditoriaus išvados struktūros dalys ir jas reglamentuojantys TAS (Sudaryta darbo autorės pagal Vasauskaitę, 2016).....	17
4 lentelė. Neigiamos ir teigiamos PAD atskleidimo pasekmės.....	23
5 lentelė. PAD atskleidimo įtaka finansiniams rezultatams	26
6 lentelė. PAD atskleidimo įtaka audito kokybei.....	28
7 lentelė. PAD atskleidimo įtaka vartotojų pasitikėjimui	32

Paveikslų sąrašas

1 pav. PAD atsiradimo laiko juosta (sudaryta autorės remiantis Minutti-Meza'as, 2021)	12
2 pav. PAD atrinkimas naudojant 701 TAS (parengta darbo autorės pagal 701 TAS)	13
3 pav. Analizuojamų PAD atskleidimo įtakų atranka	26
4 pav. PAD atskleidimo įtakos finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimui audito išvadoje konceptualus modelis	38
5 pav. Eksperimento eiga	41
6 pav. Apklauso, naudojamos eksperimente, struktūra	41
7 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal patirtį finansų, audito ar apskaitos srityje	44
8 pav. Dalyvių darbinė patirtis	45
9 pav. Dalyvių žinių pasiskirstymas apie auditą ir apskaitą.....	45
10 pav. Dalyvių susidūrimo su finansinėmis ataskaitomis dažnumas	46
11 pav. Dalyvių supratimas apie finansinių ataskaitų auditą	47
12 pav. Įmonės stabilumo įvertinimas pagal finansinius duomenis.....	48
13 pav. Įmonės finansinio saugumo ar rizikingumo įvertinimas pagal finansinius duomenis	48
14 pav. Dalyvių noras investuoti arba neinvestuoti į įmonę, remiantis finansiniais duomenimis	49
15 pav. Audito išvados be PAD aiškumo įvertinimas.....	51
16 pav. Audito išvados be PAD įtakos finansinių duomenų informatyvumui įvertinimas.....	52
17 pav. Audito išvados be PAD įtaka vartotojų sprendimui investuoti	52
18 pav. Audito išvados su PAD aiškumo įvertinimas	54
19 pav. Audito išvados su PAD įtakos finansinių duomenų informatyvumui įvertinimas	54
20 pav. PAD atskleidimo audito išvadoje naudingumo vertinimas	55
21 pav. PAD atskleidimo audito išvadoje pagalba suprasti įmonės finansinę būklę	56
22 pav. PAD atskleidimo audito išvadoje perspėjimas apie galimus finansinius sunkumus įmonėje	56
23 pav. Audito išvados su PAD įtaka vartotojų pasitikėjimui finansiniais duomenimis	57
24 pav. Audito išvados su PAD įtaka vartotojų sprendimui investuoti	58
25 pav. Audito išvados aiškumo vertinimas, lyginant audito išvadą su PAD ir be PAD	59
26 pav. Audito išvados su PAD ir be PAD įtakos finansinių duomenų informatyvumui palyginimas	60
27 pav. Audito išvados su PAD ir be PAD įtakų vartotojų sprendimui investuoti palyginimas	60

Santrumpų ir terminų sąrašas

Santrumpos:

Prof. – profesorius.

PAD – pagrindiniai audito dalykai.

TAS – tarptautiniai audito standartai.

IAASB – Tarptautinė audito ir užtikrinimo standartų valdyba.

AVNT – Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos finansų ministerijos.

Įvadas

Temos aktualumas. Šiuolaikinėje verslo aplinkoje auditas yra svarbiausias ir pagrindinis įrankis, padedantis užtikrinti įmonių finansinės atskaitomybės skaidrumą ir patikimumą. Tačiau tai priklauso nuo audito procesų kokybės bei gebėjimo taisyklingai atskleisti pagrindinius audito dalykus (toliau – PAD). Po 2008 metų finansų krizės investuotojai, kreditoriai ir kiti finansinės informacijos vartotojai pradėjo abejoti audito išvadų teikiama verte ir nauda, todėl buvo prieita prie PAD atskleidimo naudojimo audito ataskaitose, siekiant padidinti audito išvados teikiamą informacinę vertę, išryškinant labiau rizikingas sritis ir suteikti daugiau aiškumo naudojant labiau suprantamą komunikacijos formą profesionaliems ir ne profesionaliems finansinės informacijos vartotojams. Taip pat ir Europos Sąjungos direktyvų, pavyzdžiui Europos Sąjungos direktyva Nr. 537/2014 ir nacionalinės teisės pokyčiai paskatino didesnę dėmesį PAD atskleidimui. Net ir sugriežtinus reikalavimus PAD atskleidimui, vis dar išlieka probleminis klausimas, kaip PAD atskleidimas daro įtaką vartotojų pasitikėjimui. Šis tyrimas yra aktualus visoms suinteresuotosioms šalims, tokioms kaip investuotojai, pagrindinių audito dalykų atskleidimą taikantys auditoriai, audito paslaugas naudojančios įmonės, finansų specialistai bei reguliavimo institucijos.

Darbo problema. Nepakankamai didelis dėmesys PAD atskleidimui arba neteisingas jų atskleidimas gali sumažinti finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimą ir iškreipti finansinių rezultatų supratimą. Keletas autorių, Gold & Heilmann (2019), Sirois ir kt. (2014), teigia, kad vartotojai gali per daug pasitikėti PAD ir nebekreipti dėmesio į likusias finansinių ataskaitų dalis, todėl gali būti neteisingai priimami svarbūs finansiniai sprendimai dėl PAD sukulto nukreipiamojo poveikio. Minutti-Meza'as (2021), Rousseau & Zehms (2024), Kitiwong'as ir kt. (2024), Li (2017) teigia, kad atskleidžiami PAD yra bendriniai, nesuteikiantys naujos informacijos, gali būti sunkiai suprantami, todėl nesuteikia naudos finansinės informacijos vartotojams. Būtent dėl šių priežasčių kyla poreikis analizuoti kaip PAD atskleidimas veikia finansinių ataskaitų skaidrumą ir vartotojų pasitikėjimą finansinėmis ataskaitomis, bei pateikti rekomendacijas pagrindinių audito dalykų atskleidimo praktikai.

Darbo objektas. PAD atskleidimas finansinių ataskaitų audito išvadoje ir jų įtaka vartotojų pasitikėjimui.

Darbo tikslas - ištirti PAD atskleidimo įtaką įmonių finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimui.

Darbo uždaviniai:

1. nustatyti audito ir PAD sampratą finansiniame audite;
2. išanalizuoti PAD atskleidimo įtaką finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimui teoriniu aspektu;
3. parengti eksperimentinio tyrimo metodologiją;
4. atlikti PAD įtakos finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimui tyrimą.

Darbo metodai. Mokslinių šaltinių ir literatūros analizė, eksperimentas.

1. Finansinio audito teoriniai aspektai ir pagrindinių audito dalykų koncepcija

1.1. Finansinio audito samprata, tikslas ir išvados sandara

Auditas turi svarbų tikslą – mažinti informacijos asimetriją ir didinti informatyvumą. Informacijos asimetrija atsiranda tuomet, kai viena iš šalių, pavyzdžiui, įmonė, turi daugiau informacijos nei kita suinteresuotoji šalis, pavyzdžiui, investuotojai, kreditoriai. Šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje nėra vieno tikslo finansinio audito sąvokos apibrėžimo. Kaip nurodoma 1-oje lentelėje, audito sampratą galima apibrėžti skirtingais būdais, vieni autoriai auditą apibūdina plačiau, kiti vos kelias žodžiais, tačiau esmė išlieka ta pati – auditas yra finansinių ataskaitų patikrinimas, peržiūra ir auditoriaus nuomonės audito išvadoje pateikimas.

1 lentelė. Skirtingų autorių finansinio audito sampratos apibrėžimai (Sudaryta darbo autorės pagal šaltinius)

Šaltinis	Audito samprata
Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito ir kitų užtikrinimo paslaugų įstatymas (1999)	Paslauga, kurią teikdami auditoriaus ar audito įmonė atlieka audituojamos įmonės finansinių ataskaitų patikrinimą ir pateikia auditoriaus išvadą.
Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas (1995)	Valstybinio audito tipas, kai vertinami audituojamo subjekto metinių ataskaitų rinkinių duomenys ir pareiškiama nepriklausoma auditoriaus nuomonė.
200-asis TAAIS „Pagrindiniai finansinio audito principai”	Surinkus pakankamus tinkamus įrodymus, audito nuomonėje ir (arba) ataskaitoje pateikti vartotojams pakankamą užtikrinimą, kad finansinės ataskaitos arba kitomis formomis pateikta finansinė informacija yra visais reikšmingais atžvilgiais parengta pagal taikomą finansinės atskaitomybės ir priežiūros tvarką.
Jurkonienė & Stašaitytė (2019)	Auditas padidina apskaitos duomenų ir finansinių ataskaitų patikimumą.
Abdumannonovna & Qizi (2024)	Tai nepriklausomas įmonės finansinių ataskaitų patikrinimas ir nuomonės apie ją teikimas.
Kustienė & Vaičaitienė (2017)	Finansinių ataskaitų auditas padeda užtikrinti veiklos skaidrumą, padidina vartotojams teikiamos informacijos patikimumą, padeda finansų rinkos dalyviams priimti teisingus ekonominius sprendimus, įvertinant galimą riziką ir tikėtiną naudą.
Lawati & Sanad (2023)	Auditas laikomas pagrindiniu metodu, siekiant pagerinti finansinių ataskaitų kokybę ir padėti investuotojams priimti sprendimus.

Manoma, kad informacijos asimetriją galima sumažinti atliekant kokybišką auditą, tokiu būdu auditoriai užtikrina, kad įmonių finansinėse ataskaitose atskleista informacija yra patikima, yra ir kitų būdų pasiekti patikimą informaciją, tačiau ne visada jie gali būti efektyvūs, ypač jeigu yra kalbama apie įmonių vadovybės savanorišką informacijos atskleidimą tokiose šalyse, kuriose yra mažas skaidrumo lygis (Idiris, 2013). Idiris (2013) tyrė ryšį tarp audito kokybės ir informacijos asimetrijos, remiantis 156 viešojo intereso, Turkijos rinkoje veikiančiomis įmonėmis, ir nustatė, kad didėjant audito kokybei, mažėja informacijos asimetrija.

Finansinės ataskaitos yra pagrindinis rodiklis suinteresuotosioms šalims, kurios domisi įmonės veikla, finansiniais rezultatais, ketina į jas investuoti ar tapti jų tiekėjais arba klientais. Dėl šios priežasties yra svarbu matyti tikslas ir patikimas finansines ataskaitas, o auditas yra pagrindinis būdas tam užtikrinti. Būtent kokybiškas auditas sudaro sąlygas audito vertei kurti, taip sukuriamas

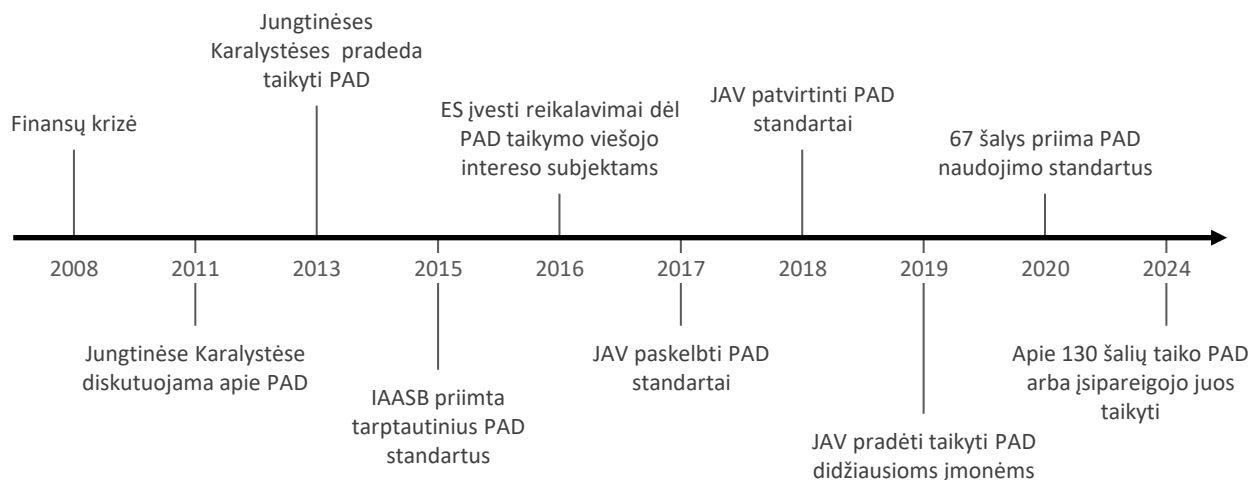
pasitikėjimas audito išvada ir yra pateisinami vartotojų lūkesčiai, o kokybiška išvada parodo, kad auditoriaus atliktas darbas yra vertingas ir pačiai audituotai įmonei (Kustienė ir Petraitienė, 2012). Tačiau tinkamai audituotos ataskaitos yra naudingos ne tik suinteresuotoms šalims, kurios planuoja į audituotą įmonę investuoti, tačiau ir pačios įmonės vadovams ar akcininkams, kadangi auditas padeda užtikrinti, jog finansinės ataskaitos yra tikslios, o ši informacija įmonės vadovams padeda priimti efektyvius ir tikslingus ekonominius sprendimus, susijusius su įmonės valdymu bei įvertinti rizikas ar naudas (Kustienė ir Vaičaitienė, 2017).

Apibendrinant galima teigti, kad auditas – tai finansinių ataskaitų peržiūra ar patikrinimas, siekiant užtikrinti finansinių ataskaitų tikslumą, patikimumą ir kokybę. Siekiant išlaikyti nuoseklumą audito išvadą griežtai reglamentuoja šeši skirtingi tarptautiniai audito standartai, o visos audito išvados dalys yra viena nuo kitos neatsiejamos bei svarbios siekiant suformuoti ir pateikti kokybiškas audito ataskaitas, kurios būtų naudingos visoms suinteresuotosioms šalims.

1.2. PAD koncepcija

Audito tikslas yra užtikrinti finansinių ataskaitų teisingumą ir užtikrinti, kad jos bus patikimos vartotojų atžvilgiu. Tačiau literatūra rodo, kad ne visais atvejais auditas gali užtikrinti naudingumą ir informatyvumą, todėl buvo pradėti naudoti PAD (Vaičekas, 2018; Kustienė, Vaičaitienė, 2017). Audito ataskaita yra vienintelė priemonė, kuria auditoriai gali pranešti audito rezultatus finansinių ataskaitų ir audito ataskaitų vartotojams, todėl visame pasaulyje standartus nustatančios institucijos kaip Tarptautinė audito ir užtikrinimo standartų valdyba (toliau - IAASB) išleido naujus audito išvadų standartus, kad padidintų audito išvados informacinę vertę ir jos naudingumą investuotojams, priimant sprendimus. Vienas svarbiausių pakeitimų buvo PAD atsiradimas, kurių tikslas pateikti informaciją apie svarbiausius ir rizikingiausius dalykus, su kuriais auditoriai susidūrė viso audito metu (Klueber ir kt., 2018). Po 2008 metų finansų krizės audito ataskaitų vartotojai ėmė abejoti audito ataskaitos informacine verte, tradicinis ataskaitų rengimo būdas pasirodė per daug standartizuotas, todėl gali būti nepakankamai naudingas, informatyvus ir skaidrus, be to nekelia didelio susidomėjimo skaityti tikrąją ataskaitą (Gold & Heilmann, 2019; Li, 2017; Minutti-Meza'as, 2021). Šie ir kiti autoriai nustatė, kad yra didelis atotrūkis tarp tikrų pateikiamų audito ataskaitų ir tarp finansinių ataskaitų vartotojų pageidaujamos informacijos, pastariesiems trūksta daugiau informacijos apie patį audito atlikimą, auditorius ir finansines ataskaitas. Būtent dėl šios priežasties buvo imtasi iniciatyvos siekiant padidinti auditoriaus ataskaitos komunikacinę vertę, todėl nutiko vienas reikšmingiausių ir svarbiausių pakeitimų audito atlikime – PAD atskleidimas audito ataskaitoje. Šis pakeitimas audito ataskaitą turėtų paversti vertingesne ir individualesne kiekvienai įmonei, taip patenkinant finansinių ataskaitų vartotojų poreikius.

Taigi, dėl 2008 metų finansų krizės, informacijos atotrūkio tarp finansinių ataskaitų vartotojų lūkesčių ir audito išvadų turinio ir dėl abejonių audito ataskaitų informacinės vertės, visame pasaulyje buvo pradėti naudoti PAD, taip siekiant pateisinti vartotojų lūkesčius, padidinti finansinių ataskaitų skaidrumą ir informacinę vertę. Žemiau, 1 pav., pateikiama PAD atsiradimo laiko juosta.

1 pav. PAD atsiradimo laiko juosta (sudaryta autorės remiantis Minutti-Meza'as, 2021)

Pagal pateiktą laiko juostą matoma, kad PAD atsiradimas pradėtas inicijuoti po 2008 metais įvykusios finansų krizės, kurios metu stipriai sumažėjo pasitikėjimas auditoriais, pradėta abejoti audito išvados ir pačio audito naudingumu. Pirmiausia apie PAD taikymą pradėta diskutuoti Jungtinėje Karalystėje, o vėliau, 2013 metais, šioje šalyje ir buvo pradėtas PAD taikymas. Taigi Jungtinė Karalystė yra pirmoji šalis, kuri pradėjo taikyti PAD. Vėliau, 2015 metais, ir IAASB priėmė tarptautinius PAD taikymo standartus, o pastarieji 2016 metais buvo pradėti taikyti viešojo intereso įmonėms Europos Sąjungoje. Kiek vėliau, 2017 metais, JAV paskelbė PAD taikymo standartus, po vienerių metų juos patvirtino, o 2019 metais pradėjo juos taikyti, pradedant nuo didžiausių JAV įmonių. 2020 metais jau 67 šalys pradėjo taikyti PAD, o pagal IAASB duomenis 2024 metais PAD taikomi arba yra įsipareigota juos taikyti netgi 130 šalyse, todėl galima teigti, kad PAD atskleidimas vykdomas pasauliniu mastu.

Žinant, kad net 130 šalių taiko PAD, yra labai svarbu išsiaiškinti ar jie atlieka savo tikslą ir kokias įtakas gali turėti skirtingoms sritims bei kaip jų atskleidimas veikia praktikoje.

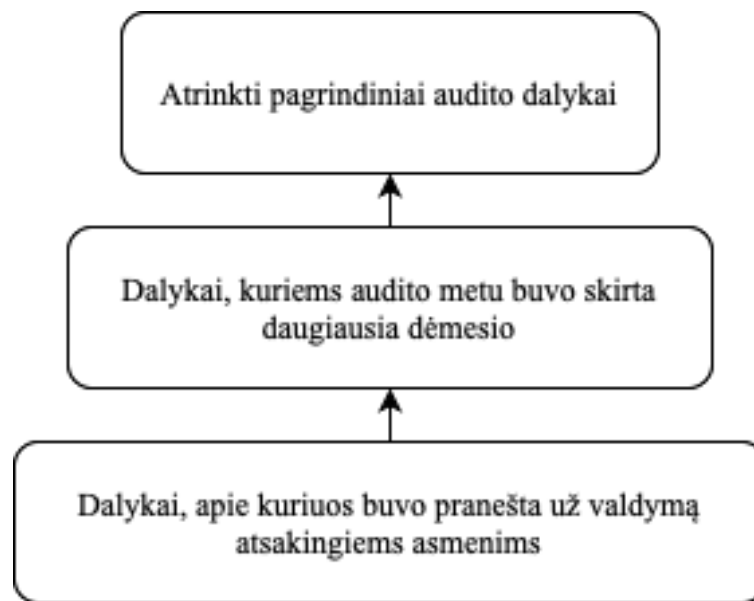
Gold & Heilmann (2019) apžvelgė JAV ir Europos šalių reguliavimus dėl PAD ir nustatė, kad kai kur reikalavimai skiriasi labai nežymiai, tačiau tikslas yra vienas ir tas pats – auditoriaus ataskaitoje reikia atskleisti papildomą informaciją apie su rizika susijusius dalykus, taigi šiais reguliavimais buvo pasiekta, kad suinteresuotosios šalys gautų informacijos apie svarbius audito rezultatus bei atliktas procedūras.

PAD pateikimui auditoriaus išvadoje reglamentuoti buvo išleistas 701-asis TAS „Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“, kuris reglamentuoja:

- Auditoriaus atsakomybę už PAD pateikimą audito išvadoje.
- Auditoriaus sprendimą, kokią informaciją reikia pateikti audito išvadoje.

- PAD pateikimo audito išvadoje formą ir turinį.

Išleidžiant 701-ąją TAS buvo atliekami ir kitų tarptautinių audito standartų (toliau – TAS) koregavimai. Šie naujieji standartai pradėjo galioti ir turėjo būti pradėti naudoti audituojant įmones, kurių finansiniai metai baigiasi 2016 metų gruodžio 15 dieną ar vėliau. PAD audito metu turi būti nustatomi remiantis 701-uoju TAS (žr. 2 pav.), t. y., PAD atsirenkami iš dalykų, apie kuriuos buvo pranešta už valdymą atsakingiems asmenims ir kuriems atliekant auditą reikėjo skirti daug auditoriaus dėmesio, įskaitant svarbius auditoriaus sprendimus, kuriuose įvertinta didesnė reikšmingo iškraipymo rizika ir reikšmingų įvykių ar sandorių, įvykusių per ataskaitinį laikotarpį, poveikį auditui.

2 pav. PAD atrinkimas naudojant 701 TAS (parengta darbo autorės pagal 701 TAS)

Pagal Mcgeachy & Arnold (2017), nustatydamas PAD, auditorius turi atsižvelgti į keletą punktų:

- Sritis, kuriose nustatyta reikšmingų iškraipymų rizika, remiantis 315-uoju TAS;
- Svarbius auditoriaus profesinius sprendimus, susijusius su sritimis, kuriose vadovybė priėmė reikšmingus sprendimus;
- reikšmingus sandorius arba įvykius, kurie gali turėti poveikį auditui.

PAD pateikimas pagal 701-ąją TAS turi savo tikslą – padidinti audito išvados informatyvumą, skaidrumą ir patikimumą finansinių ataskaitų vartotojams, kad jie galėtų geriau suvokti sritis, kurios auditoriaus profesiniu sprendimu buvo svarbiausios einamojo laikotarpio finansinių ataskaitų auditui, o tokia informacija suteikia galimybę vartotojams geriau suprasti įmonės veiklą ir audituotų finansinių ataskaitų sritis, kurios reikalavo svarbių vadovybės sprendimų.

Kiekvieno PAD atskleidimo aprašyme, audito išvadoje, turi būti nuoroda į susijusius atskleidimus finansinėse ataskaitose, o jose nurodyta kodėl šis klausimas buvo laikomas vienu iš svarbiausių audito metu, laikomas PAD, ir kaip šis klausimas buvo sprendžiamas atliekant auditą (Mcgeachy & Arnold, 2017).

Nors PAD atsiradimas ir yra laikomas labai reikšmingu ir svarbiu pasikeitimu audite, tačiau galima ir suabejoti PAD taikymo veiksmingumu. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo

tarnyba prie Lietuvos finansų ministerijos (toliau – AVNT) tikrino finansinių ataskaitų audito kokybę už 2021 – 2023 metų periodą ir nustatė keturis TAS, kurių reikalavimų auditoriai nesilaikė dažniausiai, vienas iš jų yra 701-ojo TAS nuostatos. Buvo nustatyta, kad auditoriai pateikdavo PAD, tam neturint logiško paaiškinimo, todėl buvo nepasiekti PAD pateikimo tikslai – padidinti audito išvados informatyvumą bei skaidrumą. Taip pat buvo nustatyta, kad ne visada audito darbo dokumentuose buvo nurodomi dalykai, kuriems auditoriai skyrė daugiausiai dėmesio, kitais atvejais auditoriai audito išvadoje nepateikė logiško paaiškinimo, kodėl nebuvo pateikti dalykai, kurie auditoriaus buvo apibrėžti kaip PAD. Po šio tikrinimo, AVNT pateikė rekomendacijas auditoriams siekiant užtikrinti, kad po šio tikrinimo teikiant PAD, būtų suteikiama papildoma naudinga informacija numatomiems finansinių ataskaitų vartotojams, kad jie galėtų geriau suprasti dalykus, kurie auditoriaus profesiniu sprendimu buvo svarbiausi finansinių ataskaitų audito metu (AVNT, 2024).

Apibendrinant galima teigti, kad PAD atsiradimą nulėmė 2008 metų finansų krizė, o jų atsiradimas didina komunikacijos lygį tarp auditorių ir finansinių ataskaitų auditoriaus išvados vartotojų. Atskleidžiant PAD yra detaliau nurodoma informacija, kuri gali dominti vartotojus, yra išskiriamos rizikingos vietos, kurios buvo sprendžiamos audito metu, todėl audito ataskaitos tampa individualesnėmis kiekvienai įmonei, padidėja informatyvumo lygis, be to yra užtikrinamas didesnis audito skaidrumas ir taip atliepiami audito ataskaitų vartotojų poreikiai. Tačiau tikslai ir lūkesčiai, kurie turėtų būti įgyvendinami kaip reglamentuojama 701-ajame TAS „Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“, nebūtinai gali būti įgyvendinami ir atliepti.

1.3. PAD taikymas viešojo intereso įmonėms

Viešojo intereso įmonės yra ypatingai svarbios šalies ekonomikoje ir gali daryti reikšmingą poveikį visuomenei, todėl jų skaidrumas yra itin svarbus. Siekiant užtikrinti skaidrumą ir didesnę informatyvumą suinteresuotosioms šalims, tokioms kaip investuotojai, kreditoriai, ar kiti finansinės informacijos vartotojai, audituojant viešojo intereso įmones yra taikomas PAD atskleidimas audito išvadoje (Kustienė ir Vaičaitienė, 2017). Šios įmonės pagal Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito ir kitų užtikrinimo paslaugų įstatymą apibrėžiamos kaip įmonės, kurios yra svarbios visuomenei „dėl savo veiklos masto ar pobūdžio bei klientų skaičiaus“. Viešojo intereso įmonėmis gali būti laikomos šios pagrindinės įmonės kaip nurodyta 2 lentelėje arba visos viešojo intereso įmonės aprašytos detaliau 1 priede. Būtent šioms įmonėms yra taikomas PAD atskleidimas atliekant finansinį auditą.

2 lentelė. Viešojo intereso įmonės (sudaryta autorės pagal Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito ir kitų užtikrinimo paslaugų įstatymą)

Nr.	Viešojo intereso įmonės apibūdinimas
1.	Įmonė, kurios vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje;
2.	Bankas ir Centrinė kredito unija;
3.	Draudimo įmonė, perdraudimo įmonė;
4.	Finansų maklerio įmonė;
5.	Kolektyvinio investavimo subjektas, pensijų fondas, profesinių pensijų fondas;
6.	Valdymo įmonė, valdanti bent vieną iš nurodytų subjektų;
7.	Elektroninių pinigų ir (arba) mokėjimo įstaiga, viršijanti finansinius rodiklius;
8.	Emitentai su turtu susietų žetonų, viršijanti finansinius rodiklius;
9.	Valstybės ar savivaldybės įmonė, viršijanti finansinius rodiklius.

Viešojo intereso įmonės yra svarbios tuo, kad jos gali turėti didelį poveikį visuomenei, ekonomikai, todėl jų finansinių ataskaitų tikslumas ir patikimumas yra ypatingai svarbūs. Siekiant tai užtikrinti išleista Europos Sąjungos direktyva Nr. 537/2014, kuri yra skirta stiprinti viešojo intereso įmonių audito kokybę, nepriklausomumą, atskaitomybę ir skaidrumą toliau nurodytais būdais:

- **PAD.** Direktyvoje nurodyta kokia informacija turi būti pateikiama audito išvadoje ir tai, kad auditoriai turi atskleisti PAD audito ataskaitose ir paaiškinti, kodėl šie dalykai buvo nurodyti kaip svarbūs bei kaip jie buvo sprendžiami audito metu.
- **Audito nepriklausomumas.** Direktyva draudžia auditoriui atlikti kitas ne audito paslaugas, kas 10 metų vyksta audito įmonių rotacija, taip siekiant išvengti interesų konfliktų ir užtikrinti nepriklausomumą ir objektyvumą.
- **Audito kokybės užtikrinimas.** Pagal direktyvą audito įmonės privalo vykdyti kokybės peržiūrą, įsitikinti ar audito išvada yra pagrįsta, be to ir Nacionalinės priežiūros institucija AVNT tikrina viešojo intereso įmonių auditų kokybę, taip yra užtikrinama audito kokybė, sumažinama klaidų tikimybė ir padidėja audito ataskaitų patikimumas.
- **Skaidrumas ir atskaitomybė.** Direktyvos nurodymu viešojo intereso įmonės privalo kiekvienais metais viešai skelbti skaidrumo ataskaitą, taip yra užtikrinamas atvirumas ir atskaitomybė prieš suinteresuotą visuomenę, be to ir AVNT turi atlikti patikrinimus ir užtikrinti, kad audito procesas atitiktų teisės aktus bei būtų skaidrus.

Siekiant sumažinti informacijos asimetriją tarp viešojo intereso įmonių vadovų ir suinteresuotųjų šalių, tokių kaip investuotojai, kreditoriai ar kiti vartotojai, yra privaloma atlikti auditą viešojo intereso įmonėms. Auditas ir PAD atskleidimas yra pagrindinės priemonės siekiant padidinti skaidrumą, atskleisti teisingą ir patikimą informaciją jų vartotojams bei sumažinti informacijos asimetriją (Kustienė, 2014). Kaip teigia Kustienė ir Vaičiaitienė (2017), viešojo intereso įmonių veiklos ir finansinių ataskaitų skaidrumas yra aktualus informacijos vartotojams, kadangi taip užtikrinamas saugumas priimant sprendimus, o būtent finansinių ataskaitų auditas tai ir padeda užtikrinti.

Auditas gali būti apibrėžiamas skirtingai, tačiau esmė išlieka viena ir ta pati – auditu siekiama patikrinti finansinių ataskaitų taisyklingumą, jo dėka pateikiama audito išvada, kuri suteikia

informaciją finansinių ataskaitų vartotojams bei mažina informacijos asimetriją, tačiau šiems tikslams pasiekti ir užtikrinti audito naudingumą buvo pradėti naudoti PAD, kurių tikslas yra panašus, tačiau jais siekiama labiau padidinti audito išvados informatyvumą ir naudingumą finansinių ataskaitų vartotojams priimant svarbius finansinius sprendimus. Šiuo metu PAD atskleidimą audito išvadoje taiko apie 130 šalių visame pasaulyje, todėl tampa dar svarbiau išsiaiškinti ar tikrai PAD įgyvendina savo tikslą, t. y. padidina finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimą.

2. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo teoriniai aspektai

Šiame skyriuje apžvelgiamas auditoriaus išvados reglamentavimas ir PAD taikymas joje, audito lūkesčių spraga ir PAD poreikis finansinės informacijos vartotojams. Toliau remiantis moksliniais straipsniais analizuojama kaip PAD atskleidimas įtakoja finansinius rezultatus, audito kokybę ir vartotojų pasitikėjimą bei kokios yra galimos PAD atskleidimos pasekmės. Galiausiai pateikiamas konceptualus modelis kaip teorinių sprendinių rezultatas.

2.1. Auditoriaus išvados reglamentavimas

200-ajame TAS „Bendrieji nepriklausomo auditoriaus tikslai ir audito atlikimas pagal tarptautinius audito standartus“, audito tikslas yra apibrėžiamas kaip priemonė, kuri padidina vartotojų pasitikėjimą finansinėmis ataskaitomis, o tai užtikrina auditoriaus pareikšta nuomonė atsižvelgiant į tai ar finansinės ataskaitos atspindi teisingą ir tikrą vaizdą bei yra paruoštos pagal finansinės atskaitomybės tvarką. Visą vartotojams aktualią informaciją apie audituojamą įmonę galima rasti auditoriaus išvadoje, žemiau, 3-oje lentelėje, pateikiama auditoriaus išvados struktūra ir jos dalis reglamentuojantys TAS:

3 lentelė. Auditoriaus išvados struktūros dalys ir jas reglamentuojantys TAS (Sudaryta darbo autorės pagal Vasauskaitę, 2016)

TAS	Išvados struktūros dalis
700 TAS	Nuomonė
700 TAS, 705 TAS	Pagrindas nuomonei pareikšti
570 TAS	Su veiklos tęstinumu susijęs reikšmingas neapibrėžtumas
706 TAS	Dalyko apibrėžimas
701 TAS	Pagrindiniai audito dalykai
706 TAS	Kiti dalykai
700 TAS	Vadovybės ir už valdymą atsakingų asmenų atsakomybė už finansines ataskaitas
700 TAS	Auditoriaus atsakomybė už finansinių ataskaitų auditą
720 TAS	Išvada dėl kitų teisinių ir priežiūros reikalavimų
700 TAS	Kitos išvados pateikimo pareigos
700 TAS	Užduoties partnerio vardas ir pavardė
700 TAS	Auditoriaus parašas, adresas ir auditoriaus išvados data

Nagrinėjant 3-ąją lentelę matoma, kad audito išvados pateikimą reglamentuoja šeši TAS. Pirmiausia yra rašoma audito nuomonė remiantis daugiausiai kartų naudojamu 700-uoju TAS „Nuomonės apie finansines ataskaitas susidarymas ir pateikimas“, kuris nurodo, kad „Auditorius turi susidaryti nuomonę, ar finansinės ataskaitos visais reikšmingais atžvilgiais yra parengtos pagal taikomą finansinės atskaitomybės tvarką“, taip pat nurodoma, kad tokiai nuomonei susidaryti, auditorius privalo įsitikinti, kitaip - turėti pagrindą nuomonei reikšti, ar jis gavo pakankamai audito įrodymų, jog finansinės ataskaitos nėra reikšmingai iškraipytos. Pagrindą nuomonei reikšti reglamentuoja ne tik 700-asis TAS, bet ir 705-asis TAS „Nuomonės modifikavimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“, jame yra nurodyti reikalavimai dėl auditoriaus nuomonės modifikavimo, jų tipai, reikšmingų iškraipymų pobūdis ir kt.

Toliau yra remiamasi 570-uoju TAS „Veiklos tęstinumas“, kuris reikalauja remiantis surinktais audito įrodymais įvertinti, ar nėra aptikta reikšmingų neapibrėžtumų, kurie galėtų kelti abejones dėl įmonės gebėjimo tęsti veiklą ir „nustatyti poveikį auditoriaus išvadai“. Ši dalis audito išvadoje yra reikalinga, nes tokie atvejai, kai finansinių ataskaitų audito išvados yra teigiamos ir tvirtina, kad rodo teisingą įmonės finansinę būklę, tačiau netrukus įmonės paskelbia bankrotą, kelia audito išvadų vartotojų nepasitenkinimą ir kelia didelius finansinius skandalus (Kustienė ir Vaičaitienė, 2017).

PAD, kurie bus analizuojami tolimesniuose šio darbo skyriuose, yra reglamentuojami 701-ojo TAS „Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“, jame pateikiami reikalavimai PAD nustatymui, pateikimui ir kt. 701-asis TAS yra pagrindinis standartas, kuris reglamentuoja PAD atskleidimą, jo tikslas yra nustatyti kaip auditoriai turi atrinkti ir pateikti PAD.

706-asis TAS „„Dalyko pabrėžimo“ pastraipos ir „Kitų dalykų“ pastraipos nepriklausomo auditoriaus išvadoje“ reglamentuoja, kad auditorius į audito išvadą turi įtraukti pastraipą „Kiti dalykai“, jeigu jo nuomone ta informacija bus svarbi audito ataskaitų vartotojams.

Jau anksčiau minėtas 700-asis TAS taip pat reglamentuoja atsakomybes, tokias kaip vadovybės ir už valdymą atsakingų asmenų atsakomybę už finansines ataskaitas, auditoriaus atsakomybę už finansinių ataskaitų auditą ir nurodo, kad audito išvadoje turi būti pateiktas užduoties partnerio vardas ir pavardė bei auditoriaus parašas, adresas ir auditoriaus išvados data.

720-asis TAS „Auditoriaus atsakomybė, susijusi su kita informacija“ reikalauja, kad auditorius patikrintų ar informacija, pateikta audituojamos įmonės metinio pranešimo ataskaitoje, yra suderinama su įmonės finansinėmis ataskaitomis, nes reikšmingi nesuderinamumai gali parodyti, kad finansinėse ataskaitose yra reikšmingų iškraipymų, o tai gali turėti neigiamą įtaką finansinių ataskaitų audito išvadų vartotojams.

Taigi išanalizavus visus TAS, kurie reglamentuoja audito išvados pateikimą, žinome, kad audito išvadai pateikti privaloma remtis šešiais TAS, nurodytais 3 lentelėje, siekiant užtikrinti taisyklingą, informatyvią ir skaidrią audito išvadą, atliepiančią savo tikslą – padidinti vartotojų pasitikėjimą finansinėmis ataskaitomis.

Detaliau analizuojant 701-ąjį TAS „Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“, galima nustatyti, kokias naudas jis kuria. 701-ajame TAS yra reglamentuojami šie poveikiai:

- **Vartotojų pasitikėjimui, pasitikėjimui auditoriais ir skaidrumui.** 701-ojo TAS tikslas yra užtikrinti didesnę atlikto audito skaidrumą, kadangi naudojant šį standartą atliekant auditą yra suteikiama papildomos naudingesnės informacijos finansinių ataskaitų vartotojams, su tikslu, kad jie geriau suprastų audito išvadą ir galėtų priimti sprendimus remiantis ja, todėl tuo pačiu yra didinamas ir vartotojų pasitikėjimas, o padidėjus skaidrumui yra labiau pasitikima ir auditorių darbu.
- **Finansiniams rezultatams.** Pagal 701-ąjį TAS auditorius turi atskleisti PAD, kuriuose yra nurodomos rizikingiausios nustatytos sritys ir būdai kaip jos buvo sprendžiamos, todėl audito išvados vartotojai gali matyti kaip auditorius patikrino finansinių ataskaitų teisingumą, be to auditorius privalo informuoti ir kliento įmonės vadovybę apie nustatytas rizikingas vietas,

kaip jos sprendžiamos, todėl tai dar vienas būdas užtikrinantis finansinių ataskaitų taisyklingumą.

- **Audito kokybei.** Kadangi pagal 701-ąją TAS auditorius privalo atskleisti PAD, jis turi nustatyti dalykus, kurie buvo svarbiausi audito metu, o tai lemia, kad daugiau dėmesio buvo skiriama finansinių ataskaitų peržiūrai, todėl didėja audito kokybė. Apskritai, standartas sukuria daugiau taisyklių, pavyzdžiui, kiekvieną PAD reikia pagrįsti, todėl didėja auditoriaus atsakomybė ir kruopštumas, taip padidinant audito kokybę.
- **Komunikacijai.** 701-asis TAS skatina didesnę komunikaciją tiek tarp auditoriaus ir audito išvados vartotojų, tiek tarp auditoriaus ir kliento įmonės už valdymą atsakingų asmenų. Pavyzdžiui, pagal standartą auditorius turi informuoti už valdymą atsakingus asmenis dėl nustatytų PAD, kad jie geriau suprastų atrastas rizikingas sritis, todėl yra sukuriamą nauda, be to audito išvadoje privaloma detaliai nurodyti identifikuotas rizikingas sritis, jų sprendimo metodus, todėl padidėja komunikacija su audito išvadų vartotojais, jie geriau supranta audito išvadą.
- **Rizikų valdymas.** 701-asis TAS įpareigoja auditorius identifikuoti rizikingas sritis audito metu, pagrįsti kaip jos buvo sprendžiamos ir apie jas pranešti už valdymą atsakingiems asmenims, todėl tai padeda įmonei ir suinteresuotosioms šalims suprasti kokios yra rizikingiausios sritys ir pagal tai atlikti atitinkamus sprendimus.
- **Audito praktikai.** Vadovaujantis 701-uoju TAS, auditoriai privalo ne tik atskleisti PAD, bet ir identifikuoti rizikingas sritis bei pagrįsti kodėl atrinko šią riziką kaip svarbiausią, galima sakyti, kad yra didinami reikalavimai auditoriaus kompetencijai, jo atsakomybė yra padidinama.

Ši audito išvados struktūra yra atnaujinta lyginant su senuoju 700-uoju TAS, jį atnaujinus buvo pridėta keletas naujų dalių, tokių kaip „Pagrindas nuomonei pareikšti“, „Su veiklos tęstinumu susijęs reikšmingas neapibrėžtumas“, „Pagrindiniai audito dalykai“. Audito išvados struktūros koregavimai atsirado siekiant padidinti audituotų finansinių ataskaitų patikimumą, sustiprinti vartotojų supratimą apie auditą ir sumažinti informacijos asimetriją bei audito lūkesčių spragą. (Kustienė ir Vaičaitienė, 2017).

Taigi, audito išvados pateikimą apibrėžia šeši skirtingi TAS, kuriais privaloma remtis siekiant pateikti taisyklingą ir vartotojams naudingą audito išvadą. Taip pat visos aptartos sritys, kurias apibrėžia 701-asis TAS ir turėtų daryti joms poveikį, yra glaudžiai susijusios ir numato dideles naudas, teigiamus poveikius, tokius kaip teigiamą įtaką vartotojų pasitikėjimui, pasitikėjimui auditoriais, skaidrumui, audito kokybei, geresnei komunikacijai, rizikų valdymui ir audito praktikai, tačiau yra svarbu išanalizuoti mokslinius šaltinius ir patikrinti ar mokslinėje literatūroje taip pat yra atskleidžiamos tokios pat PAD atskleidimo naudos, ar vis dėlto numatomos naudos lieka apibrėžtos tik standarte, bet praktiškai nėra įgyvendinamos.

2.2. Audito lūkesčių spraga ir PAD poreikis finansinės informacijos vartotojams

Audito lūkesčių spraga atsiranda tada, kai visuomenė, kitaip auditoriaus išvadų ir finansinės informacijos vartotojai, ir auditoriai turi skirtingus įsitikinimus dėl auditoriaus pareigų, atsakomybių

ir auditoriaus ataskaitos turinio. Viena iš PAD atskleidimo atsiradimo priežasčių yra informacijos atotrūkis tarp finansinių ataskaitų vartotojų lūkesčių ir audito išvadų turinio. (Kitiwong'as ir kt., 2020, Akther & Xu, 2020). Svarbu analizuoti mokslinius straipsnius, kad būtų galima nustatyti, ar PAD tikrai atliepia savo tikslą – užtikrinti pakankamą informacijos atskleidimą, kuris patenkintų finansinės informacijos vartotojų poreikius ir prisidėtų prie skaidresnių ir patikimesnių finansinių ataskaitų auditoriaus išvadų.

Apklausus 178 finansinių ataskaitų vartotojus Tailande, Kitwong'as ir kt. (2024) tyrė, kaip PAD atskleidimas auditoriaus išvadose sumažina audito lūkesčių spragą. Nustatyta, kad po pradėjimo taikyti PAD, lūkesčių spraga sumažėjo tose srityse, kurias realiai buvo galima įgyvendinti: auditoriai atidžiau pradėjo vertinti klientų skelbiamos informacijos patikimumą internete ar metiniuose pranešimuose, auditoriai pradėjo tikrinti įmonių vidaus kontrolės sistemas, taip pat auditoriai pradėjo geriau atskleisti informaciją apie tai, kaip įmonių vadovybės identifikuoja ir valdo finansines rizikas. Nors išvardintose srityse ir sumažėjo audito lūkesčių spraga, tačiau kai kuriose srityse lūkesčių spraga tik išaugo. Pavyzdžiui, informacijos vartotojai pradėjo tikėtis, kad auditoriai audituos ir pusmečio bei ketvirčio ataskaitas, taip pat vartotojai tikėjosi, kad auditoriai praneš apie įmonės perspektyvas, tiksliau ar įmonė nebankrutuos, nors šių tikrinimų standartai nereikalauja. Taigi audito lūkesčių spraga išaugo ne dėl netinkamai atliekamų auditorių veiksmų, bet dėl didėjančių vartotojų norų, kad auditoriai prisiimtų dar daugiau atsakomybių nei jų reikalauja audito standartai. Pagal Kitwong'as ir kt. (2024) yra likusi viena lūkesčių spraga: audito išvadų vartotojai norėtų, kad auditoriai praneštų apie klientų vadovybės atliekamus neteisėtus veiksmus, kurie galėtų tiesiogiai paveikti finansines ataskaitas. Autoriai papildomai pateikia rekomendaciją, kad standartų leidėjai turėtų paskatinti auditorius ne tik atskleisti PAD, bet ir pagrįsti jų svarbą, ar pateikti aprašymus apie tai, kaip jie buvo sprendžiami, taip užtikrinant, kad PAD atskleidimas suteiktų naujos ir naudingos informacijos (Kitiwong'as ir kt., 2024, Christensen'as ir kt., 2014).

Akther ir Xu (2020) atliko tyrimą Bangladešo rinkoje apklausos būdu, kurioje dalyvavo 174 respondentai, kurie buvo auditoriai, investuotojai ir kitos suinteresuotosios šalys. Tyrimo rezultatai parodė, kad audito lūkesčių spraga egzistuoja ir kuo didesnė yra audito lūkesčių spraga, tuo mažiau auditu pasitiki finansinės informacijos vartotojai. Svarbu paminėti, kad autoriai, analizę respondentų apklausos atsakymus, nustatė, kad visų respondentų suvokimas apie tai, ką auditorius turėtų daryti, stipriai skyrėsi. Akther ir Xu (2020) išskyrė keletą pagrindinių punktų, kuriuos apima lūkesčių spraga, tai visuomenė tikisi, kad auditoriai aptiks visus sukčiavimo atvejus, nors pagal standartus ši atsakomybė pirmiau tenka vadovybei, taip pat pastebėta, kad finansinės informacijos ir auditoriaus išvadų vartotojai nesupranta svarbių sąvokų, naudojamų auditoriaus išvadose, todėl gali neteisingai jas vertinti. Be to, vartotojai norėtų, kad auditoriai neatliktų ne audito paslaugų audituojamoms įmonėms, numatytų įmonės veiklos tęstinumą ir įspėtų dėl bankroto rizikos, taip pat audituotų ir nefinansinės ataskaitas, tokias kaip socialinės atsakomybės ataskaita. Taigi, tyrimas parodė, kad audito lūkesčių spraga mažina vartotojų pasitikėjimą auditu, tačiau auditorių nepriklausomumas ir skaidri komunikacija yra pagrindiniai veiksniai, kurie gali sumažinti šią spragą.

Mokslinėje literatūroje yra nemažai tyrimų, analizavusių PAD atskleidimo charakteristikas Jungtinės Karalystės įmonėse, kadangi šioje šalyje pirmiausia buvo pradėti taikyti PAD atskleidimai auditoriaus išvadose. Elmarzouky'as ir kt. (2022) atliko tyrimą, kurio metu siekė nustatyti ryšį tarp auditorių atskleidžiamų PAD auditoriaus išvadose ir informacijos apie rizikas, kurią atskleidžia įmonių vadovybė. Autoriai tyrimo imčiai pasirinko daugiau nei 1500 Jungtinės Karalystės įmonių, laikotarpiu nuo 2013 iki 2018 metų, į imtį nepateko finansų sektoriaus įmonės: bankai, draudimo

įmonės ir kt. Pasirinkta analizuoti Jungtinių Karalysčių rinką, nes joje anksčiausiai buvo pradėtas PAD taikymas. Rezultatai parodė, kad auditoriai daro įtaką vadovams, kai auditoriai audito ataskaitose detaliau atskleidžia įmonės rizikas, tuomet ir įmonių vadovai yra linkę detaliau aprašyti įmonės rizikas metinėse ataskaitose, todėl padidėja skaidrumas, taip vyksta ir didelėse ir mažesnėse įmonėse.

Sierra-Garcia ir kt. (2019) atliko tyrimą, kuriuo siekė išsiaiškinti kas nulemia tam tikrą atskleidžiamų PAD kiekį audito išvadose ir kokio tipo PAD yra pateikiami. Tyrimo imčiai pasirinkta 100 įmonių iš Jungtinės Karalystės 2013-2016 metų laikotarpiu, į imtį nepateko finansų sektoriaus įmonės ir įmonės, kurioms PAD atskleidimo reikalavimai negaliojo, todėl tyrimo imtyje liko 70 įmonių. Pirmiausia autoriai suskaičiavo PAD kiekį visų įmonių keturių metų audito išvadose, taip pat PAD buvo suskirstyti į dvi grupes: bendros įmonės rizikos ir sąskaitų lygmens rizikos. Tyrimo rezultatai parodė, kad audito įmonės skirtingai pateikia PAD, pavyzdžiui, atsižvelgiant į bendros įmonės rizikos PAD ir į sąskaitų lygmens rizikos PAD, UAB „PricewaterhouseCoopers“ audito išvadose pateikė didesnę PAD, lyginant su kitomis „Big 4“ audito įmonėmis ir „BDO“. Taip pat tyrimo metu nustatytas ryšys tarp audituojamos įmonės finansinės būklės ir atskleidžiamų PAD, įmonės, kurios patyrė nuostolių ir įmonės, kurios turėjo daugiau pajamų, atsargų ir ilgalaikio turto, audito ataskaitose turėjo daugiau atskleistų PAD, o įmonės, kurios turėjo daugiau skolų, audito ataskaitose turėjo mažiau PAD. Taip pat pastebėtas ryšys tarp didesnio pateikiamų PAD kiekio ir sektoriaus, kuriame įmonė veikia: sveikatos apsaugos, pramonės, technologijų ir telekomunikacijų ir komunalinių paslaugų ir naftos bei dujų sektoriai, audito ataskaitose turėjo daugiau atskleidžiamų PAD. Tyrimo apžvelgiant ketverių metų finansines ataskaitas pastebėta, kad su kiekvienais metais bendros įmonės rizikos PAD mažėjo, o sąskaitų lygmens rizikos PAD didėjo, todėl galima manyti, kad auditoriai kasmet tampa vis labiau orientuoti atskleisti konkrečias rizikas. Taigi, galima manyti, kad klientų padėtis turi įtaką atskleidžiamų PAD kiekiui ir jų tipui, taip pat sudėtingesnės, silpnesnės bei didesnės įmonės audito ataskaitose turi daugiau atskleidžiamų PAD.

Rousseau & Zehms (2024) siekė nustatyti, ar audito partneriai turi įtaką audito ataskaitų turiniui, ar audito ataskaitos labiau standartizuojamos pagal audito įmonės taisykles ir praktiką, kai yra atskleidžiami PAD. Tyrimo imčiai pasirinkta Londono vertybinių popierių biržos pagrindinės rinkos nefinansinių bendrovių audito ataskaitos nuo 2013 metų, kai buvo pradėti taikyti PAD, iki 2019 metų. Bendroje imtyje buvo 305 bendrovės, 22 audito įmonės, 345 audito partneriai ir 108 audito biurai. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad didžiausią įtaką atskleidžiamų PAD panašumui daro audito partneriai, kai du klientai turi tą patį audito partnerį, jų PAD atskleidimo tekstai būna panašūs, pastebima netgi apie 10% tekstinio panašumo, o jeigu klientai yra audituojami tos pačios audito įmonės, bet skirtingų partnerių, tuomet PAD atskleidimo tekstas panašus tik apie 2%, be to pastebėtas panašumas tarp PAD tekstų, kai klientai naudojami audito paslaugomis iš tų pačių audito biurų, bet jis nėra žymus ir partnerių įtaka vistiek yra didesnė nei biurų, vadinasi partneriai, o ne įmonės politika, formuoja, kaip iš tikrųjų bus rašoma audito išvada ir kaip bus atskleidžiami PAD, be to partnerių sprendimas lemia kokie dalykai bus atskleidžiami PAD, koks kalbos tonas bus naudojamas ir koks bus teksto ilgis. Tai gali reikšti, kad PAD nėra pateikiami pagal šabloną, bet pagal profesinį sprendimą.

Ferreira & Morais (2020) atliko tyrimą Brazilijos rinkoje, kurio metu analizavo 2016 metų Brazilijos įmonių finansines ataskaitas ir jų audito išvadas bei jose atskleistus PAD. Šio tyrimo metu paaiškėjo, kad kai PAD atskleidimą atlieka didžiojo ketverto įmonės, atskleidžiamų PAD skaičius yra didesnis,

taip pat nustatyta, kad aukštesnė audito kaina nulemia mažesnį PAD skaičių, be to PAD skaičius yra didesnis tuomet, kai audituojama įmonė yra sudėtingesnė.

Mah'd'as & Mardini'as (2022) atliko kiekybinį tyrimą, kurio metu siekė išsiaiškinti, kiek ir kokių PAD auditoriai atskleidžia audito ataskaitose Artimųjų Rytų šalių rinkoje, ir nustatyti, kokie veiksniai lemia atskleidžiamų PAD kiekį. Tyrimo imtį sudarė 281 įmonė 2017-2020 metų laikotarpiu, į imtį pateko finansinio ir nefinansinio sektoriaus įmonės. Tyrimo rezultatai parodė, kad kai audito komitetuose yra daugiau moterų ir finansinį išsilavinimą turinčių narių, jie skatina auditorius pateikti daugiau informacijos auditoriaus išvadoje atskleidžiant PAD. Taip pat finansų sektoriaus įmonių audito išvadose yra pateikiama daugiau PAD nei gamybos ar paslaugų sektorių įmonėse, nes pastarųjų veikla yra sudėtingesnė ir griežčiau reguliuojama. Taip pat rezultatai parodė, kad įmonės, turinčios daugiau skolų, yra rizikingesnės, jos gali nesugebėti grąžinti paskolų, joms gali grėsti bankrotas ar kitos finansinės problemos, todėl auditoriai bijodami pasekmių ar kaltinimų, yra linkę tokių įmonių auditoriaus išvadose atskleisti daugiau PAD.

Clueber ir kt. (2018), Li (2017) ir Bepari's ir kt. (2024) tyrimuose pastebėjo, kad kyla rizika, jog PAD atskleidimas gali tapti labiau standartizuotas bei pateikiamas pagal šablonines formuluotes ir būti mažiau susijęs su konkrečia įmone, o tai reguliavimo institucijoms kelia susirūpinimą. PAD atskleidimas pagal šabloną gali sumažinti PAD atsiradimo tikslą, kuriuo siekiama suinteresuotosioms šalims suteikti daugiau naudingos ir informatyvios informacijos, kuri padėtų priimti teisingus sprendimus ir geriau suprasti svarbiausias sritis, kurioms buvo skirta daugiausia dėmesio audito metu.

Sirois ir kt. (2014) atliko eksperimentą naudojant akių sekimo technologiją „Tobii X-60 Eye Tracker“, o tyrimo dalyviai buvo 98 apskaitos studentai, kurie buvo laikomi pradedančiaisiais kredito specialistais. Šie dalyviai turėjo analizuoti pateiktas finansines ataskaitas ir priimti sprendimus dėl paskolos suteikimo, jų dėmesys buvo matuojamas naudojant akių sekimo technologiją. Šis eksperimentas padėjo nustatyti, kad PAD atskleidimas daro nukreipiamą poveikį, t. y., vartotojai gavę finansines ataskaitas, kuriose yra atskleidžiami PAD, daugiau dėmesio skiria jose atskleistoms rizikingoms sritims ir mažiau dėmesio skiria kitoms finansinių ataskaitų dalims. PAD gali būti apibrėžti kaip audito metu iškilę svarbiausi klausimai, kuriuos naudojant yra didinama audito ataskaitos komunikacinė vertė, taip pat PAD padeda suinteresuotosioms šalims geriau orientotis sudėtingose finansinėse ataskaitose ir sutelkti dėmesį į dalykus, kurie gali būti svarbūs priimant sprendimus. Tai, kad PAD atskleidimas gali turėti nukreipiamąjį poveikį pastebėjo ir Gold & Heilmann (2019).

Vaicekaskas (2018) analizavo PAD koncepciją bei atliko empirinį tyrimą, kurio metu analizavo kokius PAD už 2016 ataskaitinius finansinius metus išskyrė Lietuvos audito bendrovės, atlikusios auditus Lietuvos įmonėms, kurios yra skelbiamos „Nasdaq“ biržoje. Autorius pastebėjo, kad audito bendrovės dažniausiai pateikia tik po vieną PAD savo audito išvadoje, vidutiniškai po du, didžiausias dėmesys yra skiriamas pajamų pripažinimui arba turto vertinimui, tačiau be šių atskleidimų neretai atskleidžiamas ir gautinų sumų, atsargų, verslo junginių investicijų į įmones, finansinio turto vertinimai, o PAD atskleidimas užima apie ketvirtį visos audito ataskaitos ir tai parodo, kad į PAD atskleidimą yra žiūrima pakankamai atsakingai.

Kustienė ir Vaičaitienė (2017) išanalizavo pokyčius, įvykusius audito išvados reglamentavime ir mano, kad dėl padidėjusio audito išvados informatyvumo ir skaidrumo gali sustiprėti ryšys tarp finansinių ataskaitų audito išvadų vartotojų ir auditorių bei tarp auditorių ir įmonių vadovų ar

akcininkų, be to auditoriai daug dėmesio skirs PAD, kuriuos atskleis audito išvadoje ir šie pakeitimai padidins pasitikėjimą finansinių ataskaitų auditu bei audito išvadomis.

Taigi, autoriai mano, kad į PAD atskleidimą yra žiūrima gana atsakingai, PAD atskleidimas užima nemažą teksto dalį audito ataskaitoje. Didesnį kiekį PAD dažniausiai atskleidžia didžiojo ketverto audito įmonės, be to sudėtingesnių, finansų sektoriaus įmonių ir įmonių, kurios yra rizikingesnės, finansiškai silpnesnės bei turi daugiau skolų, audito išvadose yra pateikiama daugiau PAD. Apskritai, auditoriai tampa vis labiau orientuoti atskleisti konkrečius, o ne bendrinius PAD, be to, audito partnerių, o ne įmonės gairės įtakoja kaip bus atskleidžiami PAD, todėl jų atskleidimui yra naudojama daugiau individualaus profesinio sprendimo. Jeigu auditoriai atskleidžia daugiau rizikų audito ataskaitoje, tuomet ir įmonių vadovai yra linkę atskleisti daugiau rizikų įmonės finansinėse ataskaitose. Taip pat nustatyta, kad PAD atskleidimas padėjo sumažinti realiai įgyvendinamas audito lūkesčių spragas. Apskritai, audito lūkesčių spragos mažina finansinės informacijos ir auditoriaus išvados vartotojų pasitikėjimą, o komunikacija ir auditorių nepriklausomumas gali audito lūkesčių spragą sumažinti. Tačiau kyla rizikos, kad PAD gali būti atskleidžiami pagal šabloną taip sumažinant PAD atskleidimo tikslą arba turėti nukreipiamą poveikį nuo kitų finansinių ataskaitų dalių ir taip netinkamai įtakoti vartotojų sprendimus.

2.3. PAD atskleidimo galimos neigiamos ir teigiamos pasekmės

Prieš pradėdant plačiau analizuoti PAD atskleidimo galimą įtaką finansiniams rezultatams, audito kokybei ir vartotojų pasitikėjimui, verta apžvelgti kokias neigiamas arba teigiamas pasekmes gali turėti PAD atskleidimas (žr. 4 lentelė).

4 lentelė. Neigiamos ir teigiamos PAD atskleidimo pasekmės

Autorius	Teigiamos pasekmės	Autorius	Neigiamos pasekmės
Sirois'as ir kt. (2014)	PAD gali padėti vartotojams greičiau rasti svarbiausią informaciją ir sutaupyti jų laiką.	Sirois'as ir kt. (2014), Gold & Heilmann (2019)	PAD daro nukreipiamąjį poveikį nuo kitų finansinių ataskaitų dalių.
Rousseau & Zehms (2024)	Audito partneriai turi didelę įtaką auditoriaus išvados turiniui, todėl PAD nėra pateikiami pagal šabloną.	Sirois'as ir kt. (2014), Minutti'Meza (2021), Ratzinger & Theis'as (2019)	PAD atskleidimas mažina auditorių skeptiškumą.
Gold ir kt. (2020), Hosseinniakani's ir kt. (2024), Kitiwong'as ir kt. (2024)	PAD pagerina finansinių ataskaitų kokybę	Cade & Hodge'as (2024)	PAD gali turėti neigiamą poveikį komunikacijai tarp vadovybės ir auditoriaus, kadangi vadovai yra mažiau linkę dalintis informacija su auditoriais, kai žino, kad ji bus panaudota PAD atskleidimui.
Gold ir kt. (2020), Gold & Heilmann (2019), Klueber ir kt. (2018)	PAD pagerina finansinių rezultatų patikimumą	Li (2017), Elmarzouky'as ir kt. (2023), Kitiwong'as ir kt. (2024), Gold & Heilmann (2019)	PAD atskleidimas didina audito kainas
Gold & Heilmann (2019)	PAD atskleidimas padidina auditorių skeptiškumą	Hosseinniakani's ir kt. (2024), Klueber ir kt. (2018), Li (2017),	PAD atskleidimas gali būti per daug standartizuotas

		Bepari's ir kt. (2024), Kitiwong'as ir kt. (2024)	
Hosseinniakani's ir kt. (2024), Klueber ir kt. (2018)	PAD atskleidimas padidina įmonės skaidrumą	Bepari's ir kt. (2024)	PAD atskleidimas gali sumažinti skaidrumą
Klueber ir kt. (2018), Koehler ir kt. (2020), Kitiwong'as ir kt. (2025), Christensen'as ir kt. (2014), Hoang ir kt. (2023), Liu ir kt. (2022)	PAD turi teigiamą įtaką vartotojų pasitikėjimu	Cade & Hodge'as (2024), Minutti-Meza'as (2021), Whitfield ir kt. (2024)	PAD gali neigiamai įtakoti finansinių ataskaitų kokybę
Kitiwong'as ir kt. (2024), Akther ir Xu (2020)	PAD gali sumažinti audito lūkesčių spragas	Whitfield ir kt. (2024)	PAD gali turėti neigiamą įtaką vartotojų pasitikėjimui

Analizuojant 4 lentelėje pateiktą informaciją, galima pastebėti, kad teigiamų ir neigiamų PAD atskleidimo pasekmių yra panašus kiekis. Teigiamos pasekmės gali būti labai svarbios, PAD atskleidimas gali pagerinti finansinių ataskaitų kokybę, pagerinti finansinių rezultatų patikimumą, padidinti įmonės skaidrumą, turėti teigiamą įtaką vartotojų pasitikėjimui, sumažinti lūkesčių spragas ir kt.

Finansinių ataskaitų kokybę, finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimą, sumažinti skaidrumą ir auditorių profesinį skeptiškumą, turėti nukreipiamąjį poveikį, PAD atskleidimas gali būti per daug standartizuotas ir sunkiai suprantamas finansinės informacijos vartotojams, padidinti audito kainas.

Tačiau pagal 4 lentelės duomenis galima pastebėti, kad kai kurie autoriai nustatė ir neigiamas pasekmes, pavyzdžiui, Sirois'as ir kt. (2014), Gold & Heilmann (2019) nustatė, kad PAD daro nukreipiamąjį poveikį nuo kitų finansinių ataskaitų dalių, tai reiškia, kad kai yra atskleidžiami PAD, vartotojai susikoncentruodami į PAD atskleistas rizikas, gali praleisti kitą svarbią informaciją, kuri PAD atskleidime nėra nurodyta. Sirois'as ir kt. (2014) pastebėjo, kad PAD skaičius turėtų būti ribojamas, kadangi kuo didesnis atskleidžiamų PAD skaičius, tuo mažiau vartotojai yra linkę juos analizuoti, be to PAD atsiradimas padidina audito ataskaitos apimtį, todėl vartotojai taip pat nėra linkę detalai analizuoti audito ataskaitas. Yra susiduriama su pertekliniu informacijos kiekiu, todėl kiekvienai daliai yra skiriamas vis mažesnis dėmesys iš vartotojų, todėl gali būti praleidžiama svarbi informacija sprendimų priėmimui. Cade & Hodge'as (2024) nustatė, kad vadovai gali būti mažiau linkę dalintis informacija su auditoriais, žinodami, kad ji bus naudojama PAD atskleidime, todėl galima manyti, kad PAD atskleidimas gali turėti neigiamą poveikį komunikacijai tarp vadovybės ir auditoriaus. Taigi nors PAD atskleidimas ir gali pagerinti finansinių ataskaitų skaidrumą, tačiau jie taip pat gali pakenkti finansinių ataskaitų kokybei, jeigu komunikacija tarp auditoriaus ir vadovybės suprastėja (Cade & Hodge'as, 2024, Minutti-Meza'as, 2021, Whitfield ir kt., 2024). Hosseinniakani's ir kt. (2024), Klueber ir kt. (2018), Li (2017) ir Bepari's ir kt. (2024) taip pat atskleidė PAD trūkumą – jie gali būti per daug standartizuoti ir nesuteikti realios vertės, autoriai pastebėjo, kad neretai PAD atskleidime kartojasi bendrosios formuluotės, be to neprofesionaliems finansinių ataskaitų vartotojams būti per daug sudėtingai suprantami. Sirois'as ir kt. (2014), Minutti-Meza (2021), Ratzinger & Theis'as (2019) pastebėjo, kad PAD atskleidimas gali sumažinti auditorių skeptiškumą. Li (2017), Elmarzouky'as ir kt. (2023), Kitiwong'as ir kt. (2024), Gold & Heilmann (2019) nustatė, kad PAD atskleidimas padidina audito kainas, o Bepari's ir kt. (2024) nustatė, kad dėl PAD atskleidimo prireikia daugiau auditorių pastangų, nes prireikia daugiau planavimo, reikia atlikti

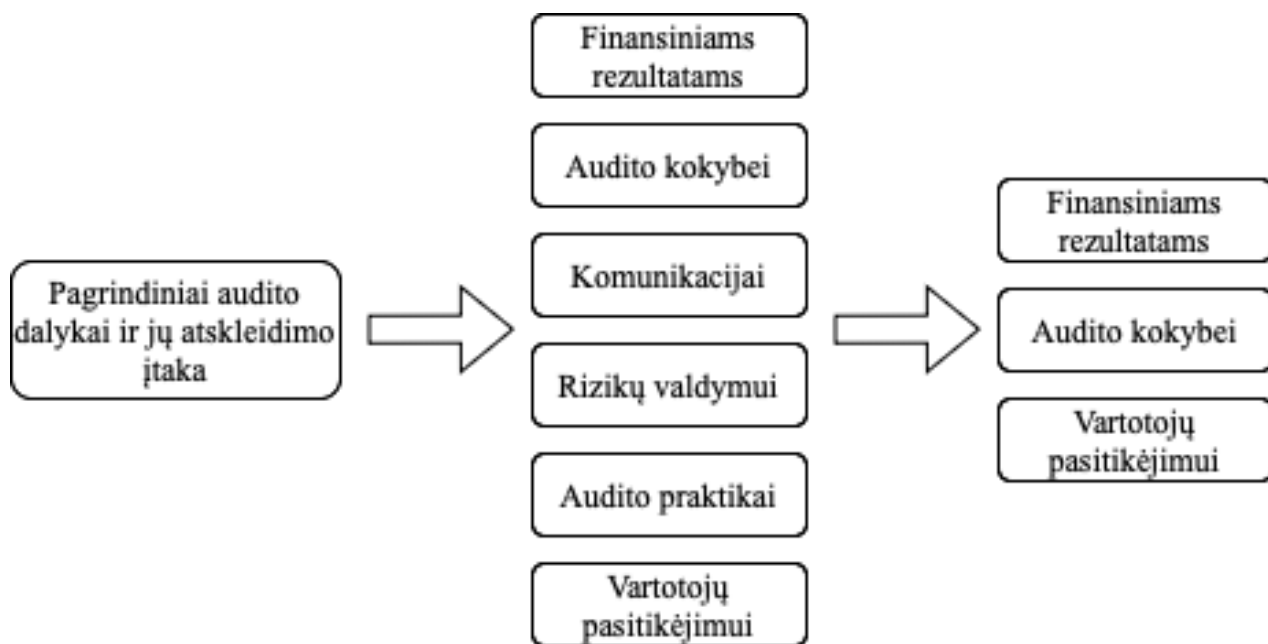
daugiau procedūrų ir daugiau dokumentuoti, bet audito kaina beveik nepasikeitė, tai gali įtakoti klientų nenoras mokėti daugiau ir didelė audito įmonių konkurencija Bangladeše, nustatyta, kad audito įmonių yra tiek daug, kad jos konkuruoja kainomis ir nedidina audito kainų, nes bijo prarasti klientus, tačiau dėl to auditoriai gali nebeturėti papildomai resursų, nebegali samdyti aukštą kvalifikaciją turinčius darbuotojus, tam, kad būtų atliktas kokybiškas ir detalus auditas. Manoma, kad audito įmonės, siekdamos sutaupyti, standartizuoja PAD atskleidimo formuluotes, taip siekdamos sumažinti darbo krūvį, todėl kyla grėsmė, kad gali suprastėti audito kokybė, o PAD atskleidimas taps standartizuotu.

Plačiau PAD atskleidimo įtaka finansiniams rezultatams, audito kokybei ir finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimui bus analizuojama tolimesniuose skyriuose.

Taigi, PAD atskleidimo atsiradimas turėjo suteikti naudos ir kaip aprašyta 701 - ajame TAS „Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“ padidinti audito išvados informatyvumą, skaidrumą ir patikimumą finansinių ataskaitų vartotojams, tačiau išanalizavus mokslinius šaltinius, galima pastebėti, kad PAD atskleidimas gali turėti ir neigiamų pasekmių. Pagrindinis neigiamas dalykas, atsiradęs dėl PAD atsiradimo, yra išaugę audito kaštai, kai yra atskleidžiami PAD, tai reikalauja daugiau auditorių laiko, todėl atitinkamai didėja ir sąnaudos, tačiau vienas tyrimas parodė, kad didesnės laiko sąnaudos nebūtinai lemia didesnius audito kaštus, nes klientai nėra nusiteikę mokėti daugiau už papildomas pastangas, todėl net ir neišaugę audito kaštai gali būti laikomi iššūkiu. Taip pat susiduriama su iššūkiu, kad auditoriai, atskleidę PAD, gali nebedėti daug pastangų į tolimesnį audito procesą ir būti mažiau profesionaliai skeptiški, tačiau pastebima, kad ir audituojamos įmonės vadovybė gali kelti iššūkių, nes jie nėra linkę dalintis papildoma svarbia informacija, kai žino, kad ji gali būti atskleista audito išvadoje su PAD. Dar vienas svarbus dalykas yra, kad PAD apskritai gali neturėti realios vertės, nes jų atskleidimas dažnai yra standartizuotas ir yra naudojamos bendrinės formuluotės, o patys PAD ne visiems vartotojams yra aiškiai suprantami.

2.4. PAD atskleidimo įtaka finansiniams rezultatams ir audito kokybei

Apžvelgus PAD koncepciją matoma, kad 701-asis TAS „Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“ reglamentuoja poveikius finansiniams rezultatams, audito kokybei, komunikacijai, rizikų valdymui, audito praktikai ir vartotojų pasitikėjimui. Toliau šioje dalyje bus analizuojama mokslinė literatūra siekiant išsiaiškinti detalesnę PAD koncepciją bei jų atskleidimo įtaką konkrečioms sritims (žr. 3 pav.) – finansiniams rezultatams, audito kokybei ir vartotojų pasitikėjimui.

3 pav. Analizuojamų PAD atskleidimo įtakų atranka

Daugybė autorių įvairiais tyrimų tipais analizavo kokią įtaką daro PAD skirtingoms sritims, toliau pateikiama informacija (žr. 5 lentelė) kaip skirtinguose moksliniuose straipsniuose yra aprašoma PAD įtaka:

Detaliau PAD analizuojamos įtakos yra paaiškinamos tolimesniuose poskyriuose.

2.4.1. PAD atskleidimo įtaka finansiniams rezultatams

Pagal 701-ojo TAS reglamentavimą atskleidžiami PAD, kuriuose yra nurodomos svarbiausios bei rizikingiausios nustatytos sritys audito metu ir būdai kaip jos buvo sprendžiamos, todėl auditoriaus išvados vartotojai gali matyti kaip auditorius patikrino finansinių ataskaitų teisingumą, tačiau svarbu išanalizuoti ir mokslinę literatūrą, kad būtų galima nustatyti ar realioje praktikoje tikrai standartas turi įtaką finansiniams rezultatams.

Toliau pateikiama informacija apie tai, kaip skirtinguose moksliniuose straipsniuose autoriai pastebi PAD atskleidimo įtaką finansiniams rezultatams (žr. 5 lentelė):

5 lentelė. PAD atskleidimo įtaka finansiniams rezultatams

Šaltinis	Tyrimo tipas	PAD įtaka finansiniams rezultatams
Gold ir kt. (2020)	Eksperimentas	PAD pagerina finansinių rezultatų patikimumą – PAD atskleidimas finansinių ataskaitų rengėjams (įmonės vadovybei) signalizuoja, kad finansinių ataskaitų auditas bus atliekamas atidžiau, taip pat PAD atskleidimas skatina auditorius skirti daugiau dėmesio reikšmingoms finansinėms sritims, todėl sumažėja rizikinga valdymo politika ir pagerėja finansinių rezultatų patikimumas.
Gold & Heilmann (2019)	Literatūros apžvalga	PAD pagerina finansinių rezultatų patikimumą – kai įmonių vadovai žino, jog audito išvadoje bus atskleidžiami PAD, sumažėja rizika, kad bus manipuliuojama finansinės atskaitomybės duomenimis, taip siekiant pagerinti įmonės finansinius rezultatus.
Klueber ir kt. (2018)	Eksperimentas	PAD turi teigiamą įtaką finansiniams rezultatams ir skaidrumui – PAD atskleidimas sumažina vadovų norą manipuliuoti finansiniais rezultatais, kai žino, kad PAD bus atskleidžiami, nes tiki, kad jų

		atskleidimas gali įtakoti detalesnį auditą, todėl nenori pakenkti įmonės reputacijai, jeigu audito metu būtų aptiktos manipuliacijos, todėl pagerėja finansiniai rezultatai ir skaidrumas.
Hosseinniakani's ir kt. (2024)	Archyvinis tyrimas	PAD atskleidimas padidina įmonės skaidrumą ir finansinių rezultatų patikimumą – nustatyta, kad PAD atskleidimas paskatino įmonių vadovybes gerinti informacijos apie reikšmingas apskaitos politikas atskleidimą, informacija tapo skaidresnė ir patikimesnė.

Gold ir kt. (2020) eksperimento būdu nagrinėjo ar auditorių išvadose atskleisti PAD turi įtakos vadovų finansinės atskaitomybės rizikingai elgsenai. Tyrimo rezultatai parodė, kad PAD atskleidimas mažina vadovybės rizikingą valdymo politiką bei skatina auditorius teikti daugiau dėmesio reikšmingoms finansinėms sritims, taip teigiamai įtakodamas finansinių ataskaitų kokybę ir patikimumą.

Gold & Heilmann (2019) apžvelgė 22 empirinius darbus, siekiant išsiaiškinti PAD atskleidimo pasekmes ir PAD atskleidimo poveikį įvairioms suinteresuotosioms šalims, tokioms kaip investuotojai, auditoriai, bendrovių vadovybės. Autorės teigia, kad PAD taikymas didina finansinių ataskaitų tikslumą, nes kai yra atskleidžiami PAD, įmonėse mažėja noras manipuliuoti finansinės atskaitomybės duomenimis, siekiant pagerinti įmonės finansinius rezultatus. Tokiu būdu yra vedama tikslesnė apskaita ir sumažėja manipuliacijos rizika iš įmonės pusės, o audituojamų įmonių vadovai elgiasi sąžiningiau, nes žino, jog dėl PAD atskleidimo auditas bus atliekamas išsamiau.

Klueber ir kt. (2018) atlikto eksperimentą, siekiant ištirti, ar audito ataskaitose atskleidžiami PAD daro įtaką vadovų finansinių ataskaitų teikimo elgsenai. Eksperimente dalyvavo 431 finansinių ataskaitų rengėjai, atliekantys vyriausiojo finansininko vaidmenį, tačiau galutinių rezultatų analizėje naudoti tik 54 dalyvių atsakymai, nes likusieji dalyviai buvo pašalinti iš eksperimento. Tyrimo metu nustatyta, kad PAD atskleidimas gali turėti poveikį, kuris mažina audituojamų įmonių vadovų norą manipuliuoti finansiniais rezultatais. Tai reiškia, kad jei vadovai yra linkę manipuliuoti pelnu, PAD atskleidimas sumažina šią riziką, nes vadovai tiki, jog atskleidžiant PAD, įmonės finansinės ataskaitos bus nagrinėjamos detaliau, o aptikus manipuliavimą finansinėmis ataskaitomis ar būtent pelnu, gali būti sugadinta audituojamos įmonės reputacija. Todėl galima manyti, kad PAD atskleidimas gali būti laikomas įrankiu didinti vadovų atsakomybę bei sąžiningumą ir gerinti finansinę atskaitomybę.

Hosseinniakani's ir kt. (2024) atliko tyrimą, naudojant 551 Švedijos biržinių įmonių duomenis, kurioms nuo 2016 metų buvo privaloma atskleisti PAD pagal 701-ąją TAS, o šiuo tyrimu stengėsi patikrinti, ar PAD atskleidimas sukelia spaudimą įmonių vadovybei būti skaidresnei, ir pateikti kokybiškesnius finansinius duomenis ir tyrimo rezultatai buvo teigiami. Autorių teigimu, pradėjus taikyti PAD atskleidimą, Švedijos atveju, iš įmonės pusės atskleidžiamos informacijos finansinėse ataskaitose reikšmingai padaugėjo, išsamiau atskleidžiama apskaitos politika. Be to, nustatyta, kad įmonėse, kuriose veikia audito komitetai, gali sumažėti klaidų tikimybė finansinėse ataskaitose ir PAD gali turėti teigiamą poveikį vadovybės atskleidimų skaidrumui. Manoma, kad PAD atskleidimas paskatina vadovybę būti skaidresne, jų pateikiama informacija yra išsamesnė ir kokybiškesnė, o tolimesni tyrimo rezultatai tai tik dar kartą patvirtino bei papildomai nustatė, kad prie to stipriai prisideda veikiantys audito komitetai.

KPMG (2019) veikiantis Šri Lankoje, paskelbtoje publikacijoje minima, kad PAD atskleidimas pagerina finansinę atskaitomybę, nes jų dėka, įmonių vadovybė yra labiau įtraukiama į audito procesą dėl PAD atskleidimo.

Apibendrinant galima teigti, kad atskleidžiant PAD pagerėja įmonių finansinių rezultatų patikimumas ir teisingumas, sumažėja netikslumų, nes audituojamų įmonių vadovybės yra linkusios būti sąžiningesnėmis ir atsakingesnėmis bei vykdo mažiau rizikingas apskaitos strategijas, kai žino, jog auditoriaus išvadoje bus atskleidžiami PAD. Kartu su finansinių rezultatų patikimumu gerėja ir įmonių skaidrumas.

2.4.2. PAD atskleidimo įtaka audito kokybei

Analizuojant 701-ąją TAS galima teigti, kad standartas prisideda prie audito kokybės gerinimo, kadangi auditorius privalo atskleidžiant PAD nustatyti dalykus, kurie buvo svarbiausi audito metu, todėl daugiau dėmesio yra skiriama finansinių ataskaitų peržiūrai ir tikrinimui. Toliau bus analizuojama mokslinė literatūra, kad įsitikintume ar tikrai PAD atskleidimas pagerina audito kokybę.

Mokslinėje literatūroje galima rasti tyrimų, kai tikrinama PAD atskleidimo įtaka audito kokybei, toliau pateikiama informacija apie PAD įtaką audito kokybei pagal skirtingų autorių tyrimų rezultatus (žr. 6 lentelė).

6 lentelė. PAD atskleidimo įtaka audito kokybei

Šaltinis	Tyrimo tipas	PAD įtaka audito kokybei
Pain & Marques'as (2023)	Duomenų analizė	PAD neturi įtakos audito kokybei – PAD atskleidimas neįtakoja audito kokybės, tačiau nustatyta, kad audito kokybė yra geresnė labiau išsivysčiusiose rinkose, nei besivystančiose rinkose.
Klueber ir kt. (2018)	Eksperimentas	PAD turi teigiamą įtaką audito kokybei – PAD atskleidimas sumažina vadovų norą manipuliuoti finansiniais rezultatais, kai žino, kad PAD bus atskleidžiami, nes tiki, kad jų atskleidimas gali įtakoti detalesnį auditą, todėl nenori pakenkti įmonės reputacijai, jeigu audito metu būtų aptiktos manipuliacijos, todėl pagerėja finansiniai rezultatai, jų audito kokybė, skaidrumas ir padidinamas vartotojų pasitikėjimas.
Ratzinger & Theis'as (2019)	Eksperimentas	PAD atskleidimas gali sumažinti audito kokybę – kai yra atskleidžiami PAD, auditoriai yra linkę būti mažiau skeptiški, nes mano, jog atskleidžiant rizikingiausias audito sritis, jau atliko savo pareigas, todėl gali sumažėti kokybė.
Minutti-Meza'as (2021)	Literatūros analizė	PAD gali sumažinti audito kokybę – auditoriai atskleidę PAD gali jaustis atlikę savo darbą ir būti mažiau skeptiški atliekant tolimesnį auditą.
Rousseau & Zehms (2024)	Duomenų analizė	PAD atskleidimo stilius neturi poveikio audito kokybei – nors ir ne audito įmonių politika formuoja kaip bus atskleidžiami PAD ir koks kalbos tonas bus naudojamas jų atskleidimui, o audito partneriai, todėl PAD atskleidimai nėra šabloniniai, jie pritaikomi individualiai kiekvienam klientui, bet PAD pateikimas nepadidina kokybės.
Gold ir kt. (2020)	Eksperimentas	PAD pagerina audito kokybę – dėl PAD atskleidimo įmonių vadovybės yra linkusios taikyti mažiau rizikingą valdymo politiką, kai žino, kad finansinių ataskaitų auditas bus atliekamas atidžiau, taip pat PAD atskleidimas skatina auditorius skirti daugiau dėmesio reikšmingoms finansinėms sritims, todėl pagerėja finansinių ataskaitų kokybė.
Gold & Heilmann (2019)	Literatūros apžvalga	PAD gali pagerinti arba nepagerinti audito kokybę – atliktoje analizėje autorių rezultatai yra skirtingi, galima pastebėti ir gerėjančią kokybę, ir prastėjančią kokybę.

Whitfield ir kt. (2024)	Eksperimentas	PAD gali turėti neigiamą įtaką audito kokybei – kai apie PAD yra iškomunikuojama anksčiau, auditoriai yra linkę nekeisti nustatyto audito plano, jie jaučiasi įpareigoti laikytis pradinio audito plano, apie kurį informavo audituojamos įmonės vadovybė, sumažėja jų lankstumas ir profesinis skepticizmas, todėl gali nukentėti audito kokybė.
Bepari's ir kt. (2024)	Interviu analizė	PAD gali pakenkti audito kokybei – ne visais atvejais audito kaštai išauga, kai yra atskleidžiami PAD, jeigu rinkoje yra daug audito įmonių, tuomet už didesnes pastangas nepavyksta padidinti audito mokesčių, auditoriai dirba daugiau, tačiau negauna tinkamo atlygio ir kaštų trūkumas nusamdyti kvalifikuotus specialistus gali įtakoti prastesnę audito kokybę.
Bepari's ir kt. (2024)	Interviu analizė	PAD teigiamai įtakoja audito kokybę, bet gali sumažinti skaidrumą – auditoriai kruopščiau planuoja auditą, deda daugiau pastangų ir jaučia daugiau atsakomybės, padidėja jų profesionalumas žinant, kad reikės atskleisti PAD, tačiau tuo pačiu yra jaučiamas spaudimas iš kliento ir yra vengiama atskleisti tikrąsias rizikas, todėl gali būti pateikiami bendrieji, bet nepritaikyti individualiai įmonei, PAD.
Kitiwong'as ir kt. (2024)	Apklausa ir duomenų analizė	PAD padidina audito kokybę – PAD atskleidimas privertė auditorius būti labiau skeptiškus, rinkti daugiau audito įrodymų ir jausti didesnę atsakomybę už atliktą darbą, todėl atsižvelgiant į sumažėjusį apskaitos koregavimų kiekį, galima manyti, kad audito kokybė pagerėjo.
Li (2017)	Duomenų analizė	PAD neturi jokios naudingos įtakos audito kokybei.
Cade & Hodge'as (2024)	Eksperimentas	PAD gali neigiamai įtakoti audito kokybę – kai yra atskleidžiami PAD, vadovybė yra mažiau linkusi dalintis informacija su auditoriais, bijant, kad ši informacija gali būti atskleista PAD, todėl suprastėja komunikacija tarp auditorių ir vadovybės, taip tiesiogiai sumažinant finansinių ataskaitų kokybę.

Pain & Marques'as (2023) atliko tyrimą, kuriam atrinko 29 524 įmones iš besivystančių ir jau išsivysčiusių rinkų įmonių, kad patikrintų ar PAD atskleidimas padidino audito kokybę per 2010-2021 metų laikotarpį. Tyrimo metu autoriai pastebėjo, kad audito kokybė išsivysčiusiose rinkose yra aukštesnė nei besivystančiose rinkose, tačiau priėmus PAD atskleidimo reikalavimus, besivystančiose rinkose audito atlikimas tapo griežtesnis, o tuo pačiu padidėjo ir audito kokybė. Taigi, galima manyti, kad PAD atskleidimas ne visada pagerina audito kokybę, ypač jau išsivysčiusiose rinkose, tačiau jie gali stipriai įtakoti audito kokybę besivystančiose rinkose, kuriose anksčiau buvo silpnesnė finansinė atskaitomybė.

Klueber ir kt. (2018) eksperimento metu tyrė ar PAD atskleidimas daro įtaką vadovų finansinių ataskaitų teikimo elgsenai, autoriai nustatė, kad PAD atskleidimas sukuria spaudimą vadovų atsakomybei, todėl didėja jų sąžiningumus ir sumažėja noras manipuliuoti finansiniais rezultatais, o būtent dėl šių priežasčių gerėja ir audito ataskaitų kokybė. Svarbu paminėti, kad finansinių ataskaitų ir audito kokybė gerėja tik tada, kai PAD yra konkretūs ir pritaikyti konkrečiai įmonei, tačiau jeigu atskleidžiami PAD yra bendriniai, kitaip vadinami šabloniniais, jų poveikis stipriai sumažėja arba pranyksta.

Taip pat Ratzinger & Theis'as (2019) atliko eksperimentą, kuriame dalyvavo 73 patyrę auditoriai iš dviejų „Big 4“ audito įmonių Vokietijoje. Eksperimente buvo tirti du nepriklausomi kintamieji: PAD atskleidimas (yra arba nėra) ir kliento spaudimas (žemas ir aukštas). Eksperimento rezultatai parodė, kad auditoriai skeptiškai vertina reikšmingai mažiau, kai PAD yra atskleidžiami, nei kai nėra

atskleidžiami, manoma, kad auditoriai leidžia sau būti mažiau skeptiškiems, kai yra atskleidžiami PAD, nes jaučiasi, kad viešai atskleidžiami rizikas, su kuriomis buvo susiduriama audito metu, jau yra atlikę savo pareigas. Taigi išvada tokia, kad kai auditoriai atskleidžia PAD, jų sprendimų kokybė susilpnėja. Šio eksperimento rezultatai parodė paradoksą, kad esant didesniai kliento spaudimui, auditorius audito metu vertina skeptiškiau ir griežčiau, o ne atvirkščiai, taip gali nutikti dėl to, kad esant dideliui spaudimui iš audituojamos įmonės vadovybės, gali kilti įtarimų, todėl auditoriai yra linkę saugoti savo reputaciją ir elgiasi griežčiau, todėl padidėja audito kokybė.

Minutti-Meza'as (2021) taip pat savo tyrime aprašė, kad auditorius gali būti mažiau skeptiškas kai sprendžia tam tikras rizikas, atsiradusias audito metu, nors teoriškai PAD atskleidimas turėtų pagerinti audito kokybę. Tačiau auditoriai, atskleidę PAD, galvoja, jog jau atliko savo darbą ir įspėjo vartotojus apie rizikingiausias sritis ir gali nebedėti daugiau papildomų pastangų ar net neprašyti vadovybės pakoreguoti tam tikras vietas. Tačiau šiai nuomonei, kad auditoriai būna mažiau skeptiški vertinant kai yra atskleidžiami PAD, prieštarauja Gold & Heilmann (2019), kurios savo literatūros apžvalgoje teigia, kad auditoriai deda daugiau pastangų audito metu, kadangi padidėja jų atsakomybės jausmas, kai žino, kad reikės atlikti PAD atskleidimą.

KPMG (2019) veikiantis Šri Lankos padalinyje, paskelbė publikaciją apie PAD atskleidimą pagal naujuosius audito ataskaitų rengimo standartus. Publikacijoje teigiama, kad su PAD atskleidimu yra siekiama suteikti daugiau informacijos, kuri būtų naudinga vartotojams ir daugiau skaidrumo, taip pat leidinyje teigiama, kad PAD padeda auditoriui sutelkti dėmesį į svarbiausias audito sritis, todėl padidėja audito kokybė.

Rousseau & Zehms (2024) atliko tyrimą, siekiant nustatyti ar audito partneriai turi įtaką audito išvados turiniui, šio tyrimo metu nustatyta, kad partnerių pateikiami PAD nėra pagal šabloną, jie pateikiami pagal individualius sprendimus, tačiau audito ataskaitų vartotojai nemato, kad PAD atskleidimas galėtų prisidėti prie audito kokybės.

Gold ir kt. (2020) atliko eksperimentą, kuriame dalyvavo 104 dalyviai, kurie atliko finansų vadovų vaidmenį. Tyrimo tikslas buvo nustatyti ar auditorių ataskaitose atskleisti PAD turi įtakos vadovų finansinės atskaitomybės rizikingam elgesiui. Autorių atlikto eksperimento rezultatai parodė, kad PAD atskleidimas skatina auditorius teikti daugiau dėmesio reikšmingoms finansinėms sritims, taip teigiamai įtakodamas audito kokybę, tačiau tai ne vienintelis rodiklis, kad PAD įtakoja audito kokybę. Šio eksperimento metu autoriai nustatė, kad vadovai, gavę audito ataskaitas su PAD atskleidimo pastraipa, yra linkę elgtis konservatyviau, nei tie, kurie ataskaitas gavo be PAD, tai reiškia, kad kai PAD yra atskleidžiami, įmonių vadovai nebetaiko rizikingos finansinės atskaitomybės elgsenos taip nulemiant, kad finansinių ataskaitų kokybė didėja. Taigi atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad PAD gerina finansinių ataskaitų kokybę ir sumažina rizikingą finansinių ataskaitų rengimo elgesį, o tyrimo dalyviams, kurie atliko investuotojų vaidmenį, PAD pateikimo būdas ar kalbos tikslumas neturi jokios įtakos, kadangi jie bet koku atveju geba analizuoti audito išvados turinį.

Pagal Gold & Heilmann (2019) atliktą literatūros apžvalgą, galima matyti, kad kai kurie tyrimai rodo, jog dėl PAD atskleidimo gali pagerėti audito kokybė, nes auditoriai jaučia daugiau atsakomybės už savo darbą, o vadovai gali imtis mažiau rizikingos apskaitos valdymo politikos. Tačiau tai gali prisidėti prie didesnių audito kainų. Auditoriai, žinodami, kad bus atskleidžiami PAD, gali būti mažiau skeptiški audito metu, o tai gali neigiamai paveikti audito kokybę. Taigi literatūros analizėje nėra nustatyta vienareikšmė PAD atskleidimo įtaka audito kokybei. Mokslinių tyrimų rezultatai

išsiskiria, galima pastebėti ir naudą audito kokybei ir neigiamą poveikį auditorių skeptiškumui bei audito kainoms.

Whitfield ir kt. (2024) eksperimento būdu nagrinėjo ar auditoriai yra linkę keisti audito planą, jeigu jis kartu su numatomu PAD atskleidimu prieš tai buvo komunikuotas su audituojamos įmonės vadovybe, o rezultatai parodė, kad auditoriai jaučia įsipareigojimą anksčiau numatytiems planams ir nėra linkę jų keisti, ypač jeigu apie juos buvo komunikuota su įmonės vadovybe. Galima manyti, kad nenoras keisti anksčiau numatytų planų sumažina auditorių profesinį skepticizmą, dėl to audito procesas gali turėti spragų ir pakenkti finansinių ataskaitų audito kokybei.

Bepari's ir kt. (2024) atliko interviu kokybinį tyrimą Bangladešo rinkoje, kurio metu apklausė 21 asmenį, turintį bent 2 metų patirtį. Tarp respondentų buvo 13 audito partnerių, 5 vyriausieji finansininkai ir 3 reguliuotojai, atsakingi už audito kokybės priežiūrą ir finansinės atskaitomybės laikymosi užtikrinimą. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip PAD įtakoja auditorių pastangas audito metu, audito kokybę, ataskaitų skaidrumą ir audito mokesčius. Kalbant apie audito kokybę, auditoriai mano, kad dėl PAD atskleidimo pagerėja audito planavimas ir rizikų vertinimas, nes jie daug kruopščiau planuoja auditą, kadangi turi pasirinkti kurios rizikingiausios sritys bus įtrauktos į PAD, taip pat kiekvienam atskleistam PAD reikia pagrindimo dėl jo reikšmingumo ir kokios procedūros buvo atliktos. Apskritai, auditoriai privalo geriau pasiruošti ir iš anksto numatyti problemiškesnes vietas. Manoma, kad dėl PAD atskleidimo didėja ir auditorių pastangos bei atsakomybė, jie privalo įrodyti ką ir kaip atliko, todėl padidėjo audito dokumentavimas, kokybė ir procedūros atliekamos griežčiau (Bepari's ir kt., 2024). Taip pat didėja ir auditorių profesionalumas, nes atliktas procedūras jiems reikia aprašyti, žino, kad jų atliktas darbas gali būti vertinamas iš išorės ir dėl to jie jaučia didesnę atsakomybę už savo atliktą darbą. Visi šie išvardinti dalykai stipriai didina audito kokybę, kai yra atskleidžiami PAD, tačiau svarbu pastebėti, kad jie gali prisidėti ne tik prie kokybės, bet ir prie skaidrumo, nors kai kuriais atvejais teigiama įtaka skaidrumui ir yra ribota. Tyrimas parodė, kad skaidrumą neigiamai paveikti gali tai, kad auditoriai jaučia spaudimą iš kliento, įmonės vadovybė gali nenorėti paskelbtos neigiamos informacijos audito išvadoje, todėl auditoriai gali vengti atskleisti tikrąsias problemas ir pasirinkti saugesnį variantą – atskleisti bendrinius ir pramonės šakoms būdingus PAD, o ne tikras kliento rizikas.

Kitiwong'as ir kt. (2024) atliko tyrimą Tailando rinkoje, siekiant nustatyti, ar po PAD atsiradimo sumažėjo audito lūkesčių spraga, apklausos būdu, tačiau papildomai autoriai atliko duomenų analizę, kurios metu tikrino pasirinktų koregavimų dydžius ir juos lygino prieš PAD įvedimą ir po. Šios analizės rezultatai parodė, kad koregavimai po PAD įvedimo sumažėjo maždaug 5,5%, tai parodo, kad auditoriai geriau kontroliavo apskaitos kokybę ir vadovybės noras manipuliuoti finansine informacija sumažėjo.

Taip pat ir Li (2017) tyrimo metu nagrinėjo kaip PAD atskleidimas gali paveikti investuotojus (rinkos reakciją) ir audito kokybę, Kinijos atveju, ir nustatė, kad nei investuotojų pasitikėjimui, nei audito kokybei, PAD atskleidimas neturi jokios naudos. Autoriaus nuomone, Kinijoje išleistos naujos gairės, įtraukiant PAD, nėra tokios informatyvios ir nesukuria papildomos naudos, kaip buvo tikėtasi, tačiau autorius pateikia Jungtinių Karalysčių pavyzdį kaip rekomendaciją tolimesniems koregavimams ir PAD taikymui.

Cade & Hodge'as (2024) atliko eksperimentinį tyrimą, kuriame dalyvavę verslo studijų absolventai atliko vadovų vaidmenį ir jiems reikėjo nuspręsti, kiek privačios informacijos apie įmonę jie

pasidalins su auditoriumi. Atlikto eksperimento rezultatai parodė, kad vadovų žinojimas apie galimą informacijos panaudojimą PAD atskleidime, gali sumažinti jų norą dalintis tokia informacija. Tai gali neigiamai paveikti bendravimą tarp vadovybės ir auditoriaus, vadinasi PAD gali pabloginti ataskaitų kokybę, jei susilpnėja komunikacija tarp šalių.

Taigi, atlikus mokslinių šaltinių analizę, nustatyta, kad atskleidžiami PAD prisideda prie didėjančios audito kokybės, kadangi didesni 701-ojo TAS reikalavimai sugriežtino audito atlikimą. Taip pat yra skatinama daugiau dėmesio skirti reikšmingoms finansinėms sritims. Tačiau ne visi autoriai sutinka su šia nuomone, kad PAD teigiamai įtakoja audito kokybę, teigiama, kad kai yra atskleidžiami PAD, tuomet audito kokybė suprastėja, nes auditoriai vertina atlaidžiau, manydami, kad atskleidę PAD, jau atliko savo pareigą.

2.5. PAD atskleidimo įtaka vartotojų pasitikėjimui

Pagal 701-ąjį TAS, PAD atskleidimas turėtų prisidėti prie vartotojų pasitikėjimo auditoriaus išvada, kadangi yra suteikiama papildomos svarbios informacijos apie audito metu nustatytas rizikas, taip pat pateikiami auditoriaus paaiškinimai kaip jis identifikavo rizikas ir kaip jos buvo sprendžiamos audito metu, siekiant tikslo, kad vartotojai geriau suprastų audito išvadą ir galėtų priimti sprendimus remiantis ja. Toliau analizuojami moksliniai šaltiniai, kurie analizuoja kaip PAD atskleidimas įtakoja vartotojų pasitikėjimą.

Toliau apžvelgiama PAD įtaka vartotojų pasitikėjimui pagal autorių mokslinius straipsnius, pateiktus 7-oje lentelėje.

7 lentelė. PAD atskleidimo įtaka vartotojų pasitikėjimui

Šaltinis	Tyrimo tipas	PAD įtaka vartotojų pasitikėjimui
Gold & Heilmann (2019)	Literatūros apžvalga	PAD gali turėti nukreipiamą poveikį bei įtakoti vartotojų sprendimus – neprofesionalūs investuotojai yra labiau linkę pasitikėti PAD atskleidimu nei profesionalūs investuotojai, tačiau PAD atskleidimas gali turėti nukreipiamą poveikį nuo pačių finansinių ataskaitų, taigi galima manyti, kad PAD gali įtakoti neprofesionalių investuotojų sprendimus labiau nei profesionalių investuotojų sprendimus, kadangi PAD atskleidimas neturi didelės įtakos jiems, manoma, jog jie jau anksčiau būna susipažinę su galimomis rizikomis.
Li (2017)	Duomenų analizė	PAD neturi jokios naudingos įtakos vartotojams – PAD atskleidimas nesuteikia reikšmingos informacijos vartotojams, o informacijos atskleidimas gali būti laikomas labiau simboliniu nei informatyviu.
Klueber ir kt. (2018)	Eksperimentas	PAD turi teigiamą įtaką vartotojų pasitikėjimui – PAD atskleidimas sumažina vadovų norą manipuliuoti finansiniais rezultatais, žinodami, kad PAD bus atskleidžiami, kadangi mano, kad jų atskleidimas gali įtakoti detalesnę auditą, todėl nenori pakenkti įmonės reputacijai, jeigu audito metu būtų aptiktos manipuliacijos, todėl pagerėja finansiniai rezultatai, jų audito kokybė, skaidrumas ir padidinamas vartotojų pasitikėjimas.
Minutti-Meza'as (2021)	Literatūros analizė	PAD neturi įtakos vartotojų pasitikėjimui – atskleidžiant PAD yra pateikiama papildoma informacija apie rizikas, tačiau ji ne visada yra aiškiai suprantama, o jos naudingumas ribotas, nes ji tik patvirtina jau esamą informaciją, todėl daugiau naudos vartotojams nesuteikiama.

Koehler ir kt. (2020)	Eksperimentas	PAD gali teigiamai įtakoti profesionalių investuotojų pasitikėjimą – investuotojai pasitiki audito išvadoje atskleistais PAD, ypatingai vertina juos, kai juose yra atskleista kritiškesnė informacija, nes tai informuoja juos apie atvirumą ir finansinių ataskaitų skaidrumą.
Kitiwong'as ir kt. (2025)	Duomenų analizė	PAD gali turėti įtaką investuotojams – kai kurių PAD atskleidimas gali padidinti investuotojų atsargumą, taip pat vietinė Tailando kultūra ir naudojamas neutralus kalbos tonas audito ataskaitose gali paskatinti investuotojus būti atsargesniais, išvelgti galimai paslėptas rizikas.
Christensen'as ir kt. (2014)	Eksperimentas	PAD turi įtaką vartotojų sprendimams – investuotojai, kurie analizuoja audito išvadas su PAD, yra linkę būti atsargesniais, atidesniais ir lyginant su investuotojais, kurie nagrinėja tik audito išvadas be PAD, yra linkę neinvestuoti, be to, po PAD atskleidimo pateikti rizikingų sričių sprendimai gali įtakoti investuotojų pasitikėjimą.
Whitfield ir kt. (2024)	Eksperimentas	PAD gali turėti neigiamą įtaką vartotojų pasitikėjimui – kai apie PAD yra komunikuojama su kliento vadovybe anksčiau, auditoriai yra linkę nekeisti nustatyto audito plano, nes jaučiasi įpareigoti laikytis pradinio audito plano, apie kurį informavo audituojamos įmonės vadovybę, sumažėja jų lankstumas ir profesinis skepticizmas, todėl gali nukentėti audito kokybė ir vartotojų pasitikėjimas.
Rousseau & Zehms (2024)	Duomenų analizė	PAD atskleidimo stilius neturi poveikio investuotojų sprendimams – nors ir ne audito įmonių politika formuoja kaip bus atskleidžiami PAD ir koks kalbos tonas bus naudojamas, o audito partneriai, todėl PAD atskleidimai nėra šabloniniai, jie pritaikomi individualiai kiekvienam klientui, bet PAD pateikimas nesuteikia papildomos informacijos vartotojams, nes jų pateikimo kalba yra per sudėtinga ir sunkiai suprantama.
Kitiwong'as ir kt. (2024)	Apklausa ir duomenų analizė	PAD neįtakoja vartotojų pasitikėjimo – PAD atskleidimas privertė auditorius būti labiau skeptiškus, rinkti daugiau audito įrodymų ir jausti didesnę atsakomybę už atliktą darbą, tačiau papildomos pastangos atskleisti KAM neturi poveikio vartotojų pasitikėjimui, nes atskleidžiami PAD yra bendriniai, nesuteikiantys naujos informacijos.
Hoang ir kt. (2023)	Eksperimentas	PAD atskleidimas kartais gali įtakoti vartotojų pasitikėjimą – kai įmonė atskleidžia labai rizikingas sritis pati, tuomet vartotojų nebedomina audito išvadoje atskleisti PAD, bet jeigu įmonė rizikas nurodo kaip mažas, tuomet investuotojai yra linkę pasitikėti audito išvadose atskleistais PAD ir skirti jiems daugiau dėmesio.
Liu ir kt. (2022)	Duomenų analizė	PAD įtakoja kreditorių sprendimus – kreditoriai yra linkę pasitikėti informacija apie rizikas, kuri yra atskleidžiama PAD, jų kiekis ir turinys gali įtakoti mažesnes palūkanas, geresnes paskolų sąlygas ir apskritai suteikia naudingos informacijos kreditoriams.

Pasak Gold & Heilmann (2019), ankstesnės audito ataskaitos buvo per mažai informatyvios, sunkiai suprantamos ne profesionaliems vartotojams, todėl nauda buvo mažesnė, bet PAD taikymas padeda vartotojams aiškiau suprasti audito išvadas ir taip yra kuriamas didesnis vartotojų pasitikėjimas.. Autorės apžvelgė 22 skirtingus tyrimus, siekiant išsiaiškinti PAD atskleidimo poveikį investuotojų elgesiui ir rinkos reakcijai, auditorių atsakomybei ir kt. Tyrimo metu nustatyta, kad PAD atskleidimas gali paveikti finansinių ataskaitų vartotojų sprendimus, yra manoma, kad jie daro įtaką finansinių ataskaitų naudotojų sprendimams, ypač kalbant apie neprofesionalius investuotojus, tai reiškia, kad

jie labiau pasitiki PAD atskleidimu, tačiau PAD atskleidimas gali turėti nukreipiamą poveikį nuo pačių finansinių ataskaitų. Nors PAD atskleidimas turi nukreipiamą poveikį neprofesionaliems investuotojams ir jie yra labiau linkę pasitikėti PAD atskleistomis rizikingomis sritimis, tačiau profesionalūs investuotojai su šia problema susiduria rečiau. Tyrimas parodė, kad PAD atskleidimas neturi didelės įtakos profesionalių investuotojų sprendimams, kadangi jie apie galimas rizikas gali žinoti iš anksčiau. Taigi, negalima nustatyti vienos bendros PAD atskleidimo įtakos vartotojų pasitikėjimui, galima tik pastebėti, jog PAD gali paveikti investuotojų sprendimus, tačiau vienareikšmis poveikis nėra žinomas.

Su nuomone, kad PAD teigiamai įtakoja vartotojų pasitikėjimą, nesutinka Li (2017), kuris analizavo Kinijos atvejį, teigdamas, kad vartotojai sunkiai supranta audito išvadas dėl jose naudojamos profesinės kalbos, atskleidžiant PAD, o tai galima laikyti kylančiu iššūkiu. Be to, autoriaus rezultatai rodo, kad papildomos informacijos atskleidimas su PAD turi labiau simbolinę nei informacinę vertę ir jokios reikšmingai naudingos informacijos vartotojams nesuteikia, pati atskleidžiama informacija yra perteklinė ir ataskaitų vartotojams, ypač ne finansų specialistams, didelės, profesine kalba aprašytas, dalis, yra per sunku suprasti. Autorius papildomai apžvelgė ir PAD taikymą Jungtinėse Karalystėse, kurioje PAD taikymas pradėtas taikyti anksčiau, nuo 2012 metų, ir nustatė, kad pastarojoje šalyje PAD taikymas yra efektyvesnis nei Kinijoje. Pavyzdžiui, audito įmonė KPMG atliko auditą „Roll Royce Holdings“ ir audito ataskaitoje pateikė net 18 PAD, o toks PAD pateikimo būdas gali padėti finansinių ataskaitų vartotojams geriau suvokti rizikas ir priimti teisingus finansinius sprendimus. Be to, auditoriaus ataskaitoje buvo pateikta informacija apie atliktas audito procedūras, buvo detalizuotas audito darbo turinys, o ši papildoma informacija taip pat prisideda prie vartotojų geresnio supratimo pasitikėjimo auditoriaus išvadomis.

Sirois'as ir kt. (2014) atliko eksperimentą, kurio rezultatai parodė, kad PAD nukreipia dėmesį į save nuo likusių finansinių ataskaitų dalių, todėl vartotojai susitelkia į rizikingiausiomis pripažintas, svarbiausias sritis. Nors skiriamas dėmesys svarbiausios sritims, atskleistoms per PAD, gali suteikti daug svarbios informacijos, tačiau gali nukreipti dėmesį nuo kitos likusios svarbios informacijos, kuri nėra atskleista PAD. Taigi, kad ir yra manoma, kad PAD turi nukreipiamą poveikį nuo likusių finansinių ataskaitų dalių, tai nepaneigia fakto, kad PAD atskleidimas padidina vartotojų pasitikėjimą.

Klueber ir kt. (2018) jau anksčiau aprašytame eksperimentiniame tyrime nustatė, kad PAD atskleidimas gali teigiamai įtakoti finansinius rezultatus ir jų skaidrumą bei finansinių ataskaitų kokybę, o tai lemia didėjanti vadovų atsakomybė, nes yra vengiama sugadinti įmonės reputaciją, jeigu atskleidžiant PAD, būtų detalčiau atliekamas auditas ir aptiktos manipuliacijos finansiniais rezultatais. Būtent dėl šių priežasčių vartotojų pasitikėjimas gali būti teigiamai įtakojamas, nes vadovų atsakomybė, skaidrumas, tikslesnė ir detalesnė informacija pateikiama audito išvadoje, sukelia daugiau pasitikėjimo bei sumažina riziką vartotojams ir jie labiau pasitiki pateikiama informacija bei gali priimti teisingesnius finansinius sprendimus, tačiau tai irgi priklauso nuo to, kaip bus pateikiami PAD, jeigu PAD pateikiami šabloniniu variantu, jie papildomos naudos nesuteikia.

Koehler ir kt. (2020) atliko du panašius eksperimentus su dvejomis dalyvių grupėmis, pirmajame eksperimente dalyvavo 89 profesionalūs investuotojai iš Vokietijos, JAV, Jungtinių Karalysčių, Kanados ir kitų šalių, papildomai buvo atliktas eksperimentas su 69 studentais, kurie atliko neprofesionalių investuotojų vaidmenį. Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti kaip PAD atskleidimas gali paveikti audito išvados komunikacinę vertę skirtingoms vartotojų grupėms – profesionaliems ir neprofesionaliems investuotojams, ir nustatyti kaip su PAD atskleistos rizikos gali veikti investuotojų

sprendimus ir pasitikėjimą. Eksperimento dalyviai buvo paskirstyti į 3 grupes ir visos jos gavo skirtingas audito išvados versijas, o susipažinus su jomis, buvo prašoma įvertinti įmonės ekonominę situaciją ir pasitikėjimą savo įvertinimu. Profesionalių investuotojų grupės rezultatai parodė, kad net jeigu PAD atskleidė daugiau rizikų, investuotojai tokią audito išvadą vertino kaip skaidresnę ir sąžiningesnę, todėl padidino investuotojų pasitikėjimą. Manoma, kad net ir neigiama, bet atvira informacija yra labiau vertinama investuotojų. Studentų, atliekančių neprofesionalių investuotojų vaidmenį, rezultatai parodė, kad jie nesupranta audito išvadoje pateiktos informacijos apie PAD, todėl nėra išvadų, susijusių su jų pasitikėjimu audito išvada.

Minutti-Meza'as (2021) tyrime apžvelgė literatūra ir reglamentus, kitų autorių atliktus empirinius tyrimus ir eksperimentus bei nustatė, kad PAD atskleidimas suteikia papildomos informacijos apie rizikas audito išvadose, tačiau ne visada ši informacija yra aiški, todėl jos naudingumas yra ribotas, be to dažniausiai PAD atskleidimas tik patvirtina jau egzistuojančią informaciją, kurią galima rasti finansinių ataskaitų rinkinyje, bet nesuteikia naujos, todėl neturi jokios įtakos vartotojams.

Whitfield ir kt. (2024) atliko eksperimentą, kuriame dalyvavo 91 auditorius su patirtimi iš Australijos, jie atliko auditoriaus vaidmenį hipotetinėje situacijoje, dalyviai susipažino su planuotais audito veiksmais ir gavo metų pabaigos informaciją iš audituojamos įmonės vadovo, kuri atskleidė naujas rizikas ir jų buvo paprašyta nuspręsti, ar reikėtų koreguoti jau anksčiau suplanuotą audito metodiką. Apskritai, šiuo eksperimentiniu tyrimu buvo siekiama nustatyti kaip auditoriai priima sprendimus dėl PAD, ar auditoriai yra mažiau linkę keisti audito planą, jei apie jį jau anksčiau buvo iškomunikuota su audituojamos įmonės vadovybe. Rezultatai parodė, kad auditoriai, kurie jau anksčiau komunikavo su audituojamos įmonės audito komitetu dėl PAD, buvo mažiau linkę koreguoti suplanuotus veiksmus atsiradus naujai rizikai, tai reiškia, kad auditorių lankstumas sumažėja, nes jie jaučia įsipareigojimą suplanuotiems veiksams su audito komitetu, o tai gali sumažinti auditorių lankstumą ir jų profesinį skepticizmą. Ši išvada rodo, kad audito išvadoje atskleidžiamos pagrindinės rizikos aptiktos audito metu ne visada gali būti pilnos ir tikslios, dėl ko vartotojai neturėtų pasitikėti tik PAD atskleidžiama informacija.

Kitiwong'as ir kt. (2025) atliko tyrimą Tailando rinkoje, naudojant 334 bendrovių ataskaitas tajų kalba 2016-2017 metų laikotarpiu. Ruošiantis tyrimui autoriai suskaičiavo PAD kiekį kiekvienoje audito ataskaitoje, juos suskirstė pagal kategorijas, pvz., investicinis turtas, ilgalaikis turtas, atsargų įvertinimai, gautinos sumos ir kt., taip pat nustatė PAD atskleidimo tonus pagal neigiamus, teigiamus, neutralius, teisminius ir neapibrėžtumo žodžius. Tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti, ar PAD atskleidimas audito ataskaitose įtakoja investuotojų elgesį ir sprendimus, kaip jie reaguoja į PAD skaičių, turinį ir jų atskleidimo kalbos toną. Autoriams taip pat buvo svarbu nustatyti ar vietinė tajų kalba be vertimo į anglų kalbą daro įtaką investuotojams. Tyrimo rezultatai parodė, kad investuotojams PAD skaičius nėra svarbiausias veiksnys, jis neturi įtakos investuotojams, labiau vertinamas yra kalbos tonas, kuriuo auditoriai atskleidžia PAD, pavyzdžiui, neutralus kalbos tonas Tailande gali sumažinti investuotojų pasitikėjimą, nes toks tonas kelia įtarimų dėl slepiamos rizikos, kadangi Tailando kultūrai yra būdinga vengti konfliktų, todėl auditoriai audito išvadose atskleidžiant PAD yra linkę naudoti neutralią kalbą, stengiasi tiesiogiai neįvardinti problemų ir juos formuluoti taip, kad neatrodytų, jog yra kaltinama audituojama įmonė. Kultūriškai Tailande investuotojai yra linkę pasitikėti auditu, todėl jiems įtakos PAD kiekis nedaro, svarbiau koks yra jų turinys ir koks yra naudojamas kalbos tonas juos atskleidžiant. Tyrimo imtyje buvo audito išvados tajų kalba, todėl autoriai pastebėjo, kad ši kalba iš savęs yra gana mandagi, be stiprių žodžių, todėl tai ir įtakoja neutralų kalbos toną atskleidžiant PAD audito išvadose, o kai yra naudojama tajų kalba,

investuotojams sunku įvertinti realias rizikas, jiems trūksta aiškumo, todėl jie yra kiekvieną atskleistą PAD vertinti rizikingiau, nei galbūt yra iš tikrųjų.

Christensen'as ir kt. (2014) atliko eksperimentą, kurio dalyviai buvo 141 verslo absolventai iš JAV, turintys patirties investuojant arba analizuojant įmonių finansinius duomenis. Tyrimu buvo siekiama nustatyti ar PAD atskleidimas audito išvadoje įtakoja neprofesionalių investuotojų sprendimus investuoti. Eksperimentas prasidėjo nuo klausimų apie bazines žinias, o vėliau dalyviams buvo pateikta informacija apie įmonę bei skirtingas audito ataskaitas su PAD arba be jų. Eksperimento rezultatai parodė, kad PAD atskleidimas turi įtaką vartotojų sprendimams, dalyviai, kurie analizavo audito išvadas su PAD atskleidimu, dažniau rinkosi neinvestuoti, nei tie dalyviai, kurie matė tik įprastą audito išvadą be PAD, todėl manoma, kad PAD atskleidimas priverčia investuotojus būti atsargesnius. Pastebėta, kad tam tikrą informaciją pateikus audito išvadoje ir finansinių ataskaitų įmonės pastabose, investuotojai tą informaciją vertino skirtingai ir į informaciją, pateiktą audito išvadoje sureagavo labiau, kadangi ji buvo pateikta auditorių, todėl ją laikė patikimesne. Kai kurie dalyviai gavo audito išvadas su PAD, po kuriais papildomai buvo pateikta rezoliucijos pastraipa, kurioje nurodyti paaiškinimai apie jau išspręstas rizikingas sritis, o tai sumažino investuotojų baimę. Taigi, PAD atskleidimas gali įtakoti neprofesionalių investuotojų sprendimus, taip pat padidinti atidumą ir atsargumą priimant sprendimus.

Pagal Rousseau & Zehms (2024) atlikto tyrimo rezultatus, kurie parodė, kad PAD yra pateikiami ne pagal šablonines formuluotes, o audito partnerių individualius sprendimus, būtų galima manyti, kad individualus PAD atskleidimas kiekvienai įmonei, turėtų suteikti daugiau papildomos informacijos vartotojams ir padėti jiems priimti teisingus finansinius sprendimus. Tačiau taip nėra, tyrimo rezultatai neparodė jokios įtakos investuotojų pasitikėjimui, kaip tik manoma, kad net ir atskleidžiant PAD ne pagal šabloną, jų atskleidimo kalba yra per daug techninė ir sunkiai suprantama. Be to, PAD atskleidimas nesuteikia papildomos naujos informacijos, kurios nebūtų galima rasti kituose šaltiniuose, apie audituotą įmonę. Kartais audito išvadų vartotojai PAD atskleidimą supranta kaip prievolę, kurią turi atlikti auditoriai, bet ne kaip naudingas įžvalgas apie rizikas, kurios buvo aptiktos audito metu.

Kitiwong'as ir kt. (2024) atliktame tyrime, kurio rezultatai parodė, kad po PAD atsiradimo sumažėjo lūkesčių spragų kiekis bei padidėjo audito kokybė, nenustatė, kad jų atskleidimas paveiktų vartotojus. Tiksliau, auditoriai į audito procesą dėjo daugiau pastangų, buvo labiau skeptiški, bet vartotojams pasitikėjimo nesuteikė, taip gali būti dėl keletos priežasčių: PAD atskleidžiama informacija gali būti per daug bendrinė, pasikartojanti ar šabloninė ir nesuteikianti naujos bei svarbios informacijos. Be to, gali būti, kad investuotojai nelabai pasitiki audito ataskaitomis besivystančiose rinkose, kaip šiuo atveju - Tailandas. Taigi, papildoma atskleidžiama informacija su PAD audito išvadose neįtakoja vartotojų sprendimų, kadangi apie PAD atskleidžiamas rizikas jie jau gali žinoti iš kitų šaltinių ir PAD nesuteikia jokios naudos.

Hoang ir kt. (2023) atliko eksperimentinį tyrimą, kuriuo buvo siekiama nustatyti investuotojų reakciją į PAD atskleidimą bei kaip skiriasi jų vertinimai kai informacija pateikiama finansiniame (balanso, pelno (nuostolio) ataskaitose ir kt.) ir nefinansiniame (aplinkosaugos ataskaitos ir kt.) kontekste. Tyrime dalyvavo 120 investuotojų, kurie buvo atrinkti pagal keletą kriterijų: dalyvių gimtoji kalba turėjo būti anglų, jų gyvenamoji vieta turėjo būti JAV ir jie turėjo turėti investavimo patirties. Eksperimento metu buvo tiriami du atvejai: finansinis ir nefinansinis. Dalyviams buvo pateikta informacija apie įmonę, ištraukos iš finansinių ataskaitų, audito išvados ir kt. Tyrimo rezultatai

parodė, kad jeigu įmonė pati atskleidžia dideles rizikas, tuomet investuotojai neskiria daug dėmesio papildomai informacijai, neskaito audito išvados ir joje pateiktų PAD ir iš karto nusiteikia neigiamai, taip nutinka, nes vartotojai gavę svarbią ir aiškią informaciją, psichologiškai nebėra linkę ieškoti papildomų šaltinių tos informacijos patvirtinimui, be to, vartotojai yra linkę labiau pasitikėti blogais dalykais, nei gerais. Tačiau jeigu įmonės pati atskleidžia, kad rizika yra maža, tuomet tai investuotojams kelia įtarimą ir jie yra linkę ieškoti papildomos informacijos, skaityti PAD atskleidimą audito išvadoje, bet investuotojų reakcija priklauso nuo to, kokiam kontekste ta rizika atskleista, jeigu rizika atskleista finansiniame kontekste ir auditorius tą riziką patvirtina, tuomet jie tampa atsargesni, nes įtaria, kad rizika gali būti didesnė, nei atskleidžiama, bet jeigu rizika yra nefinansiniame kontekste, o auditorius tą riziką patvirtina, tuomet investuotojai yra linkę pasitikėti šia informacija. Taigi, investuotojų pasitikėjimas priklauso nuo rizikos dydžio bei konteksto, kuriame ji atskleista, kai įmonė atskleidžia mažą riziką, investuotojai labiau pasitiki PAD atskleidimu ir ieško auditorių patvirtinimo.

Liu ir kt. (2022) atliko tyrimą, kuriuo siekė išsiaiškinti, ar PAD pateikiama rizikos informacija daro įtaką kreditorių sprendimams. Tyrimo imčiai pasirinkta apie 3045 įmonės 2016-2017 metų laikotarpiu, įimtį nepateko finansų sektoriaus įmonės. Tyrimo rezultatai parodė, kad įmonės, kurios pradėjo atskleidinėti PAD, mokėjo mažesnes palūkanas už paskolas, taip pat bankai ir kreditoriai sutiko šioms įmonėms paskolas suteikti ilgesniems laikotarpiams. Be to, naujieji audito standartai, reglamentuojantys PAD, padidino skaidrumą. Taip pat išsamiai atskleistos rizikos audito ataskaitoje su PAD yra labai vertinamos kreditorių, pastarieji priimdami sprendimus remiasi šia informacija, sprendžiant paskolos sąlygas, o atvirai pateikiamos rizikos su PAD sumažino kreditorių baimes ir nežinomybę apie įmonių finansinę padėtį. Atskleidžiamų PAD skaičius taip pat įtakoja paskolos sąlygas, kuo daugiau atskleidžiamų PAD – tuo geresnės paskolos sąlygos. Apžvelgus šiuos rezultatus galima padaryti išvadą, kad auditoriams yra svarbu aiškiai ir išsamiai atskleisti PAD, nes nuo to priklauso įmonių finansavimo galimybės.

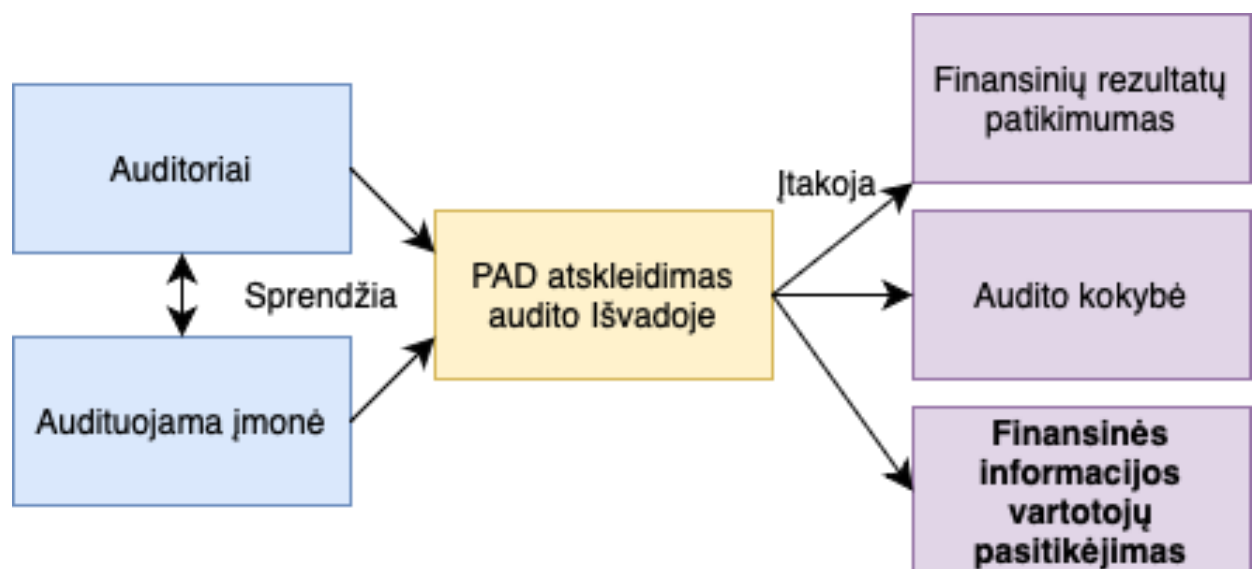
Kitose publikacijose, šiuo atveju vienos iš audito „Big 4“ įmonių „KPMG“ Šri Lankoje paskelbtoje publikacijoje, galima rasti daugiau aprašytų naudų, kurias teikia PAD: jie pagerina komunikaciją tarp kliento ir auditoriaus, todėl pagerėja valdymas iš kliento pusės, be to PAD suteikia daugiau skaidrumo audito procesui, o tai itin svarbu investuotojams, o galiausiai yra manoma, kad PAD suteikia papildomos informacijos ir pateikia aiškesnį vaizdą apie auditoriaus vertinimą audito metu, o tai gali padėti ataskaitų vartotojams geriau suprasti audituotų finansinių ataskaitų subjektą ir sritis, kuriose įmonės vadovybė priėmė svarbius sprendimus (KPMG, 2019).

Apibendrinant galima teigti, kad PAD atskleidimas prisideda prie vartotojų pasitikėjimo, kadangi jiems yra suteikiama daugiau svarbios informacijos, kurie padeda priimti sprendimus, naujosios audito išvados yra informatyvesnės ir lengviau suprantamos tiek profesionaliems, ypač ne profesionaliems vartotojams. PAD atskleidimas gali teigiamai įtakoti ir kreditorių sprendimus, jie vertina atskleistas rizikas, jomis yra linkę pasitikėti, o tai pagerina paskolų sąlygas. Kartais investuotojai yra linkę pasitikėti tik įmonės atskleista informacija, jeigu atskleistos rizikos yra didelės, tačiau kai rizikos yra mažos, jie ieško pritarimo iš auditorių ir nagrinėja audito išvadas su atskleistais PAD bei pasitiki jomis. Tačiau taip nutinka ne visais atvejais, kiti autoriai tyrimuose nustatė, kad PAD atskleidimas nedidina informatyvumo, tik pateikia jau anksčiau žinotą informaciją, PAD atskleista informacija gali būti per sunkiai suprantami neprofesionaliems vartotojams, taip pat PAD gali ne visada gali būti pilnai atskleisti, todėl gali sudaryti klaidingą įspūdį, jeigu vartotojai pasitiki tik audito išvada ir nenagrinėja kitų finansinių ataskaitų dalių.

Išanalizavus mokslinius straipsnius siekiant išsiaiškinti PAD atskleidimo įtaką finansiniams rezultatams, audito kokybei, vartotojų pasitikėjimui ir kokios yra galimos pasekmės pastebėta, kad literatūros autorių nuomonės išsiskiria, todėl iškyla pagrindiniai klausimai ar PAD turi įtaką finansiniams rezultatams, vartotojų pasitikėjimui, audito kokybei, ar ne. Vieni autoriai mano, kad PAD atskleidimas gali teigiamai įtakoti audito kokybę, skaidrumą, įtakoti įvairių vartotojų sprendimus, finansinius rezultatus, netgi sumažinti audito lūkesčių spragą, tačiau kitų autorių tyrimų rezultatai parodė, kad PAD nepagerina audito kokybės, netgi gali ją pabloginti, taip pat gali neigiamai įtakoti vartotojų pasitikėjimą, audito sąnaudas, skaidrumą, turėti nukreipiamą poveikį arba sumažinti auditorių profesinį skepticizmą. Tačiau, šiuo atveju, pasirinkta toliau analizuoti tik PAD atskleidimo įtaką vartotojų pasitikėjimui ir nustatyti ar PAD atskleidimas audito išvadoje įtakoja vartotojų pasitikėjimą.

2.6. Konceptualus modelis

Išnagrinėjus mokslinius šaltinius, pateikiamas konceptualus modelis (žr. 4 pav.), kuris apibendrina teorinius sprendinius

4 pav. PAD atskleidimo įtakos finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimui audito išvadoje konceptualus modelis

Iš 4 paveikslo matosi, kad auditoriai kartu su audituojama įmone dalyvauja audito išvadoje atskleidžiamų PAD atrinkime, juos kartu aptaria, tačiau finansinės informacijos vartotojai lieka nuošalyje ir PAD atskleidimą pamato kai audito išvada jau yra paskelbta. Pats PAD atskleidimas, kurio atskleidimą sprendžia auditoriai kartu su audituojama įmone, gali įtakoti finansinius rezultatus, audito kokybę ir vartotojų pasitikėjimą. Kadangi finansinės informacijos vartotojai kaip atskira grupė lieka nuošalyje, kol yra sprendžiamas PAD atskleidimas, yra itin svarbu nustatyti kaip PAD atskleidimas įtakoja finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimą, todėl teorinių sprendinių skyriaus rezultatas ir yra PAD atskleidimo įtaka finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimui.

Taigi, išanalizavus mokslinius straipsnius siekiant išsiaiškinti PAD atskleidimo įtaką finansiniams rezultatams, audito kokybei, vartotojų pasitikėjimui ir kokios yra galimos pasekmės pastebėta, kad literatūros autorių nuomonės išsiskiria, todėl iškyla pagrindiniai klausimai ar PAD turi įtaką finansiniams rezultatams, vartotojų pasitikėjimui, audito kokybei, ar ne. Vieni autoriai mano, kad

PAD atskleidimas gali teigiamai įtakoti audito kokybę, skaidrumą, įtakoti įvairių vartotojų sprendimus, finansinius rezultatus, netgi sumažinti audito lūkesčių spragą, tačiau kitų autorių tyrimų rezultatai parodė, kad PAD nepagerina audito kokybės, netgi gali ją pabloginti, taip pat gali neigiamai įtakoti vartotojų pasitikėjimą, audito sąnaudas, skaidrumą, turėti nukreipiamą poveikį arba sumažinti auditorių profesinį skepticizmą. Tačiau, šiuo atveju, pasirinkta toliau analizuoti tik PAD atskleidimo įtaka vartotojų pasitikėjimui ir nustatyti ar PAD atskleidimas audito išvadoje įtakoja vartotojų pasitikėjimą.

3. Pagrindinių audito dalykų įtakos finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimui tyrimo metodika

Ankstesni tyrimai analizuoja PAD atskleidimo įtaką finansiniams rezultatams, vartotojų pasitikėjimui, audito kokybei ir kylančius iššūkius teoriniu aspektu. Vis dėlto tyrimų, siejančių PAD ir neprofesionalių finansinių vartotojų supratimą bei pasitikėjimą, nėra daug. Be to, autorių nuomonės, atliekant tyrimus, išsiskiria, būtent dėl šios priežasties toliau pasirinkta atlikti empirinį tyrimą siekiant išsiaiškinti PAD įtaką vartotojų pasitikėjimui, taigi šiame skyriuje pateikiama tyrimo metodika.

Empirinio tyrimo tikslas – išanalizuoti PAD atskleidimo įtaką įmonių finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimui.

Empirinio tyrimo tikslui pasiekti išsikelti uždaviniai:

- pasiruošti eksperimentui: parengti realiai veikiančios įmonės finansinių duomenų komplektą, paruošti pristatymo skaidres ir sukurti apklausos klausimyną.
- atlikti eksperimentą su dviem apskaitos ir audito magistro pirmojo kurso studijų studentų grupėmis;
- išanalizuoti ir apibendrinti eksperimento metu gautus duomenis bei pateikti rekomendacijas.

Tyrimo objektas – PAD atskleidimas finansinių ataskaitų auditoriaus išvadoje ir jų įtaka vartotojų pasitikėjimui.

Tiriama problema – siekiant didinti audito išvadų informatyvumą ir skaidrumą, išleisti standartai, reglamentuojantys PAD atskleidimą, tačiau nėra aišku, ar papildomi atskleidimai stiprina vartotojų pasitikėjimą, ar visgi yra suvokiami kaip papildoma rizika.

Tyrimo probleminis klausimas – kokią įtaką vartotojų pasitikėjimui daro PAD atskleidimas auditoriaus išvadoje?

Hipotezės:

1. Finansinių ataskaitų vartotojai yra linkę investuoti ir PAD atskleidimą vertina kaip aukštesnį finansinių ataskaitų informatyvumą ir mažesnę riziką.
2. Finansinių ataskaitų vartotojai yra nelinkę investuoti, o PAD atskleidimą vertina kaip papildomą riziką.

Eksperimentinio tyrimo metodo pasirinkimo pagrindimas. Išsikeltam empiriniam tyrimui įgyvendinti pasirinktas eksperimentas. Toks tyrimo metodas pasirinktas, kadangi dauguma šioje temoje atliktų tyrimų yra naudojant antrinius duomenis duomenų analizėms, tokius tyrimus atliko Gold & Heilmann (2019), Li (2017), Minutti-Meza'as (2021), Kitiwong'as ir kt. (2025), Rousseau & Zehms (2024), Liu ir kt. (2022), o eksperimentų palyginti mažai, tačiau tokia praktika yra taikoma. Gold & Heilmann (2019) teigia, jog eksperimentas yra ne kartą naudotas siekiant išsiaiškinti finansinių ataskaitų vartotojų – dažniausiai investuotojų – reakcijas į PAD atskleidimą. Vienas tokių tyrimo pavyzdžių yra Christensen'as ir kt. (2014) atliktas eksperimentas su JAV verslo mokyklų absolventais, kurie atstovavo neprofesionalių investuotojų. Šio eksperimento metu nustatyta, kad

investuotojai gavę finansines ataskaitas su PAD atskleidimo pastraipa, yra labiau linkę nustoti investuoti. Sirois ir kt. (2014) taip pat atliko eksperimentą, kurio dalyviai buvo apskaitos studijų absolventai, o eksperimentas padėjo nustatyti, kad PAD atskleidimas daro nukreipiamą poveikį, t. y., vartotojai gavę finansines ataskaitas, kuriose yra atskleidžiami PAD, daugiau dėmesio skiria jose atskleistoms rizikingoms sritims ir mažiau dėmesio skiria kitoms finansinių ataskaitų dalims. Koehler ir kt. (2020) atliko eksperimentą, kurio dalyviais buvo bakalauro ir magistro studentai, kurie buvo laikomi neprofesionaliais investuotojais. Apžvelgtuose eksperimentinio tyrimo dizaino tyrimuose (Koehler ir kt., 2020; Sirois ir kt., 2018; Christensen'as ir kt., 2014), eksperimento dalyviais dažnai yra studentai arba absolventai, kurie tyrimo metu yra laikomi neprofesionaliais investuotojais ar finansinių duomenų vartotojais.

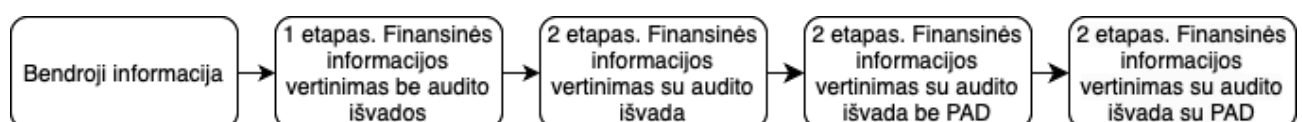
Tyrimo eiga. Eksperimentas atliekamas nuotoliniu būdu, naudojant „SurveyMonkey“ apklausų platformą, su dviem apskaitos ir audito magistro pirmojo kurso studijų studentų grupėmis, kurios atstovaus neprofesionalius investuotojus, o pats eksperimentas susidarys iš trijų etapų (žr. 5 pav.).

5 pav. Eksperimento eiga

A. Pasiruošimas eksperimentui. Šiame etape vyksta pasiruošimas eksperimentui (visa informacija ruošama anglų ir lietuvių kalbomis):

- **Eksperimento pristatymo skaidrės.** Skaidrėse pateikiama PAD samprata, tyrimo tikslas ir metodika bei hipotezės ir eksperimento taisyklės (žr. 3 priedas).
- **Finansiniai duomenys.** Buvo pasirinkta viešojo intereso įmonė, kurios auditoriaus išvadoje yra privaloma atskleisti PAD. Finansinių duomenų komplektą sudaro balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitos bei pagrindiniai įmonės rodikliai. Taip pat parengtos dvi šios įmonės audito išvados, iš kurių vienoje yra atskleidžiami PAD, o kitoje PAD atskleidimas yra užslėptas (žr. 4, 5 ir 6 priedas). Svarbu paminėti, kad paruoštuose finansiniuose duomenyse ir audito išvadose su PAD bei be PAD, informacija apie įmonę buvo užslaptinta, jog eksperimento dalyviai neturėtų išankstinės nuomonės apie pateikiamos įmonės finansinius duomenis, taip siekiant gauti kuo tikslesnius eksperimento rezultatus.
- **Apklausa.** Paruošta apklausa „SurveyMonkey“ apklausų platformoje (žr. 2 priedas). Apklausą sudarė penkios dalys (žr. 6 pav.) ir dvidešimt du klausimai.

6 pav. Apklausos, naudojamos eksperimente, struktūra

Bendroji informacija. Šioje dalyje pateikti penki bendrieji klausimai, siekiant išsiaiškinti eksperimento dalyvių darbinę patirtį audito ir apskaitos srityse, patirtį dirbant su finansinėmis ataskaitomis ir supratimą apie finansines ataskaitas ir finansinius duomenis.

1 etapas. Finansinės informacijos vertinimas be audito išvados. Eksperimento dalyviams įvertinus gautus finansinius duomenis, pateikiami keturi klausimai, siekiant išsiaiškinti kaip dalyviai vertina analizuotos įmonės stabilumą, finansinę riziką / saugumą, norą į šią įmonę investuoti.

2 etapas. Finansinės informacijos vertinimas su audito išvada. Šioje dalyje eksperimento dalyviai paskirstomi į dvi grupes, iš kurių viena gauna audito išvadą su PAD, o kita grupę be PAD, todėl šioje dalyje pateikiamas tik vienas klausimas - „Ar gavote audito išvadą su PAD“, gavus audito išvadą su PAD ir atsakius „Taip“, toliau dalyviai nukreipiami į 2 etapo klausimus susijusius su finansinės informacijos vertinimu su audito išvada su PAD, o grupė gavusi audito išvadą be PAD ir atsakę „Ne“, toliau nukreipiami į 2 etapo klausimus susijusius su finansinės informacijos vertinimu su audito išvada be PAD.

2 etapas. Finansinės informacijos vertinimas su audito išvada be PAD. Šioje dalyje pateikiami 4 klausimai apie audito išvados be PAD aiškumą, informatyvumą, tolimesnį norą investuoti, bandoma išsiaiškinti ar papildomai pateikta audito išvada be PAD pakeitė dalyvių sprendimą investuoti arba neinvestuoti.

2 etapas. Finansinės informacijos vertinimas su audito išvada su PAD. Šioje dalyje eksperimento dalyviams pateikiami aštuoni klausimai siekiant išsiaiškinti kaip jie vertina audito išvados su PAD aiškumą, informatyvumą, ar audito išvada su PAD padeda geriau suprasti įmonės finansinę būklę ir perspėja apie galimus sunkumus įmonėje, taip pat bandoma išsiaiškinti kaip pateikta audito išvada su PAD įtakojo dalyvių pasitikėjimą finansiniais duomenimis ir kaip audito išvadoje su PAD pateikta informacija pakeitė jų sprendimą investuoti į šią įmonę.

B. Eksperimento atlikimas. Eksperimente dalyvavo dvi respondentų grupės, nes taip siekiama surinkti daugiau duomenų tolimesnei analizei. Pirmiausia eksperimentas buvo vykdomas su pirmąja 12 eksperimento dalyvių – finansinės informacijos vartotojų grupe, jiems pristatoma PAD samprata, tyrimo metodika kartu su tyrimo probleminiu klausimu, hipotezėmis, taip pat dalyviai supažindinami su eksperimento taisyklėmis. Tada visiems dalyviams atsiunčiami pagrindiniai įmonės finansiniai duomenys (balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitos) ir pagrindiniai įmonės rodikliai, dalyviai turi susipažinti su gauta informacija, įvertinti įmonės stabilumą, finansinę riziką ir norą į šią įmonę investuoti, tai atlikus dalyviai turi atsakyti į apklausos pirmųjų dviejų puslapių klausimus, iš kurių pirmasis yra apie bendrąją eksperimento dalyvio informaciją, o antrajame lape klausimai susiję su gautais finansiniais duomenimis. Kai dalyviai užpildo pirmuosius du apklausos lapus, pereinama prie antrojo eksperimento etapo, grupė padalijama per pusę ir 6 dalyviai gauna audito išvadą be PAD, o likę 6 dalyviai gauna audito išvadą su PAD. Tuomet apklausos trečiame puslapyje dalyvių klausiama: „ar gavote audito išvadą su PAD?“, atsakę „Ne“ toliau užpildo keletą klausimų ketvirtame puslapyje, o tie, kurie gavo audito išvadą su PAD ir atsakė „Taip“, toliau pildo penktąjį apklausos puslapį, kuriame yra klausiama apie audito išvadoje atskleidžiamų PAD aiškumą, informatyvumą, rizikų atskleidimą bei norą investuoti. Numatoma eksperimento trukmė kiekvienai grupei – po vieną valandą.

C. Eksperimento duomenų analizė. Atlikus eksperimentą yra analizuojami surinkti duomenys, palyginti abiejų klausimynų atsakymai, kad būtų galima suprasti, ar eksperimento dalyviai yra labiau linkę investuoti, kai mato tik finansines ataskaitas, ar kai mato finansines ataskaitas su audito išvada ir atskleistais PAD.

Eksperimento metu apklausoje naudotų žodžių apibrėžimai. Įmonės stabilumas gali būti apibrėžiamas kaip finansinės padėties stabilumas, kai turima reikiamų rezervų, kai įmonės pajamos viršija išlaidas ir lėšos naudojamos efektyviai, ir įmonė gali užtikrinti mokumą ilgalaikėje perspektyvoje (Yerdavletovair kt., 2020). **Finansinė rizika** gali būti apibrėžta kaip nuostolių tikimybė, kylanti dėl finansinių sandorių ar rinkos svyravimų (Zhou, 2023). Šio tyrimo kontekste, įmonės stabilumas ir finansinės rizikos sąvokos naudojamos norint nustatyti, ar eksperimento dalyviai įmonę vertina kaip stabilią, finansiškai rizikingą ar saugią.

Tyrimo apribojimai. Atliekant šį tyrimą susiduriama su dviem iššūkiais:

- Eksperimento dalyviai yra dvi pirmojo kurso apskaitos ir audito magistro studijų studentai, kurie atlieka finansinių ataskaitų vartotojų vaidmenį, tačiau dalyvavimas yra savanoriškas ir už jį nėra siūlomas atlygis, o tai tiesiogiai įtakoja tyrime dalyvaujančių dalyvių skaičių.
- Tyrimo dalyviai yra iš dviejų skirtingų pirmojo kurso apskaitos ir audito magistro studijų grupių, pirmosios dalyvių grupės studentai yra kalbantys lietuvių kalba, o antrosios grupės studentai studijuoja anglų kalba, todėl abejoms grupėms yra pateikiama visa su eksperimentu susijusi informacija (eksperimento pristatymo skaidrės su PAD samprata ir eksperimento taisyklėmis, apklausa, audito išvados ir pagrindiniai finansiniai duomenys apie įmonę) pateikiama skirtingomis kalbomis.

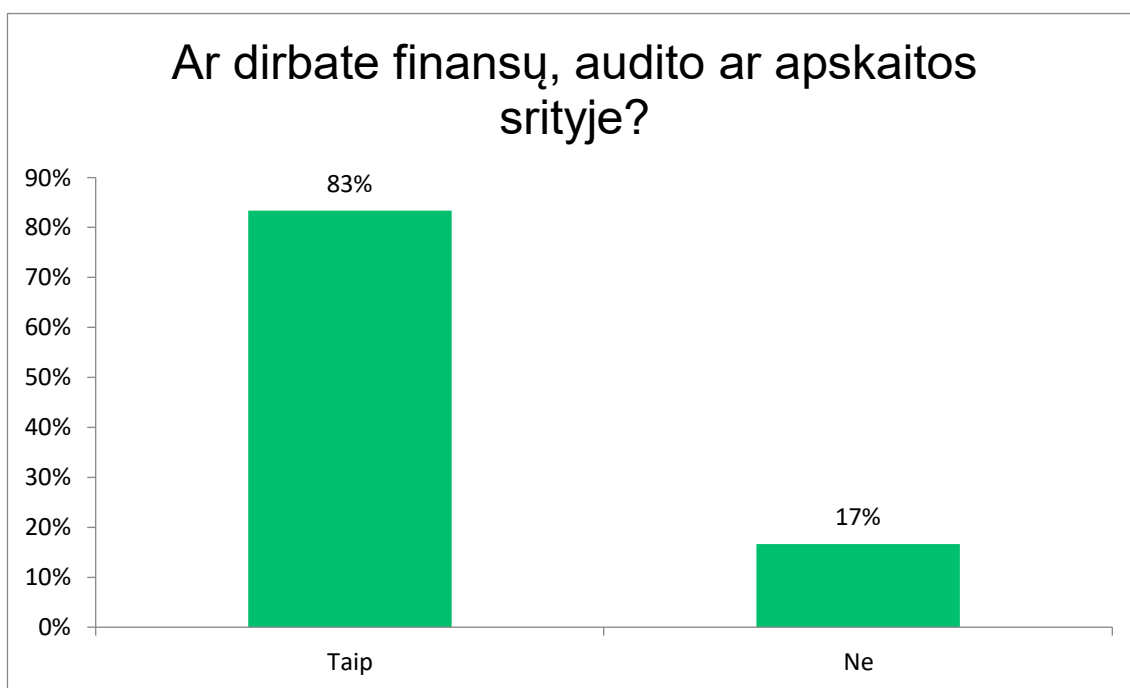
Taigi, siekiant išanalizuoti kokią įtaką vartotojų pasitikėjimui daro PAD atskleidimas auditoriaus išvadoje, nuspręsta atlikti eksperimentą su dvejomis pirmojo kurso apskaitos ir audito magistro studijų studentų grupėmis, kurie tyrimo metu atliks finansinės informacijos vartotojų vaidmenį.

4. Pagrindinių audito dalykų įtakos finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimui tyrimo rezultatai

Eksperimente dalyvavo aštuoniolika dviejų apskaitos ir audito pirmojo kurso magistro studijų studentai, kurie šio eksperimento metu buvo laikomi neprofesionaliais investuotojais / finansinės informacijos vartotojais, o eksperimento ir apklausos metu surinkti rezultatai leis toliau analizuoti kokią įtaką vartotojų pasitikėjimui daro PAD atskleidimas audito išvadoje ir patvirtinti arba atmesti vieną iš dviejų hipotezių, t. y., nustatyti ar finansinių ataskaitų vartotojai yra linkę investuoti ir PAD atskleidimą vertina kaip aukštesnį finansinių ataskaitų informatyvumą ir mažesnę riziką ar yra nelinkę investuoti, o PAD atskleidimą vertina kaip papildomą riziką.

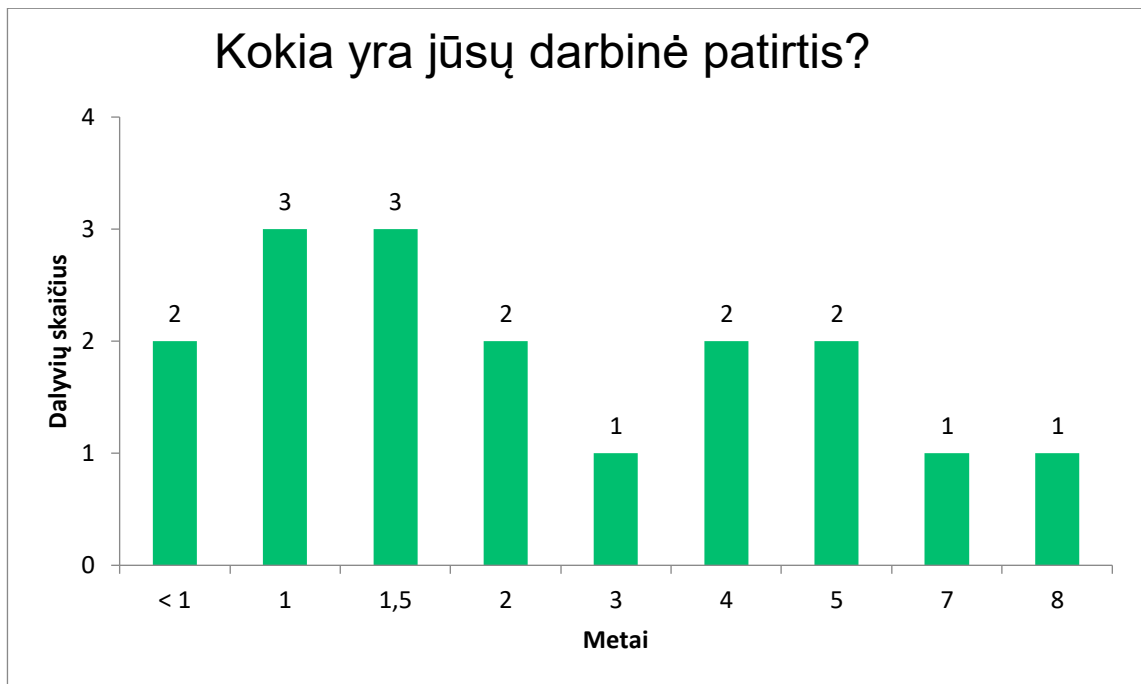
4.1. Eksperimento dalyvių charakteristikos analizė

Eksperimento apklausa prasidėjo nuo bendrųjų klausimų, kurių dalyviams buvo pateikta 5. Klausimai paprasti, kuriais siekiama išsiaiškinti dalyvių darbinę patirtį, žinias apie auditą ir apskaitą ir patirtį dirbant su finansinėmis ataskaitomis. Pirmiausia nustatyta, kad dauguma dalyvių, 83% dirba finansų, audito arba apskaitos srityje (žr. 7 pav.).

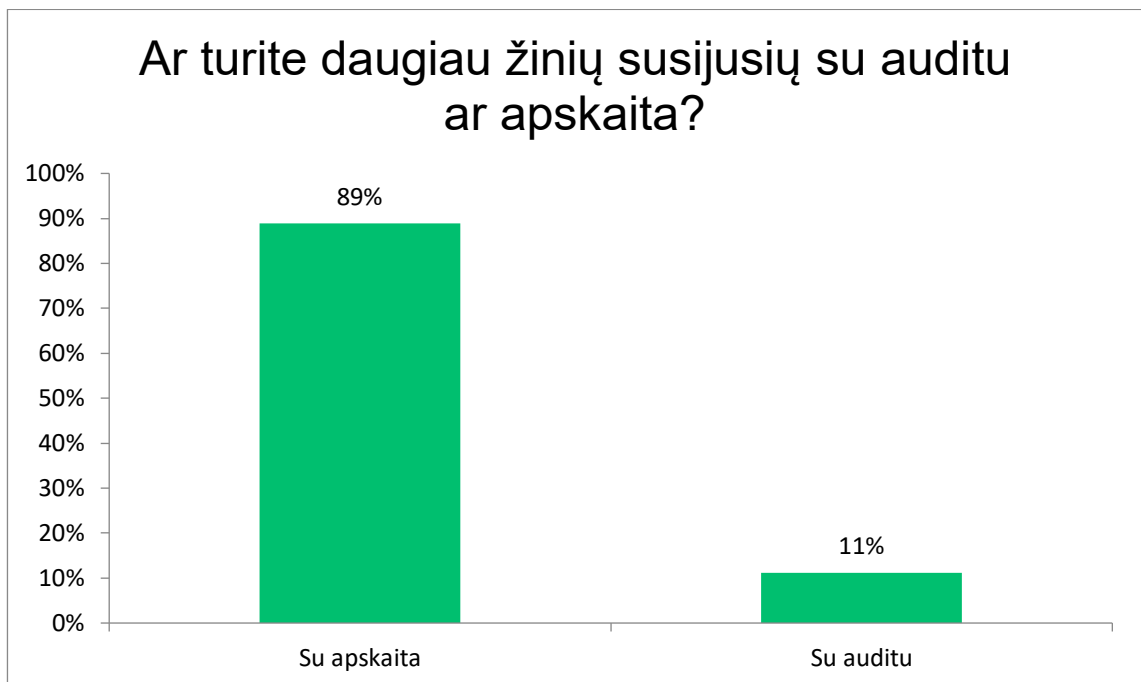
7 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal patirtį finansų, audito ar apskaitos srityje

Toliau dalyvių klausiama kiek metų darbinės patirties jie turi finansų, audito ar apskaitos srityje (žr. 8 pav.), į šiuos rezultatus neįtraukiami dalyvių atsakymai, kurie neturi darbinės patirties finansų, audito ar apskaitos srityje ir dalyvis, kuris į šį klausimą neatsakė tinkamai – nenurodė metų. Pagal paveikslą pateiktą diagramą galima matyti, kad dalyvių darbinė patirtis yra labai skirtinga, ji varijuoja nuo mažiau nei metų iki 8 metų patirties. Daugiausia dalyvių turi nuo 1 iki 1,5 metų patirties, o vidurkis yra apie 3 metai darbinės patirties.

8 pav. Dalyvių darbinė patirtis

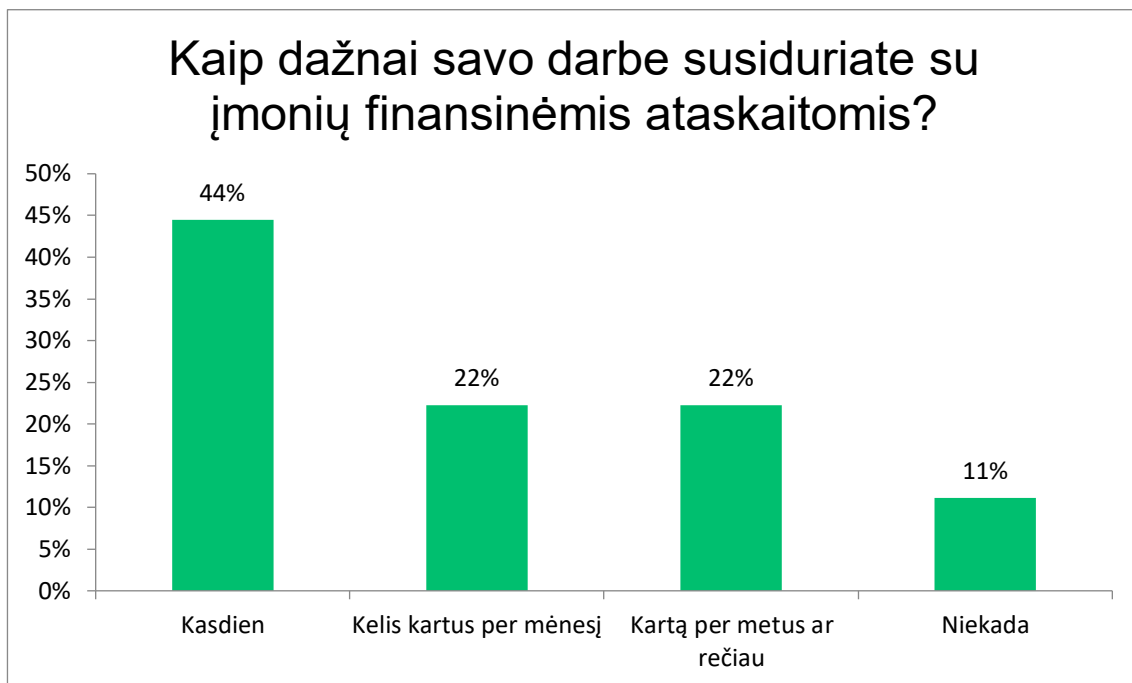
Išsiaiškinus dalyvių darbinę patirtį, toliau jų klausiama apie žinias, susijusias su auditu ir apskaita, konkrečiai dalyvių klausiama, ar jie turi daugiau žinių susijusių su auditu, ar su apskaita. Atsakymų rezultatai parodė, kad beveik visi, netgi 89%, dalyviai turi daugiau žinių susijusių su apskaita, ir tik 2 eksperimento dalyviai turi daugiau žinių susijusių su auditu (žr. 9 pav.) .

9 pav. Dalyvių žinių pasiskirstymas apie auditą ir apskaitą

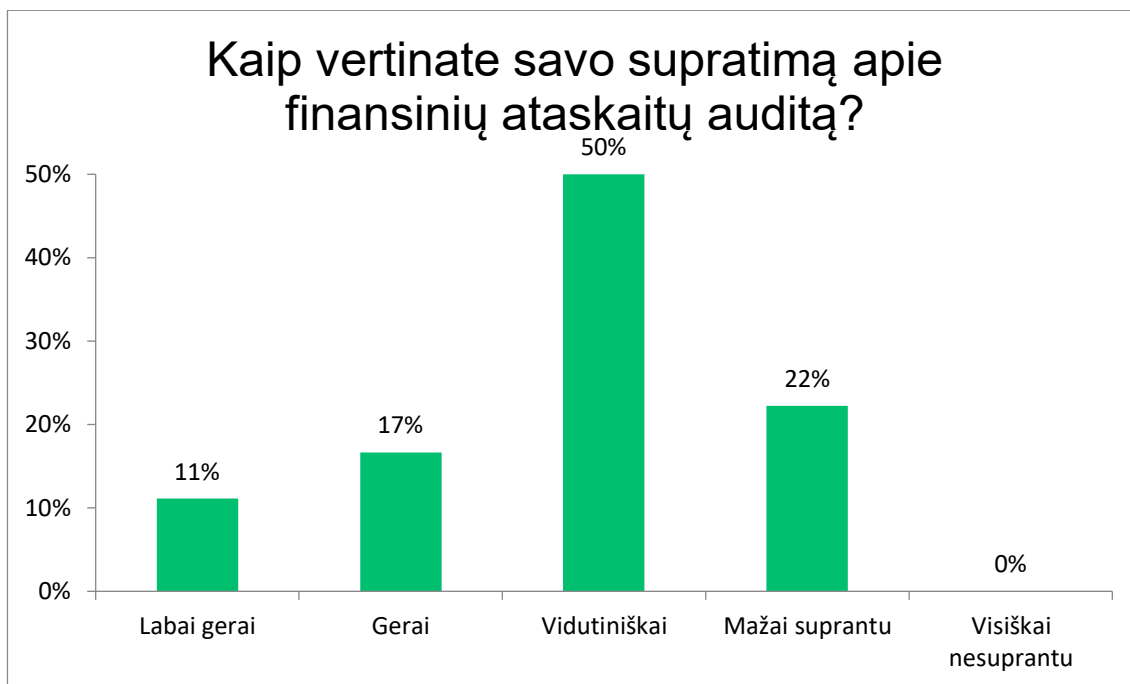
Sekantis svarbus klausimas, kurio buvo paklausta dalyvių yra apie tai, kaip dažnai jie susiduria su finansinėmis ataskaitomis savo darbe (žr. 10 pav.). Apklausos rezultatai rodo, kad tik 11% arba 2 dalyviai niekada tiesiogiai nesusiduria su įmonių finansinėmis ataskaitomis. Tolimesnių rezultatų patikimumą patvirtina tai, kad beveik pusė – 44% arba 8 dalyviai iš 18 – kasdien susiduria su įmonių

finansinėmis ataskaitomis. Taip pat ir kiti 22% dalyvių susiduria su finansinėmis ataskaitomis bent kelis kartus per mėnesį. Tai irgi rodo gerus rezultatus, susumavus dalyvius, kurie kasdien susiduria su finansinėmis ataskaitomis ir dalyvius, kurie bent kelis kartus per mėnesį su jomis susiduria, galima teigti, kad dauguma – 67% dalyvių su finansinėmis ataskaitomis susiduria pakankamai dažnai.

10 pav. Dalyvių susidūrimo su finansinėmis ataskaitomis dažnumas

Paskutiniuoju klausimu iš bendrosios dalies buvo klausiama kaip dalyviai patys vertina savo supratimą apie finansinių ataskaitų auditą (žr. 11 pav.). Pusė dalyvių, 50% arba 9 asmenys, mano, kad apie finansinių ataskaitų auditą supranta vidutiniškai, tai nėra blogas rezultatas, kiti 28% dalyviai mano, kad apie finansinių ataskaitų auditą išmano labai gerai arba gerai, o tai šiame eksperimentiniame tyrime yra itin svarbu. Tik 22% dalyvių mano, kad apie finansinių ataskaitų auditą turi mažai žinių ir supratimo, tačiau svarbu paminėti, kad nei vienas iš dalyvių nemano, kad neturi jokie supratimo apie finansinių ataskaitų auditą. Kadangi visi eksperimento dalyviai yra apskaitos ir audito magistro studijų studentai, galima teigti, kad visi dalyviai turi bent teorinių žinių apie finansinių ataskaitų auditą. Įdomu tai, kad 4 dalyviai, kurie pažymėjo, kad apie finansinių ataskaitų auditą turi mažai žinių, nėra tie patys dalyviai, kurie neturi darbinės patirties finansų, audito ar apskaitos srityse. Dalyviai, kurie pažymėjo, kad jų supratimas apie finansinių ataskaitų auditą yra mažas, turi nuo 1,5 iki 7 metų patirties finansų, audito arba apskaitos srityse, be to su finansinėmis ataskaitomis susiduria kasdien arba kelis kartus per mėnesį. Paradoksalu, kad 3 dalyviai, kurie nedirba finansų, audito arba apskaitos srityje, mano, kad jų žinios apie finansinių ataskaitų auditą yra vidutiniškos. Šiuos dalyvių pasirinkimus galėtų paaiškinti tai, kad jie turi daugiau žinių apie apskaitą, nei auditą, tačiau vienas iš šių dalyvių turi daugiau žinių apie auditą, todėl šis paaiškinimas atmetamas. Viena iš priežasčių, kodėl taip pasiskirstė atsakymai apie dalyvių supratimą, gali būti tai, kad vieni asmenys gali būti linkę save nuvertinti, o kiti - pervertinti, todėl savęs įsivertinimas ir bandymas atsakyti koks yra asmens supratimas apie finansinių ataskaitų auditą, gali neatskleisti tikros situacijos.

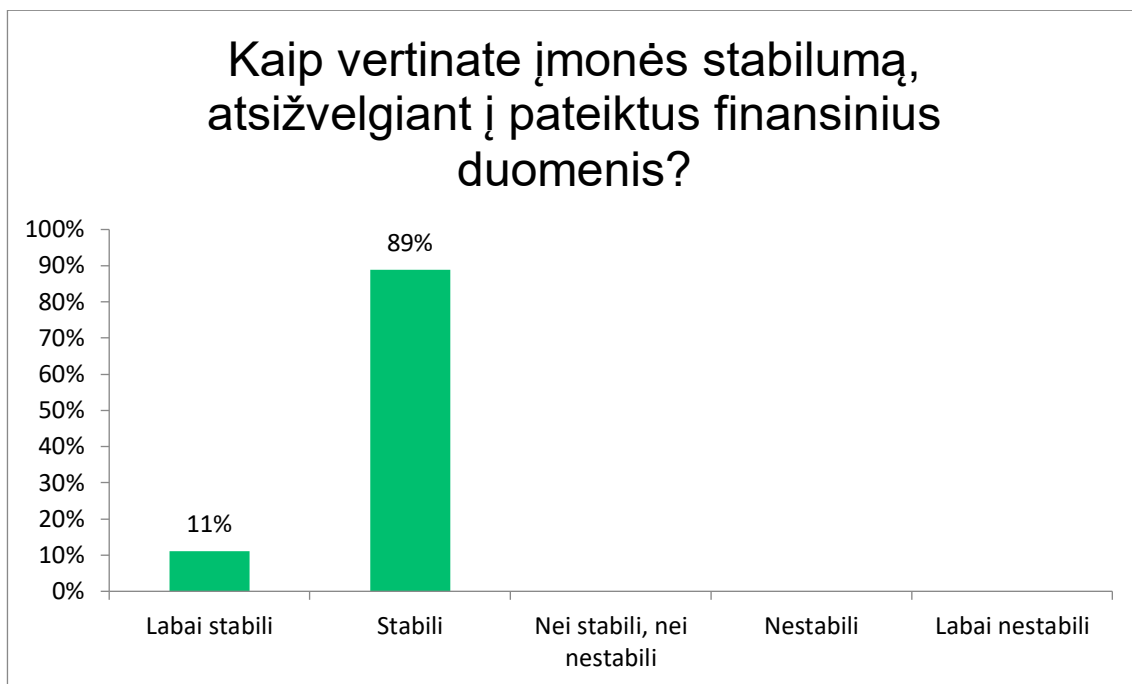
11 pav. Dalyvių supratimas apie finansinių ataskaitų auditą

Taigi, bendrosios informacijos klausimai padėjo nustatyti, kad dauguma eksperimento dalyvių turi vidutiniškai 3 metus darbinės patirties dirbant finansų, audito arba apskaitos srityse, dauguma dalyvių turi daugiau žinių apie apskaitą, nei auditą, didžioji dalis darbe susiduria su įmonės finansinėmis ataskaitomis kasdien, kiti dalyviai kelis kartus per mėnesį, o likusieji kartą per metus arba rečiau. Dauguma dalyvių vertina savo supratimą apie finansinių ataskaitų auditą vidutiniškai, likusieji labai gerai, gerai arba mano, kad mažai apie jį išmano, tačiau svarbu tai, kad nei vienas dalyvis nemano, kad visiškai nieko apie finansinių ataskaitų auditą nesupranta. Remiantis apklausos bendrosios dalies atsakymais, ir tuo, kad dalyviai visi yra studijuojantys audito ir apskaitos magistro studijose, galima manyti, kad jie turi pakankamai ar bent jau minimalių bazinių žinių apie finansinių ataskaitų auditą ir geba analizuoti pagrindinius finansinius duomenis, todėl toliau bus analizuojami jų atsakymai apie finansinės informacijos vertinimą be audito išvados.

4.2. Eksperimento dalyvių finansinių duomenų vertinimo rezultatai

Šiuo eksperimento etapu visi dalyviai gavo vienos įmonės pagrindinius finansinius duomenis, į kuriuos buvo įtraukta balanso ir pelno (nuostolių) ataskaitos bei pagrindiniai finansiniai rodikliai, informacija pateikta aiškiai, glaustai, be jokios perteklinės informacijos. Svarbu paminėti, kad duomenys, padėsiantys atpažinti įmonę, buvo užslėpti, taip tikintis, kad pakankamai gera įmonės reputacija neįtakotų eksperimento dalyvių pasirinkimų, o visi atsakymai būtų atsakyti remiantis pateiktais finansiniais duomenimis. Šiame etape dalyviai turėjo laiko paanalizuoti pateiktus duomenis ir tuomet atsakyti į 4 klausimus, susijusius su įmonės stabilumo, rizikingumo įvertinimu.

Pirmiausia dalyvių paklausta, kaip jie vertina įmonės stabilumą, atsižvelgiant į pateiktus finansinius duomenis, rezultatai atrodo pakankamai geri, kadangi dauguma dalyvių turėjo panašią nuomonę (žr. 12 pav.). Taigi 89% dalyvių mano, kad įmonė yra stabili, o likusieji 11% mano, kad įmonė yra labai stabili, tokie rezultatai parodo, kad įmonė atrodo patikima pagal finansinius duomenis. Svarbu paminėti, kad nei vienam iš dalyvių neatrodė, kad įmonė gali būti nei stabili, nei nestabili arba nestabili bei labai nestabili.

12 pav. Įmonės stabilumo įvertinimas pagal finansinius duomenis

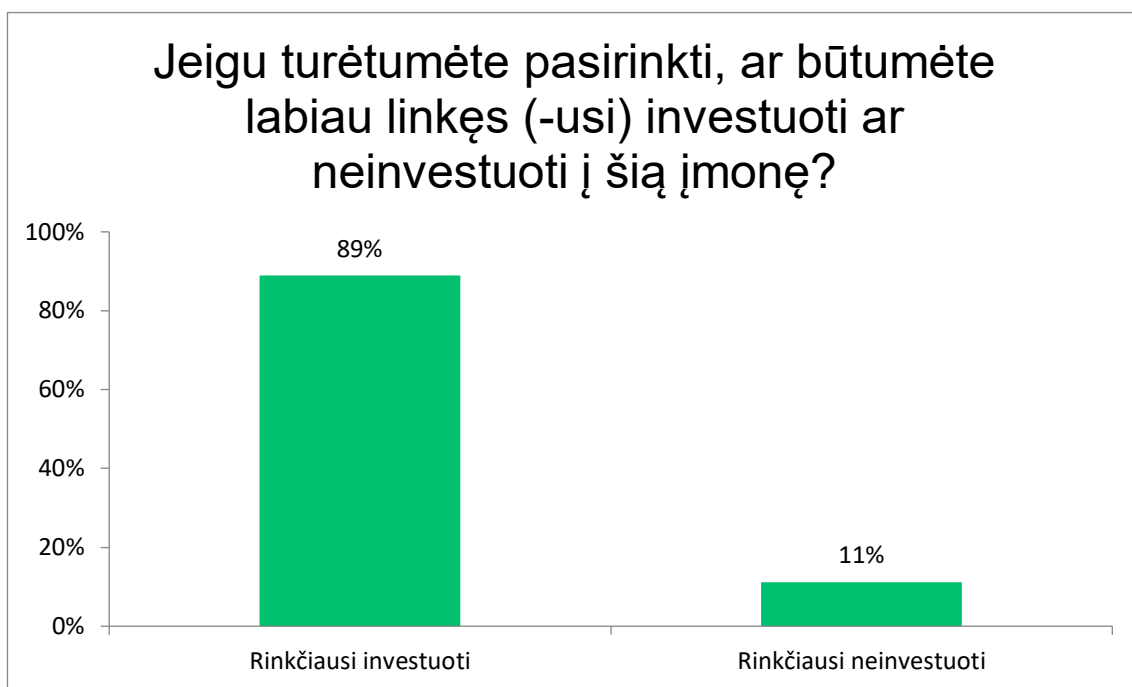
Toliau dalyvių paprašyta įvertinti įmonės finansinį saugumą ir rizikingumą pagal anksčiau pateiktus finansinius duomenis, o rezultatai yra ypatingai geri, kadangi visi 18 dalyvių nusprendė, kad įmonė yra labiau finansiškai saugi, nei nesaugi (žr. 13 pav.).

13 pav. Įmonės finansinio saugumo ar rizikingumo įvertinimas pagal finansinius duomenis

Tuomet dalyvių paklausta svarbiausio klausimo, jeigu reiktų rinktis, ar jie būtų linkę investuoti ar neinvestuoti į šią įmonę, kurios finansinius duomenis analizavo. Kaip pavaizduota 14 pav., netgi 89% dalyvių rinktųsi investuoti į šią įmonę, o du dalyvių atsisakytų investuoti, tai itin svarbu, nes šis sprendimas priimamas remiantis tik finansiniais duomenimis, į kuriuos įeina balanso ir pelno

(nuostolio) ataskaitos ir pagrindiniai finansiniai rodikliai, šiame etape dalyviai dar neturėjo audito išvadų.

14 pav. Dalyvių noras investuoti arba neinvestuoti į įmonę, remiantis finansiniais duomenimis

Pagal 14 pav. matoma, koks yra norinčiųjų investuoti ir neinvestuoti pasiskirstymas, tačiau šioje tyrimo dalyje yra labai svarbu sužinoti kas nulėmė būtent tokius dalyvių pasirinkimus, sekantis klausimas padės tai išsiaiškinti. Toliau pateikiami dalyvių atsakymai, kurie įtakojo jų norą investuoti į analizuotą įmonę:

- Įmonė vykdo pelningas investicijas, ilgalaikės investicijos aukštos (mažesnės nei praėjusiais metais, bet vistiek aukštos).
- Kapitalo struktūra gera, daug nuosavo kapitalo ir mažai skolinto kapitalo.
- Geri finansiniai rodikliai.
- Padidėjęs pelnas, pajamos, grynasis pelnas, laisvieji pinigų srautai, turtas, EBITDA, akcininkų nuosavybė. Pelningumas ir pajamos taip pat prisideda prie noro investuoti, nes laikui bėgant bus galima padidinti investicijas.
- Mažėja skolos ir didėja likvidumo rodikliai, mažas skolos lygis, o tai rodo, kad įmonė užtikrina veiklos testinumą
- Matomos perspektyvos įmonės augimui.
- Stabilumas, stabilus pajamų augimas, augančios pajamos, stabilios pajamos, finansinių rodiklių stabilumas.
- Įmonė atrodo atsakinga ir pelninga.
- Mokami dividendai.

- Finansiniai duomenys patvirtina galimybę investuoti su maža rizika ir matomas augimo potencialas.
- Nerimą kelia mažėjanti akcijų kaina.

Dalyviai, kurie pasirinko neinvestuoti į šią įmonę, turi tam argumentą ir mano, kad nesirinktų investuoti dėl sumažėjusios vienos akcijos kainos ir pelno vienai akcijai santykio. Dėl mažėjančios akcijų kainos taip pat nerimavo ir dar vienas dalyvis, tačiau jis pasirinko investuoti, o kaip argumenta nurodė, kad jo sprendimą įtakoja pajamų, pelningumo ir pinigų srautų augimas bei mažas skolos lygis.

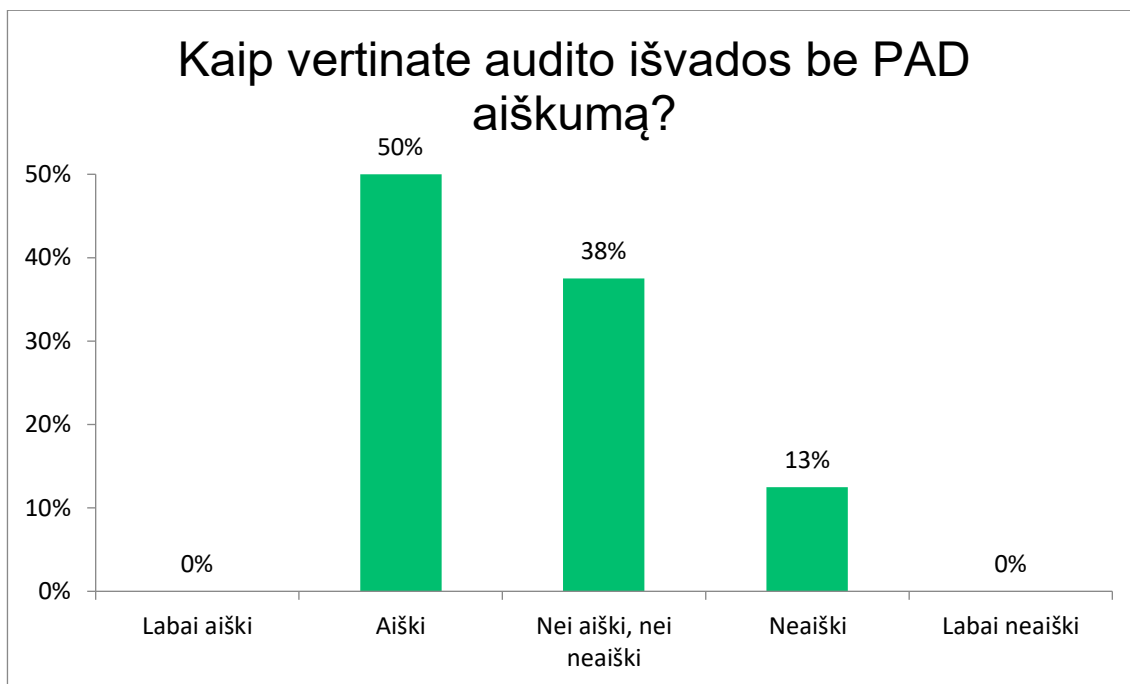
Taigi, finansinių duomenų be audito išvados analizė parodė, kad dalyviai įmonę vertina kaip stabilią arba labai stabilią, visiems dalyviams įmonė atrodo kaip finansiškai saugi ir finansinės rizikos neįžvelgė. Dauguma, t. y., 16 iš 18 dalyvių pasirinktų investuoti į šią įmonę dėl augančio pelno ir pajamų, didėjančių pinigų srautų, didelių ilgalaikių investicijų, geros kapitalo struktūros, mažėjančių skolų ir įsipareigojimų bei įmonės stabilumo ir galimybių augti. Vienas dalyvis nesirinktų investuoti, nes pastebėjo sumažėjusią vienos akcijos kainą ir pelno vienai akcijai santykį, panašią problemą įžvelgė ir dar vienas dalyvis, kuris galiausiai pasirinko investuoti. Taigi, galima manyti, kad bendrai eksperimento dalyviai įmonės padėtį vertina gerai, ji atrodo patikima, stabili ir finansiškai saugi.

4.3. Finansinių duomenų kartu su auditoriaus išvada be PAD vertinimas

Pasibaigus etapui, kai dalyviai atsakinėjo į klausimus apie finansinius duomenis be audito išvados, visi dalyviai buvo suskirstyti į dvi grupes, vienai iš jų pateikiama analizuotos įmonės audito išvada be PAD, o kitai grupei pateikiama audito išvada su PAD. Grupių pasiskirstymas yra beveik tolygus, 56% dalyvių gavo audito išvadą su PAD, kitaip 10 dalyvių gavo audito išvadą su PAD, o likusieji 8 dalyviai, gavo audito išvadą be PAD. Tolimesni rezultatai bus analizuojami šiame 4.3. Finansinių duomenų kartu su auditoriaus išvada be PAD vertinimas ir 4.4. Finansinių duomenų kartu su auditoriaus išvada su PAD vertinimas

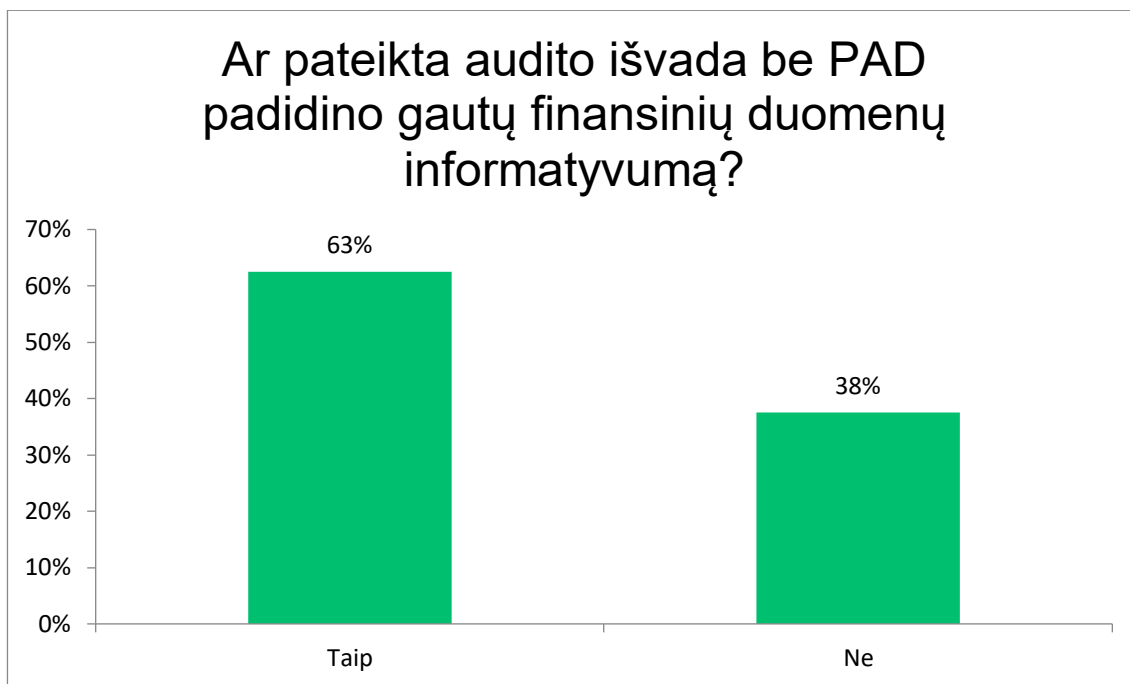
Eksperimento dalyviai įvertinę įmonės veiklą, remiantis tik finansiniais duomenimis, be audito išvados, toliau perėjo prie sekančio etapo apklausoje. Pagal tai, kokią audito išvadą jie gavo, be PAD ar su PAD, turėjo atsakyti į 10-ąją apklausos klausimą ir pažymėti kokią audito išvadą gavo. Šioje dalyje bus analizuojami 8 dalyvių apklausos rezultatai apie klausimus su audito išvada be PAD.

Pirmiausia dalyvių paprašyta įvertinti audito išvados be PAD aiškumą. Tyrimo rezultatai (žr. 15 pav.) rodo, kad dalyvių nuomonė pasiskirstė per vidurį, pusė dalyvių mano, kad audito išvada be PAD yra aiški, o likusieji, kad ji nei aiški, nei neaiški arba neaiški. Įdomu tai, kad nei vienas dalyvis nepasirinko, kad audito išvada be PAD yra labai aiški arba labai neaiški, tai gali reikšti, kad dalyviai audito išvadą be PAD vertina kaip šiek tiek aiškesnę nei vidutiniškai.

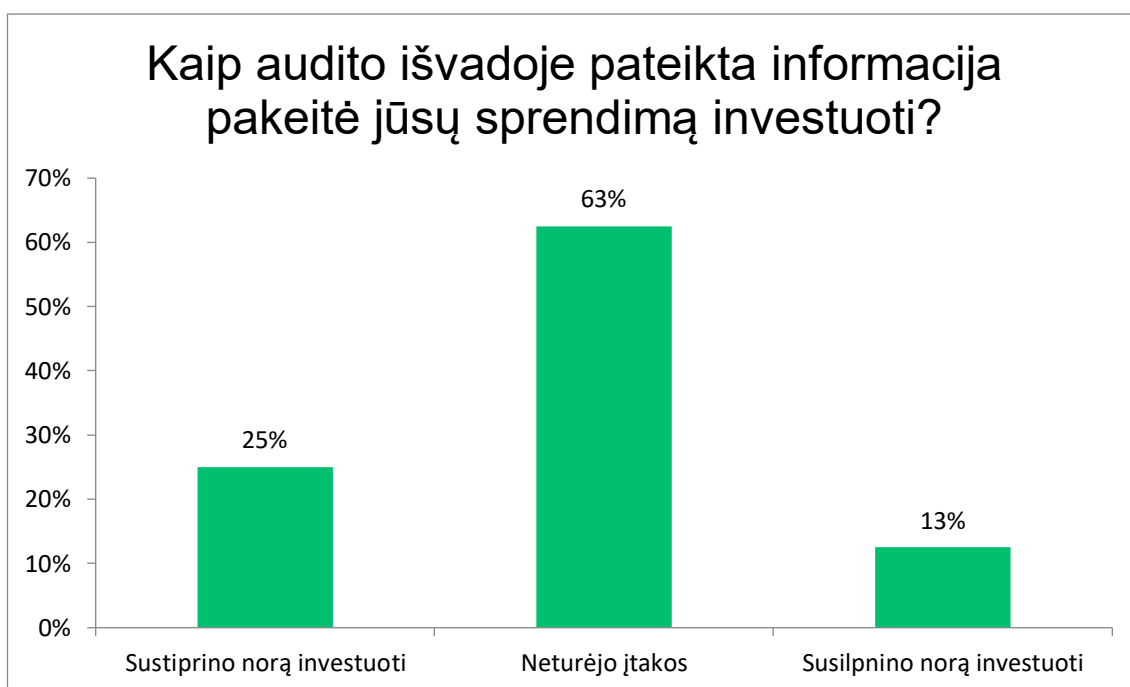
15 pav. Audito išvados be PAD aiškumo įvertinimas

Kitas klausimas, kurio buvo klausiama šios grupės dalyvių, buvo, ar pateikta audito išvada be PAD padidino gautų finansinių duomenų informatyvumą (žr. 16 pav.). Netgi 63% dalyvių arba 5 dalyviai iš 8 mano, kad audito išvada be PAD padidina anksčiau analizuotų finansinių duomenų informatyvumą. Vadinasi, dalyviai papildomai perskaitę audito išvadą be PAD, sužinojo naujos naudingos informacijos, kuri galbūt prisidės prie jų tolimesnių vertinimų. Visgi, keletas dalyvių, 3 iš 8, galvoja priešingai ir nemanė, kad audito išvada be PAD padidino gautų finansinių duomenų informatyvumą. Taip galėjo nutikti dėl to, kad šioje audito išvadoje nebuvo pateikti PAD, arba dėl to, kad pateikti finansiniai duomenys buvo pakankamai aiškūs ir be papildomai pateiktos audito išvados, dalyviai sugebėjo identifikuoti teigiamas ir neigiamas įmonės sritis naudojantis tik finansiniais duomenimis.

16 pav. Audito išvados be PAD įtakos finansinių duomenų informatyvumui įvertinimas

Priešpaskutiniu klausimu dalyviams, kurie gavo audito išvadą be PAD, buvo klausiama kaip audito išvadoje pateikta informacija pakeitė jų sprendimą investuoti (žr. 17 pav.). Daugumai dalyvių, 63% iš jų, papildomai pateikta audito išvada be PAD neturėjo įtakos, vienas dalyvis pažymėjo, kad jo noras investuoti susilpnėjo, tačiau šis dalyvis jau ankstesniame etape buvo vienas iš dviejų dalyvių, kurie nebuvo linkę investuoti.

17 pav. Audito išvados be PAD įtaka vartotojų sprendimui investuoti

Po šio klausimo sekė paskutinis atviras klausimas, kuriuo buvo prašoma argumentuoti savo pasirinkimą. Toliau pateikiami apibendrinti dalyvių atsakymai:

- **Audito išvada be PAD neturėjo įtakos sprendimui investuoti.** Auditoriaus išvada patvirtino, kad finansinėse ataskaitose yra pateikta teisinga finansinė informacija. Audito išvada sprendimo investuoti nepakeitė, nes finansiniai duomenys atskleidė stabilų pajamų ir pelno augimą. Įvardintos nagrinėjamos rizikos, vidaus kontrolės vertinimai, apgaulės procedūrų tikrinimas, o tai leidžia suprasti, jog įmonės veikloje trūkumų nenustatyta.
- **Audito išvada be PAD sustiprino sprendimą investuoti.** Informacija, pateikta audito išvadoje, padėjo geriau suprasti įmonės būklę, pateikta teigiama audito nuomonė, įmonė atitinka standartus.
- **Audito išvada be PAD neturėjo įtakos sprendimui neinvestuoti.** Sprendimas neinvestuoti nesikeistų dėl asmeninės finansinės naudos. Galbūt PAD yra paaiškinimas, kuris pakeistų sprendimą dėl investavimo.

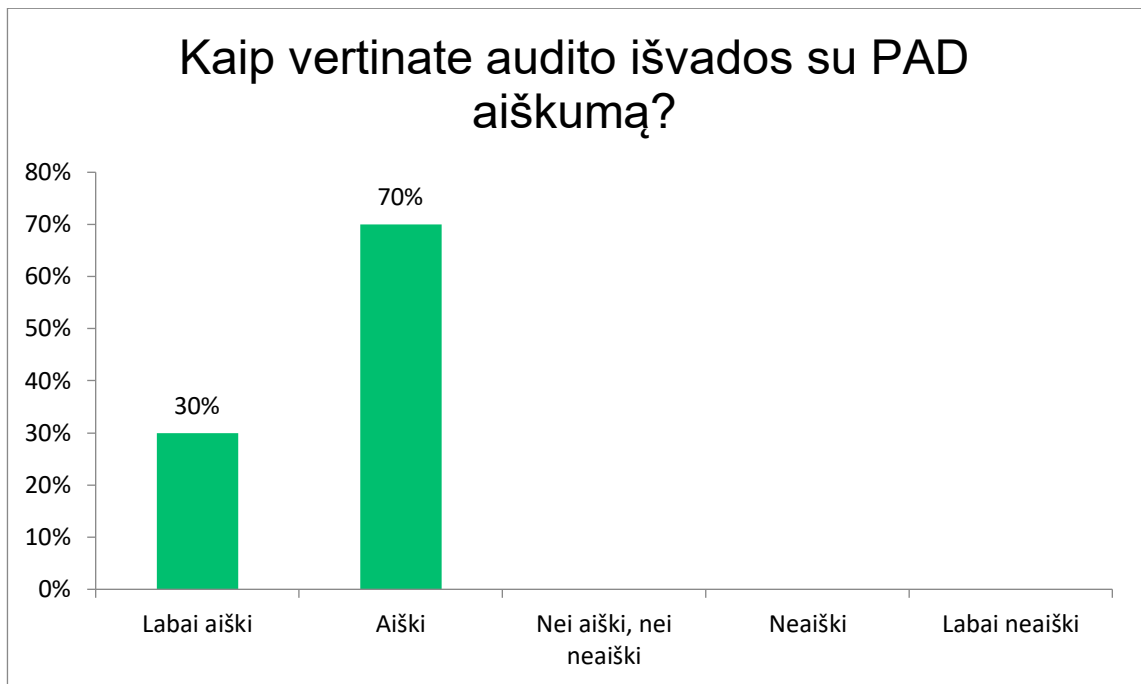
Deja, bet vienas dalyvis, kuris analizavęs finansinius duomenis nusprendė neinvestuoti ir šiame eksperimento etape pasirinko, kad papildomai pateikta audito išvada be PAD susilpnino jo norą investuoti, nepateikė argumento. Tačiau vienas dalyvis, kuris minėjo, jog neinvestuotų dėl sumažėjusios vienos akcijos kainos ir pelno vienai akcijai santykio, analizavo audito išvadą be PAD ir teigia, kad vis tiek nesirinktų investuoti, mano, kad galbūt jo sprendimą pakeistų audito išvada su PAD atskleidimu, tačiau audito išvada be PAD nekeičia jo sprendimo.

Taigi, dauguma dalyvių audito išvadą be PAD vertino kaip aiškia, daugumai iš jų ji padidino finansinių duomenų informatyvumą ir galima teigti, kad ji padidino norą investuoti arba įtakos neturėjo. Kaip jau buvo minėta, dalyvių atsakymai jau pirmajame eksperimento etape parodė, kad jie yra gebantys analizuoti finansinius duomenis ir priimti sprendimus, šis etapas tai tik patvirtino, kadangi jie audito išvadoje be PAD sugebėjo įžvelgti sritis, kurios sustiprintų jų norą investuoti, o įtaką sprendimui investuoti padarė teigiama audito nuomonė. Nors didžioji dalis dalyvių pažymėjo, kad audito išvada be PAD neįtakojo jų sprendimo investuoti, tai nereiškia, kad audito išvada nebuvo naudinga, priešingai, dalyviai paminėjo tai, kad audito išvada tik patvirtino, kad finansinėse ataskaitose yra pateikta teisinga informacija, dalyviams buvo svarbu, kad yra pateikiama teigiama audito nuomonė, taip pat jie audito išvadoje pastebėjo sritis, kurios įrodo, kad įmonės veikloje nebuvo pastebėta trūkumų. Vienas dalyvis paminėjo, kad būtent ši audito išvada be PAD sprendimo investuoti nepakeitė, tačiau galvoja, kad audito išvada su atskleistais PAD galėtų suteikti paaiškinimą, dėl kurio pasikeistų sprendimas investuoti.

4.4. Finansinių duomenų kartu su auditoriaus išvada su PAD vertinimas

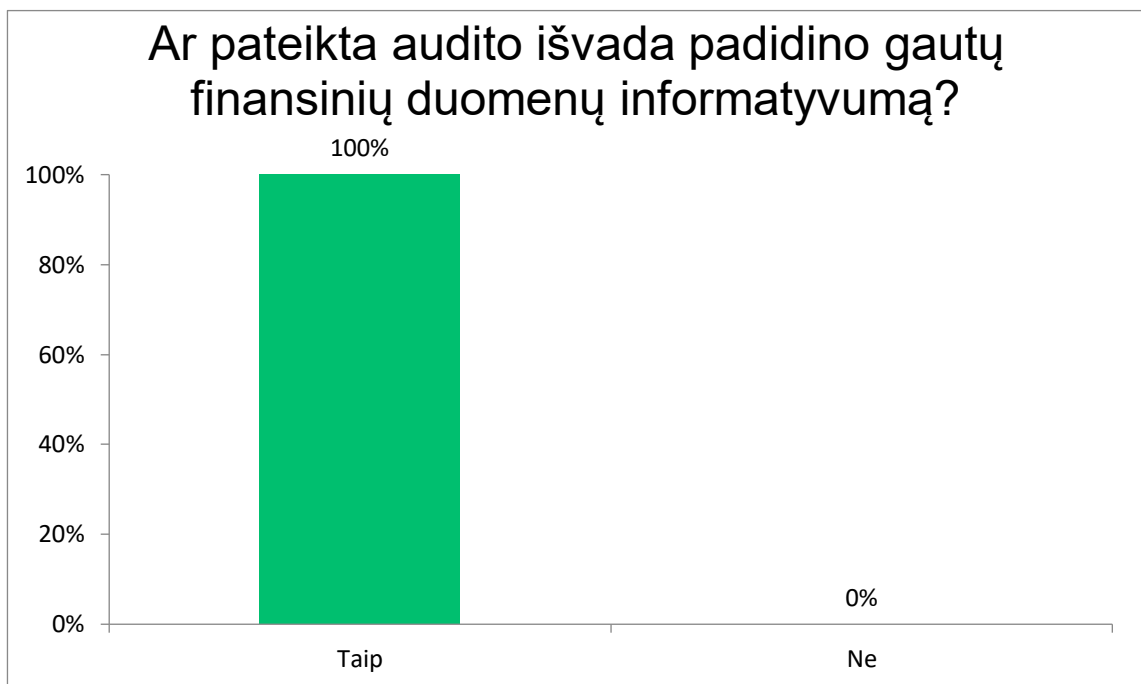
Jau išanalizavus eksperimento rezultatus, kai dalyviai vertino įmonės finansinius duomenis ir audito išvadą be PAD, lieka svarbiausia tyrimo dalis – išanalizuoti kaip dalyviai vertina įmonę ir norą į ją investuoti, kai jiems pateikiama audito išvada su PAD.

Kaip ir analizuojant audito išvadą be PAD, taip ir šiame etape, pirmiausia dalyvių paklausama kaip jie vertina audito išvados su PAD aiškumą. Džiugu pastebėti, kad nei vienam iš dalyvių nepasirodė, jog audito išvada su PAD yra nei aiški, nei neaiški, neaiški arba labai neaiški (žr. 18 pav.). Vis dėlto, 7 dalyviai iš 10 mano, kad audito išvada su PAD yra aiški, ir tik likusieji 3 dalyviai mano, kad audito išvada su PAD yra labai aiški, tačiau tai vis tiek yra geri rezultatai.

18 pav. Audito išvados su PAD aiškumo įvertinimas

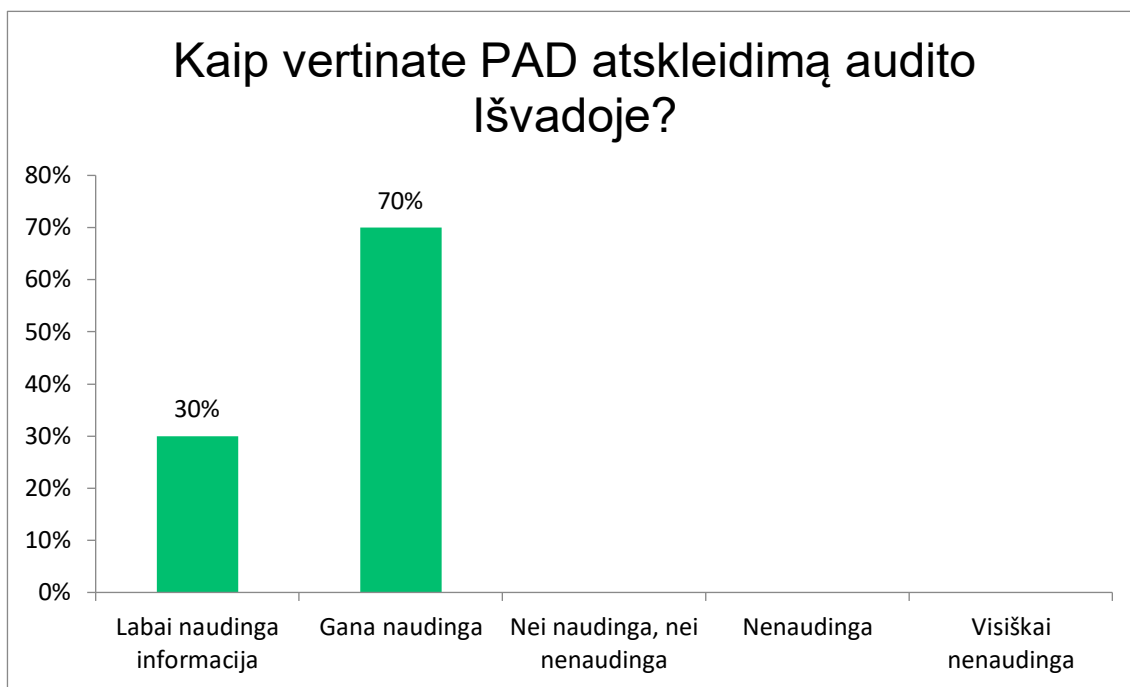
Toliau eksperimento dalyvių paklausta kaip jie mano, ar pateikta audito išvada su PAD padidina anksčiau analizuotų finansinių duomenų informatyvumą (žr. 19 pav.), rezultatai atrodo pakankamai gerai, nes visi dalyviai, kurie gavo audito išvadą su PAD, mano, kad ji padidino finansinių duomenų informatyvumą, tai reiškia, kad ji jiems suteikė papildomos reikšmingos informacijos tolimesnių sprendimų priėmimui.

19 pav. Audito išvados su PAD įtakos finansinių duomenų informatyvumui įvertinimas

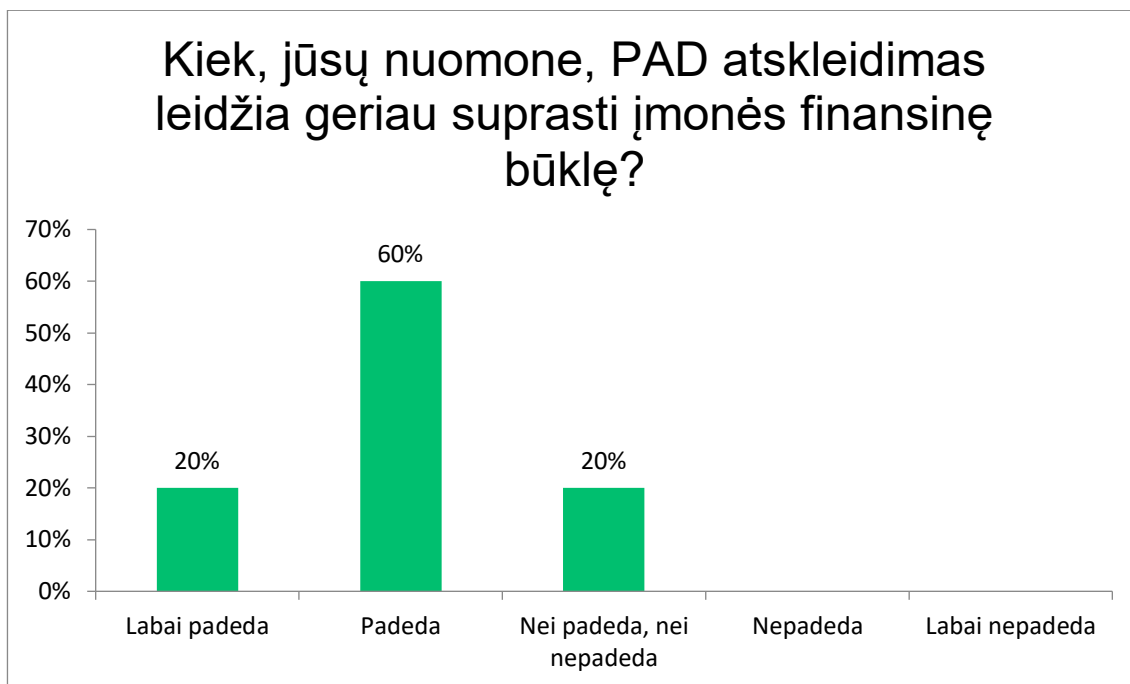
Kitu klausimu dalyvių buvo paprašyta įvertinti PAD atskleidimą audito išvadoje, atsakyti ar ši atrodė naudinga, ar ne (žr. 20 pav.). Rezultatai yra labai panašūs į tuos, kai reikėjo įvertinti PAD atskleidimo

audito išvadoje aiškumą, dalyviai pasiskirstė vienodai, 7 iš 10 dalyvių mano, kad PAD atskleidimas yra gana naudingas, o likusieji 3 dalyviai mano, kad atskleista informacija yra labai naudinga. Tai patvirtina faktą, kad PAD atskleidimas audito išvadoje yra naudingas, gali suteikti papildomos informacijos, kurios dalyviai neįžvelgė analizuojant finansinius duomenis. Svarbu pastebėti, kad nei vienam iš dalyvių PAD atskleidimas audito išvadoje nepasirodė nei naudingas, nei nenaudingas, nenaudingas ar visiškai nenaudingas.

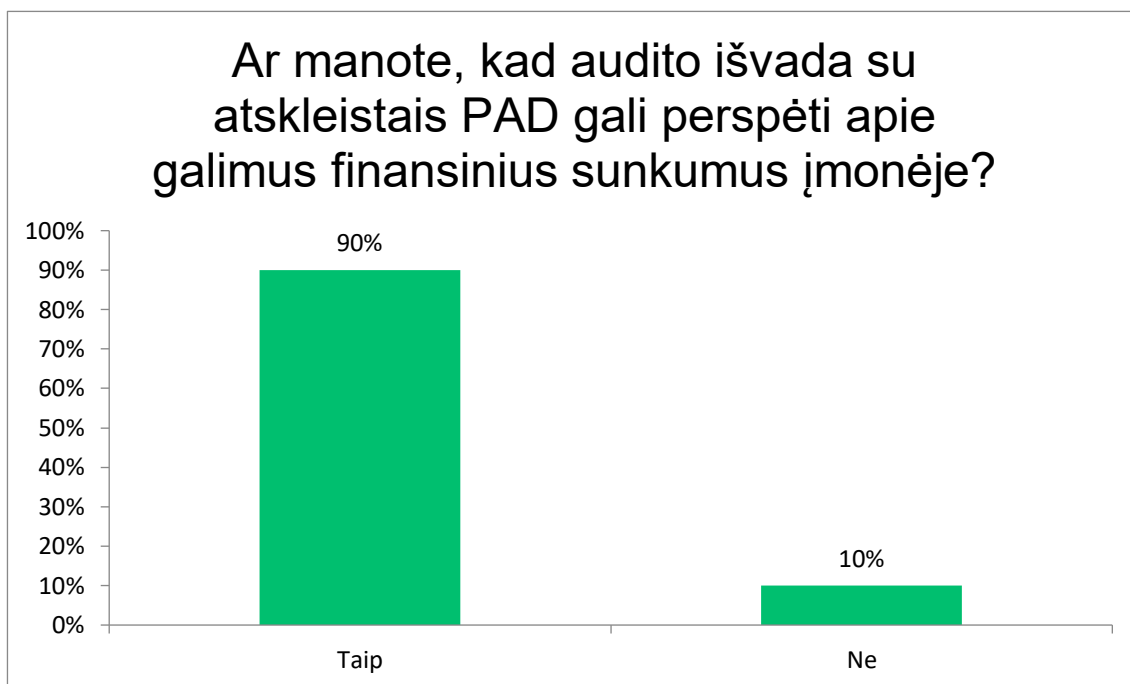
20 pav. PAD atskleidimo audito išvadoje naudingumo vertinimas

Kaip jau parodė ankstesni rezultatai (žr. 19 pav. ir 20 pav.), dalyviai PAD atskleidimą audito išvadoje yra linkę vertinti kaip informatyvią ir naudingą informaciją, tai gali parodyti, kad ji gali suteikti papildomos informacijos ir lengviau vertinti įmonės finansinius duomenis. Tai gali patvirtinti sekantis eksperimento klausimas, kuriuo buvo klausama, kiek PAD atskleidimas leidžia geriau suprasti įmonės finansinę būklę (žr. 21 pav.). Dauguma dalyvių atsakė, kad PAD atskleidimas jiems padėjo geriau suprasti įmonės finansinę būklę, likusieji dalyviai pasiskirstė tarp dviejų atsakymų – vieni mano, kad PAD atskleidimas net labai padeda, o kiti mano, kad nei padeda, nei nepadeda. Tačiau svarbu pastebėti, kad nei vienam iš dalyvių nepasirodė, jog PAD atskleidimas nepadeda arba visai nepadeda, todėl galima daryti išvadą, kad visgi PAD atskleidimas audito išvadoje suteikia naudos vartotojams ir papildomos svarbios informacijos, kai jie vertina įmonės finansinius duomenis, siekiant priimti sprendimą investuoti arba neinvestuoti.

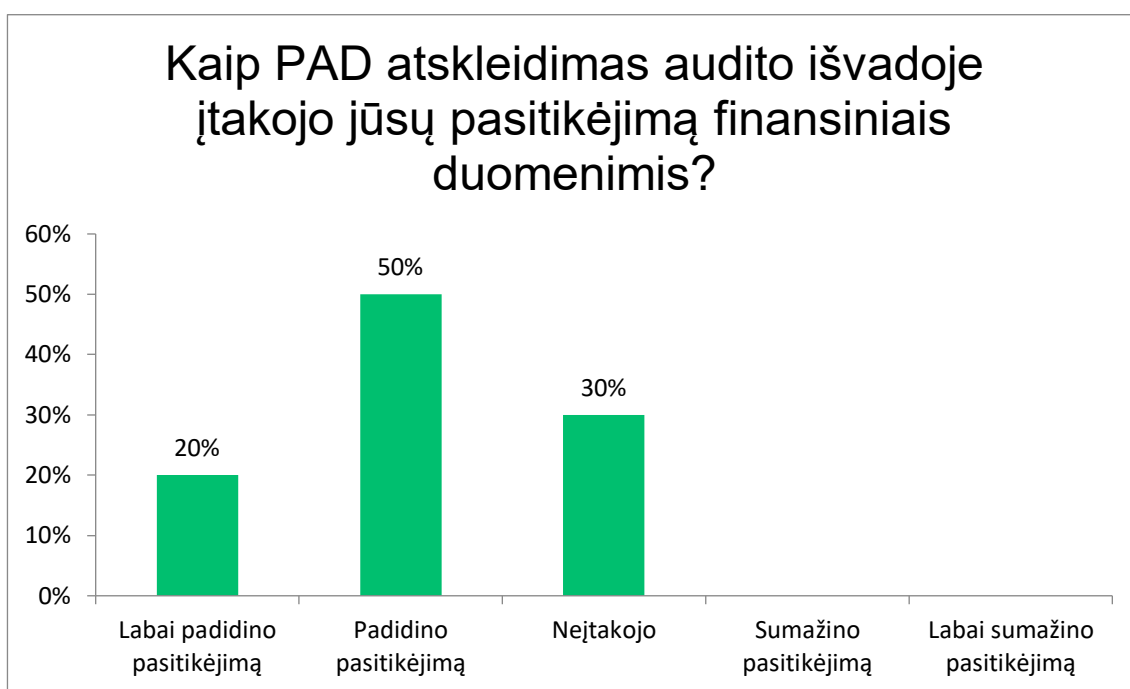
21 pav. PAD atskleidimo audito išvadoje pagalba suprasti įmonės finansinę būklę

Taip pat eksperimento dalyvių buvo klausta ar jie mano, kad audito išvada su atskleistais PAD gali perspėti apie galimus finansinius sunkumus įmonėje (žr. 22 pav.). Dauguma eksperimento dalyvių, kurie gavo audito išvadą su PAD, 9 iš 10, mano, kad taip, o tai tik patvirtina, kad PAD atskleidimas gali suteikti papildomos naudingos informacijos, padidina finansinių duomenų informatyvumą ir padeda geriau suprasti įmonės finansinę būklę. Tačiau vienas iš dalyvių nemano, kad PAD atskleidimas audito išvadoje gali įspėti apie galimus finansinius sunkumus įmonėje.

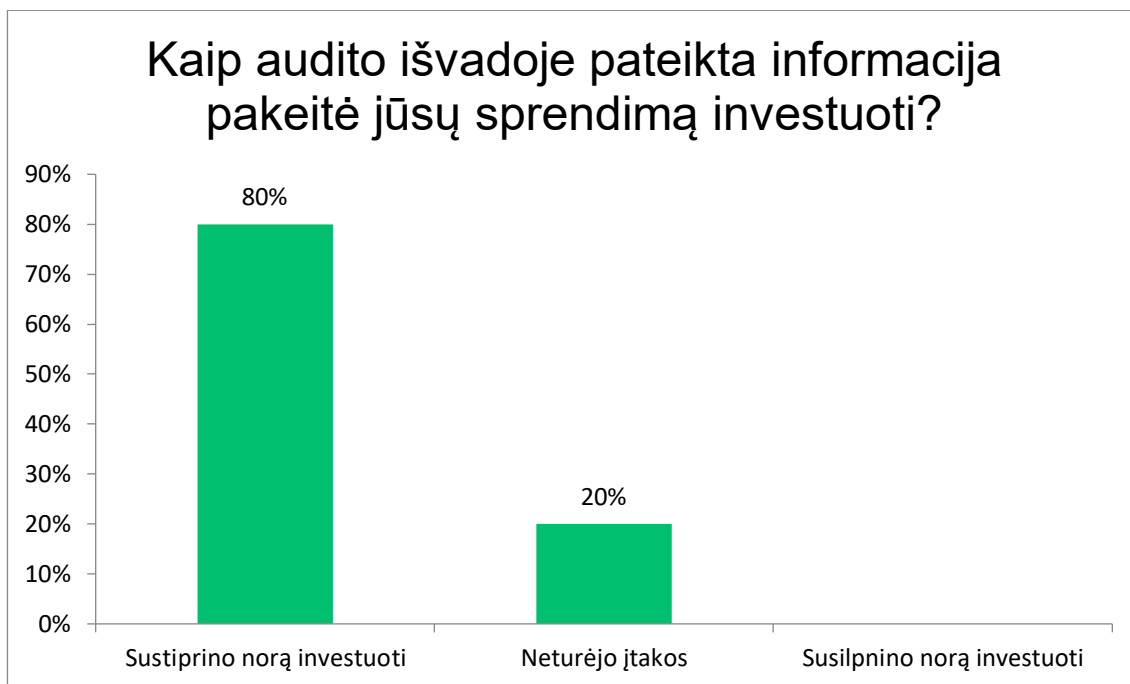
22 pav. PAD atskleidimo audito išvadoje perspėjimas apie galimus finansinius sunkumus įmonėje

Vienas iš svarbiausių užduotų klausimų dalyviams buvo siekiant išsiaiškinti aip PAD atskleidimas audito išvadoje įtakojo jų pasitikėjimą finansiniais duomenimis (žr. 23 pav.). Rezultatai pasiskirstė gana įvairiai, tačiau svarbu pastebėti, kad nei vienam iš dalyvių PAD atskleidimas nesumažino arba labai nesumažino pasitikėjimo. Pusei tyrimo dalyvių PAD atskleidimas padidino pasitikėjimą, kitiems 20% dalyvių net labai padidino pasitikėjimą, tačiau kitiems 30% dalyvių neįtakojo pasitikėjo finansiniais duomenimis. Rezultatus galima interpretuoti įvairiai. Viena iš priežasčių, kodėl PAD atskleidimas galėjo neįtakoti pasitikėjimo finansiniais duomenimis, gali būti tokia, kad šie dalyviai ir be PAD atskleidimo audito išvadoje pasitikėjo finansiniais duomenimis, todėl jis nieko nepakeitė dėl jų pasitikėjimo. Šio eksperimento metu dalyviams buvo pateikti įmonės finansiniai duomenys, kurie buvo gana geri, įmonės finansiniai rodikliai taip pat buvo geri.

23 pav. Audito išvados su PAD įtaka vartotojų pasitikėjimui finansiniais duomenimis

Svarbiausias klausimas, kuris buvo užduotas šios grupės dalyviams, buvo apie tai, ar audito išvadoje pateikti PAD pakeitė jų sprendimą investuoti. (žr. 24 pav.), po šio klausimo sekė klausimas, kuriuo buvo prašoma argumentuoti tokį jų pasirinkimą. Svarbu pastebėti, kad nei vienam iš dalyvių pateikta papildoma informacija su PAD atskleidimu nesumažino noro investuoti, o atvirkščiai, netgi 80% dalyvių sustiprino norą investuoti, tai reiškia, kad tik 2 dalyviams PAD pateikimas audito išvadoje neturėjo jokios įtakos jų sprendimui investuoti. Tai, kad PAD atskleidimas neturi įtakos, nėra blogai, kadangi kaip jau minėta anksčiau, dalyviai parodė, jog geba analizuoti finansinius duomenis, įžvelgę teigiamas sritis, dėl kurių pasirinktų investuoti, arba neigiamas sritis, dėl kurių nebeinvestuotų.

24 pav. Audito išvados su PAD įtaka vartotojų sprendimui investuoti

Toliau pateikiami apibendrinti dalyvių atsakymai su argumentais dėl jų pasirinkimo investuoti:

- **Audito išvada su PAD neturėjo įtakos sprendimui investuoti.** Investuočiau į šią įmonę, nes auditoriaus išvadoje paminėta, jog finansinės ataskaitos visais reikšmingais atžvilgiais pateikia teisingą vaizdą apie įmonės finansinę padėtį.
- **Audito išvada su PAD sustiprino sprendimą investuoti.** Nepriklausomo auditoriaus išvada padėjo patikėti įmone, jos pateiktais duomenimis. Beje, finansinės ataskaitos ir rodikliai taip pat pakankamai geri, todėl investuočiau į šią įmonę. Audito išvada parodė, kad įmonė veikia gerai. Audito išvadoje atskleidžiama papildoma informacija apie įmonės procesus, pajamų šaltinius, auditorių papildomi pastebėjimai stiprina užtikrintumą įmonės procesais, veiklos tęstinumu. Auditoriai įvertino, kad įmonės finansinės ataskaitos yra pateiktos teisingai. Taip pat, pagal PAD pasidarė aiškiau įmonės pajamų šaltiniai ir kokios yra įmonės rizikos.

Visi dalyviai, kurie analizavo audito išvadą su PAD atskleidimu, pirmajame eksperimento etape, analizuojant tik įmonės pagrindinius finansinius duomenis, rinkosi investuoti. Daugumai iš jų PAD atskleidimas sustiprino norą investuoti, dviem dalyviams neturėjo įtakos, tačiau jų rezultatai rodo, kad jie vis tiek rinktųsi investuoti, tiesiog pats PAD atskleidimas neįtakoja jų pasirinkimo, jų nuomone jiems užtenka ir auditoriaus užtikrinimo, kad finansinės ataskaitos pateikia teisingą vaizdą apie įmonės finansinę padėtį. Dalyviai, kurie pažymėjo, kad PAD atskleidimas audito išvadoje sustiprino jų norą investuoti, teigia, kad nepriklausomo auditoriaus išvada padėjo patikėti įmonės pateiktais duomenimis, audito išvada parodė, kad įmonė veikia gerai, audito išvadoje pateikta informacija padidino informatyvumą, o PAD atskleidimas padidino aiškumą dėl įmonės pajamų šaltinių ir įmonės rizikų. Tačiau dalyviai paminėjo ir tai, kad pačios finansinės ataskaitos ir pagrindiniai finansiniai rodikliai yra pakankamai geri, todėl ir dėl to būtų pasirinkę investuoti.

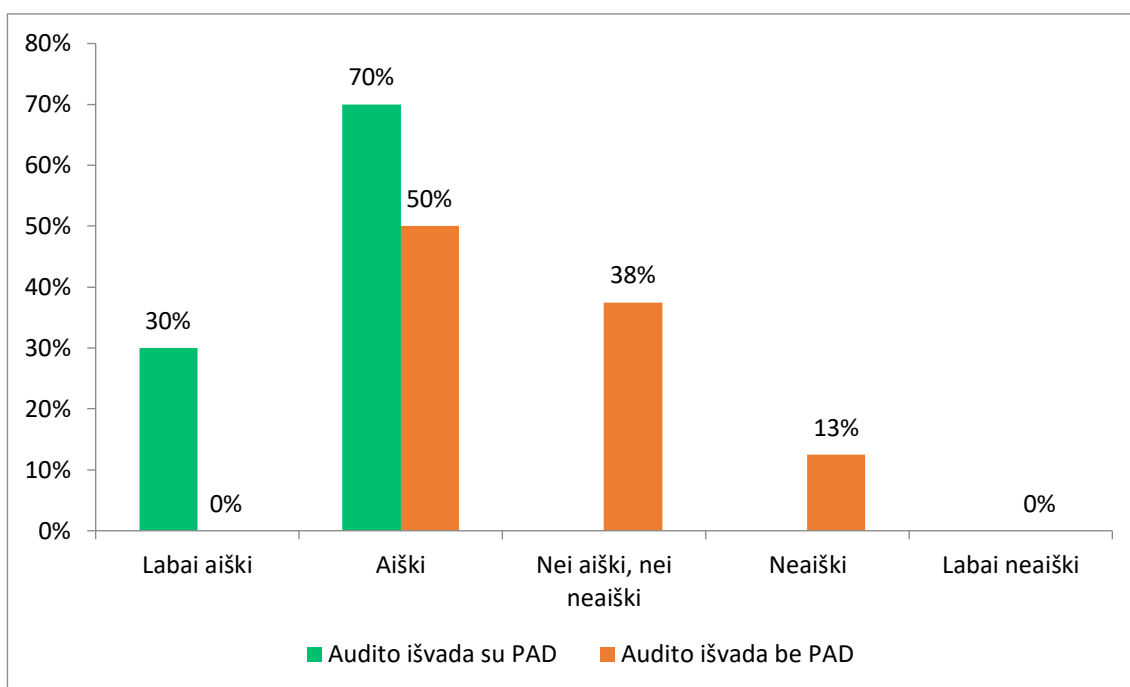
Taigi, galima teigti, kad PAD atskleidimas audito išvadoje stiprina vartotojų norą investuoti, gali įtakoti jų sprendimus ir teigiamai įtakoja jų pasitikėjimą, kadangi vartotojams suteikia užtikrintumą

dėl finansinių duomenų teisingumo, suteikia daugiau informacijos apie rizikingiausias sritis, aptiktas audito metu.

4.5. PAD įtakos eksperimento dalyvių pasitikėjimui lyginamoji analizė

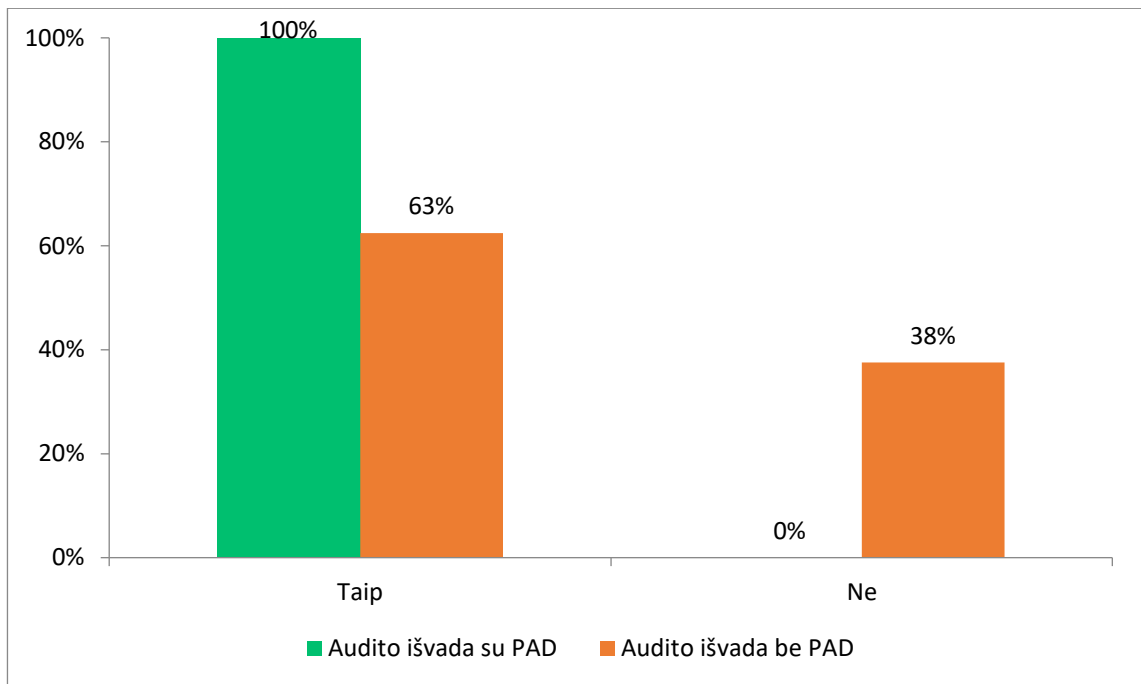
Atlikus viso eksperimento analizę, toliau lyginami rezultatai tarp atsakymų į klausimus, kai buvo analizuojamos audito išvada be PAD ir audito išvada su PAD.

Pagal pateiktą 25 paveikslą galima matyti, kad dalyviai buvo linkę audito išvadą su PAD vertinti kaip labai aiškią arba aiškią. Rezultatai yra vertinami gerai ir šis paveikslas parodo, kad audito išvados be PAD aiškumo vertinimas yra žymiai prastesnis, pusė dalyvių audito išvadą be PAD vertina kaip aiškią, tačiau likusiems dalyviams ji yra nei aiški, nei neaiški, arba neaiški.

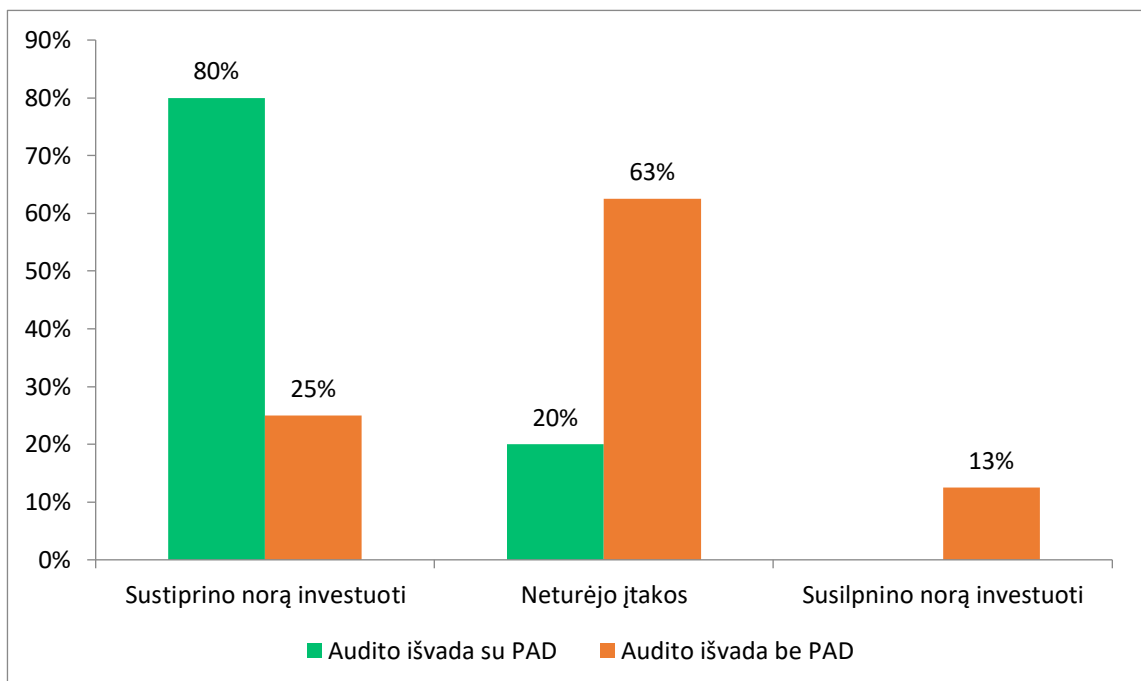
25 pav. Audito išvados aiškumo vertinimas, lyginant audito išvadą su PAD ir be PAD

Toliau, 26 paveiksle, lyginamas audito išvados su PAD ir be PAD informatyvumas. Rezultatai rodo, kad visiems dalyviams, kuriems buvo pateikta audito išvada su PAD, ji padidino finansinių duomenų informatyvumą, tačiau dalyvių, kurie gavo audito išvadas be PAD, nuomonės išsiskiria, nors dauguma mano, kad ši audito išvada padidino finansinių duomenų informatyvumą, lieka keletas dalyvių, kurie su tuo nesutinka ir mano, kad audito išvada be PAD nepadidino finansinių duomenų informatyvumo.

26 pav. Audito išvados su PAD ir be PAD įtakos finansinių duomenų informatyvumui palyginimas

Svarbiausias palyginimas šioje analizėje yra pateiktas 27 paveiksle, kuriame galima matyti kaip audito išvada su PAD arba be PAD įtakojo eksperimento dalyvių norą investuoti. Dalyvių, kurie analizavo audito išvadą su PAD, rezultatai yra geresni, dauguma jų teigia, kad audito išvada su PAD sustiprino jų norą investuoti, tik pora dalyvių teigia, kad PAD atskleidimas audito išvadoje neturėjo įtakos jų sprendimui. Tačiau kaip aptarta anksčiau, tai nereiškia, kad audito išvada nebuvo naudinga, šie dalyviai vis tiek pamini, kad investuotų, nes audito ataskaitoje yra patvirtinimas, kad finansinėse ataskaitose pateikta informacija visais atžvilgiais pateikia teisingą vaizdą. Kiek prastesnė situacija yra su rezultatais apie audito išvadą be PAD, kadangi dauguma dalyvių mano, kad ši audito išvada neturėjo įtakos jų ankstesniam sprendimui investuoti arba neinvestuoti.

27 pav. Audito išvados su PAD ir be PAD įtakų vartotojų sprendimui investuoti palyginimas

Taigi, palyginus dviejų grupių, iš kurių viena gavo audito išvadą su PAD, o kita be PAD, rezultatus, nustatyta, kad kai vartotojams yra pateikiama audito išvada su PAD, jie ją vertina kaip aiškesnę, informatyvesnę, suteikiančią daugiau informatyvumo finansiniams duomenimis. Svarbiausia tai, kad audito išvada be PAD žymiai labiau sustiprino vartotojų norą investuoti, nei audito išvada su PAD. Apskritai, lyginant abiejų audito išvadų įtaką norui investuoti, pastebima, kad audito išvada su PAD sustiprino norą investuoti arba neturėjo įtakos, kai audito išvada be PAD didžiąjai daliai vartotojų neturi jokios įtakos, o mažesnėms dalims vartotojų sustiprino norą investuoti arba netgi susilpnino norą investuoti.

4.6. Tyrimo rezultatų palyginimas ir diskusija

Kaip jau buvo analizuota antrame skyriuje, PAD atskleidimas gali teigiamai arba neigiamai įtakoti vartotojų pasitikėjimą. Atliktas eksperimentinis tyrimas parodė, kad finansinių ataskaitų vartotojai yra linkę investuoti ir PAD atskleidimą vertina kaip aukštesnį finansinių ataskaitų informatyvumą ir mažesnę riziką ir patvirtino išsikelto pirmąją hipotezę.

Kitų analizuotų mokslinių straipsnių autoriai taip pat nurodė, kad PAD atskleidimas padeda vartotojams geriau suprasti audito išvadoje pateiktą informaciją, padidinti vartotojų pasitikėjimą ir įtakoti jų priimamus finansinius sprendimus (Gold & Heilmann, 2019; Klueber ir kt., 2018; Koehler ir kt., 2020; Christensen'as ir kt., 2014). Hoang ir kt. (2023) nustatė, kad vartotojų pasitikėjimas PAD priklauso nuo įmonės atskleistų rizikų dydžių, jeigu įmonė atskleidė mažą riziką, tuomet vartotojai ieško papildomos informacijos PAD atskleidime būna linkę labiau pasitikėti juo. Liu ir kt. (2020) nustatė, kad PAD atskleidimas turi įtaką kreditoriams, kadangi jie pasitiki PAD atskleidimu ir nuo jų priklauso kokias finansavimo galimybes kreditoriai pasiūlys įmonei.

Pasak Gold & Heilmann (2019), Koehler ir kt. (2020) ir Christensen'as ir kt. (2014) PAD atskleidimas neturi didelės įtakos profesionalių investuotojų pasitikėjimui, o tai gali būti papildoma rekomendacija tolimesniems tyrėjams, kadangi šiame darbe atlikto eksperimento dalyviai buvo studentai, atliekantys neprofesionalių investuotojų vaidmenį.

Tačiau yra ir tyrimų, kuriuos atliko Li (2017), Rousseau & Zehms (2024) ir nustatė, kad PAD atskleidimas neturi teigiamos įtakos vartotojų pasitikėjimui ir sprendimų priėmimui, nes PAD atskleidime naudojama kalba yra profesinė, techninė, sunkiai suprantama ir turi mažai informacinės vertės bei nesuteikia naudingos informacijos. Nors Klueber ir kt. (2018) mano, kad PAD atskleidimas padidina vartotojų pasitikėjimą, tačiau sutinka ir su Li (2017) bei Rousseau & Zehms (2024) nuomone, nes kai PAD yra pateikiami pagal šablono, jų naudingumas yra ribotas. Minutti-Meza'as (2021) pritaria autoriams, kad PAD atskleista informacija ne visada yra aiškiai suprantama, todėl jos naudingumas yra ribotas. Kitiwong'as ir kt. (2024) pritaria autoriams ir mano, kad PAD atskleidžiama informacija yra bendrinė, pasikartojanti ir pateikiama pagal šablono, todėl nesuteikia naudingos informacijos vartotojams ir neįtakoja jų pasitikėjimo.

Pastebėta, kad PAD gali turėti nukreipiamą poveikį nuo kitų finansinių ataskaitų dalių, tačiau tai nepatvirtina to, kad PAD atskleidimas gali neigiamai įtakoti vartotojų pasitikėjimą (Sirois'as ir kt., 2014).

Taigi, yra autorių, kurie patvirtina atlikto eksperimento rezultatus ir teigia, kad PAD turi teigiamą įtaką vartotojų pasitikėjimui ir jų sprendimų priėmimui, tačiau yra ir mokslinių straipsnių, kuriuose pateikiami priešingi rezultatai ir teigia, kad PAD atskleidimas neturi įtakos finansinės informacijos

vartotojams. Remiantis ir kitais autoriais galima teikti rekomendaciją atlikti tokio tipo eksperimentą su neprofesionaliais investuotojais, naudojant didesnę dalyvių imtį, siekiant patvirtinti ar PAD atskleidimas įtakoja jų pasitikėjimą ir sprendimus, kadangi kiti autoriai nustatė, kad PAD atskleidimas neturi didelės įtakos jiems.

Išvados

1. Finansinio audito esmė yra užtikrinti finansinių ataskaitų tikslumą ir patikimumą bei sumažinti informacijos asimetriją tarp audituojamų įmonių ir jų suinteresuotųjų šalių, tokių kaip investuotojai, tiekėjai, kreditoriai, vadovai tam, kad būtų galimybė priimti patikimus ir teisingus sprendimus. IAASB išleido naujus tarptautinius audito standartus, kurie reglamentuoja PAD atskleidimą audito išvadoje, kad padidintų audito išvados informacinę vertę, skaidrumą ir jos naudingumą finansinės informacijos vartotojams. PAD tikslas yra pateikti informaciją apie rizikingiausias įmonės sritis, kurias auditoriai aptiko audito metu.
2. PAD atsiradimas kelia daugybę klausimų apie tai ar jų atskleidimas iš tiesų yra veiksmingas, atliepantis savo tikslus bei kokias įtakas jis gali daryti skirtingoms sritims. Mokslinių straipsnių analizė parodė, kad PAD atskleidimas gali turėti ir teigiamą ir neigiamą įtaką. Apibendrinant pagrindinės teigiamas įtakos, PAD atskleidimas gali teigiamai įtakoti finansinių rezultatų patikimumą, finansinių ataskaitų kokybę, įmonės skaidrumą, didinti finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimą, sumažinti lūkesčių spragas, padidinti auditorių profesinį skepticizmą. Tačiau teorinė analizė parodė ir neigiamas PAD atskleidimo įtakos finansinių ataskaitų kokybei, finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimui, skaidrumo ir auditorių profesinio skeptiškumo sumažėjimui, audito kainos didėjimui bei turėti nukreipiamąjį poveikį, PAD atskleidimas gali būti per daug standartizuotas ir sunkiai suprantamas finansinės informacijos vartotojams. Teorinių sprendinių analizė padėjo suprasti, kad PAD atskleidimas yra atliekamas audito įmonės, tariantis su audituojama įmone, tačiau tuo metu finansinės informacijos vartotojai lieka nuošalyje. Tuo tarpu sudarytas konceptualus modelis parodė, kad PAD atskleidimo įtaka jiems yra didžiausia, jų pasitikėjimui, priimamus finansinius sprendimus.
3. Tyrimui pasirinktas eksperimentinis metodas, siekiant išsiaiškinti PAD atskleidimo įtaką įmonių finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimui. Toks tyrimo metodas vis dar nėra plačiai naudojamas apskaitos ir audito tyrimuose, tačiau šioje tiriamoje temoje eksperimentinio metodo dizainas yra naudingas. Eksperimento dalyviai buvo dvi apskaitos ir audito magistro pirmojo kurso studijų studentų grupės. Eksperimento tyrimo metodiką sudaro susistemintas PAD sampratos pristatymas, eksperimento taisyklės bei nuotoliniai susitikimai su eksperimento dalyviais, atliekant eksperimentą. Eksperimentas vyksta keliais etapais: pirma dalyviai susipažįsta su įmonės finansiniais duomenimis ir naudojant apklausų platformą atsako į bendruosius klausimus ir į keletą klausimų apie įmonės finansinę padėtį, sekančiame etape dalyviai paskirstomi į dvi grupes ir jiems pateikiamos audito išvados su PAD arba be PAD, susipažinus su šia informacija dalyviai ir vėl atsako į likusiuosius klausimus apklausos platformoje, taip surenkama informacija tolimesnei eksperimento analizei.
4. Eksperimento rezultatai parodė, kad visi dalyviai turi žinių apie finansinių ataskaitų auditą, geba analizuoti finansinius duomenis, todėl jų atsakymai į apklausoje esančius klausimus yra naudingi ir gali būti naudojami tolimesnei analizei. Eksperimento, kurio metu buvo siekiama nustatyti PAD įtaką finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimui. Tyrimo rezultatai atmetė antrąją hipotezę, pagal kurią ataskaitų vartotojai yra nelinkę investuoti, o PAD atskleidimą vertina kaip papildomą riziką. Tačiau eksperimento rezultatai patvirtino pirmąją hipotezę, kad finansinių ataskaitų vartotojai yra linkę investuoti ir PAD atskleidimą vertina kaip aukštesnį finansinių ataskaitų informatyvumą ir mažesnę riziką. Kai visiems dalyviams buvo pateikti finansiniai duomenys be audito išvadų, beveik visi dalyviai rinkosi investuoti, įvardino, kad tai yra dėl to, nes įmonė atrodo patikima, stabili ir finansiškai saugi. Kai pusei dalyvių buvo pateikta audito išvada be PAD, daugumai jų ji padidino finansinių duomenų informatyvumą ir audito išvada pasirodė aiški, kai

kuriems dalyviams ji sustiprino norą investuoti, kai kuriems sumažino norą investuoti, o daugumai neturėjo įtakos, taip yra dėl to, kad pateikti finansiniai duomenys ir rodikliai buvo pakankamai geri ir audito išvada tik patvirtino jų ankstesnį norą investuoti. Kai daliai dalyvių buvo pateikta audito išvada su PAD, jie ją vertino kaip labai aiškia ir aiškia, labai informatyvia, naudingą, daugumai dalyvių padidino pasitikėjimą finansiniais duomenimis ir sustiprino norą investuoti, Dalyviai įvardino, kad taip yra dėl to, nes audito išvada su PAD atskleidė rizikas ir patvirtino finansinių duomenų teisingumą. Analizavus dvi grupes, iš kurių viena gavo audito išvadą su PAD, o kita be PAD, pastebėta, kad visi rezultatai yra geresni kai eksperimento dalyviai gavo audito išvadą su PAD, jie manė, kad ši audito išvada yra aiški, suteikia naudingo informatyvumo apie finansinius duomenis, perspėja apie galimus finansinius sunkumus įmonėje, padeda geriau suprasti įmonės finansinę būklę. Beje, dalyviai, kurie gavo audito išvadą su PAD, buvo labiau linkę investuoti, ši išvada labiau sustiprino jų norą investuoti, nei dalyvių, kurie gavo audito išvadą be PAD.

Rekomendacijos

1. Šio tyrimo metu dalyvių skaičius buvo ribotas ir dalyviai kalbėjo skirtingomis kalbomis – lietuvių ir anglų, todėl būsimiems tyrėjams rekomenduočiau atlikti tokio tipo eksperimentą su didesne dalyvių imtimi, kad būtų surinkta daugiau dalyvių atsakymų. Taip pat būtų galima rinktis dalyvius iš vienos šalies, pavyzdžiui Lietuvos arba iš užsienio. Būtų galima atlikti papildomus tyrimus, pavyzdžiui, eksperimentą, kai jo dalyviai yra profesionalūs investuotojai, kreditoriai ar kiti patyrę finansinių ataskaitų vartotojai, siekiant nustatyti įtaką jiems. Taip pat būtų naudinga atlikti tokio tipo eksperimentą tik su didesne dalyvių imtimi, kurie būtų neprofesionalūs investuotojai, taip siekiant patvirtinti gautus rezultatus. Šiam eksperimentui atlikti buvo naudojami patikimos ir stabilios įmonės finansiniai duomenys, todėl manoma, kad PAD atliko palaikomąją funkciją, kai dalyviai ir be audito išvados teigiamai vertino įmonės finansinius duomenis. Rekomenduojama tolimesniuose tyrimuose dalyviams pateikti nestabilios ir finansiškai rizikingos įmonės finansinius duomenis su neigiamais finansiniais rodikliais ir nustatyti ar tuomet PAD atskleidimas įtakoja dalyvių pasitikėjimą, kadangi esant geriems finansiniams rodikliams, PAD atskleidimas palaikė dalyvių nuomonę ir sustiprino pasitikėjimą.

Literatūros sąrašas

1. Abdumannonovna, T. D., & Qizi, X. U. I. (2024). Audit as a factor of increasing business efficiency in enterprises. *Nexus: Journal of Innovative Studies of Engineering Science*, 2 (11), 92 – 95. <http://eprints.umsida.ac.id/13930/>
2. Akther, T., & Xu, F. (2020) Existence of the audit expectation gap and its impact on stakeholders' confidence: The moderating role of the Financial Reporting Council. *International Journal of Financial Studies*, 8(1), 4. <https://doi.org/10.3390/ijfs8010004>
3. Al Lawati, H., & Sanad, Z. (2023). Ownership concentration and audit actions. *Administrative Sciences*, 13(9), 206. <https://doi.org/10.3390/admsci13090206>
4. Bepari, M. K., Nahar, S., & Mollik, A. T. (2024). Exploring the impact of key audit matters disclosure on auditors' reporting decisions: Evidence from an emerging economy. *Qualitative Research in Accounting and Management*, 21(2), 192–218. <https://doi.org/10.1108/QRAM-06-2022-0098>
5. Cade, N. L. & Hodge, F. D. (2014). The effect of expanding the audit report on managers' communication openness. *SSRN Electronic Journal*. <https://ssrn.com/abstract=2433641> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2433641>
6. Christensen, B. E., Glover, S. M., & Wolfe, C. J. (2014). Do critical audit matter paragraphs in the audit report change nonprofessional investors' decision to invest? *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 33(4), 71–93. <https://doi.org/10.2308/ajpt-50793>
7. Elmarzouky, M., Hussainey, K., & Abdelfattah, T. (2023). Do key audit matters and other risk disclosures signal financial distress? Evidence from the UK. *International Journal of Accounting and Information Management*, 31(1), 195–217. <https://doi.org/10.1108/IJAIM-08-2022-0178>
8. Elmarzouky, M., Hussainey, K., Abdelfattah, T., & Karim, A. E. (2022). Corporate risk disclosure and key audit matters: The egocentric theory. *International Journal of Accounting and Information Management*, 30(2), 230–251. <https://doi.org/10.1108/IJAIM-10-2021-0213>
9. Ferreira, C., & Morais, A. I. (2020). Analysis of the relationship between company characteristics and key audit matters disclosed. *Revista Contabilidade & Finanças* 31(82), 107-121. <https://doi.org/10.1590/1808-057x201909040>
10. Gold, A., & Heilmann, M. (2019). The consequences of disclosing key audit matters (KAMs): A review of the academic literature. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*. <https://doi.org/10.5117/mab.93.29496>
11. Gold, A., Heilmann, M., Pott, C., Rematzki, J. (2020). Do key audit matters impact financial reporting behavior? *International Journal of Auditing*, 24(3), 232–244. <https://doi.org/10.1111/ijau.12190>
12. Hoang, H., Moroney, R., Phang, S.-Y., & Xiao, X. (2023). Investor reactions to key audit matters: Financial and non-financial contexts. *Accounting and Finance*, 63(3), 3325–3349. <https://doi.org/10.1111/acfi.13041>
13. Hosseinniakani, M., Overland, C., & Samani, N. (2024). Do key audit matters matter? Correspondence between auditor and management disclosures and the role of audit committees. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 55, 100617. <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2024.100617>

14. Idiris, V. (2013). The relationship between information asymmetry and the quality of audit: An empirical study in Istanbul stock exchange. *International Business Research*, 6(10), 132. <https://dx.doi.org/10.5539/ibr.v6n10p132>
15. Jurkonienė, G., & Stašaitytė, J. (2019). Audit of financial reporting documents: Analysis of process of determining materiality. *Buhalterinės apskaitos teorija ir praktika*, 20, 1. <https://doi.org/10.15388/batp.2019.9>
16. Kitiwong, W., Ekasingh, E., & Sarapaivanich, N. (2024). The new audit report with key audit matters: Lessons from Thailand's first implementation. *Accounting and Finance*, 64(2), 1769–1803. <https://doi.org/10.1111/acfi.13199>
17. Kitiwong, W., Ekasingh, E., & Sarapaivanich, N. (2025). The effect of audit committee characteristics on key audit matter disclosure. *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, 58, 100670. <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2024.100670>
18. Klueber, J., Gold, A., & Pott, C. (2018). Do key audit matters impact financial reporting behavior? *SSRN Electronic Journal*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3210475>
19. Koehler, A., Ratzinger-Sakel, N., & Theis, J. (2020) The effects of key audit matters on the auditor's report's communicative value: Experimental evidence from investment professionals and non-professional investors. *Accounting in Europe*, 17(2), 105–128 <https://doi.org/10.1080/17449480.2020.1726420>
20. KPMG in Sri Lanka. (2019). *Key audit matters*. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/lk/pdf/key-audit-matters-aug-2019.pdf>
21. Kustienė, A. (2014). Nepriklausomas auditas kaip strateginis įrankis informacijos asimetriškumui rinkoje sumažinti. *Buhalterinės Apskaitos Teorija Ir Praktika*, 16, 10–18. <https://doi.org/10.15388/batp.2014.No16.1>
22. Kustienė, A., & Petraitienė, K. (2012). Audito kokybės vaidmuo kuriant audito vertę. *Apskaitos ir finansų mokslas ir studijos: problemos ir perspektyvos / Science and Studies of Accounting and Finance: Problems and Perspectives*, 8(1), 95–104. <https://doi.org/10.15544/ssaf.2012.13>
23. Kustienė, A., & Vaičaitienė, E. (2017). Finansinių ataskaitų audito išvada: kaip patenkinti informacijos vartotojų lūkesčius? *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 18. <https://ojs.mruni.eu/ojs/vsvt/article/view/5649>
24. Li, H. (2017). The benefit of adding key audit matters to the auditing report. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 49. <https://doi.org/10.2991/icemse-17.2017.6>
25. Liu, H., Ning, J., Zhang, Y., & Zhang, J. (2022). Key audit matters and debt contracting: Evidence from China. *Managerial Auditing Journal*, 37(6), 657–678. <https://doi.org/10.1108/MAJ-06-2021-3210>
26. Mah'd, O. A., & Mardini, G. H. (2022). Matters may matter: The disclosure of key audit matters in the Middle East. *Cogent Economics & Finance*, 10(1), 1–20. <https://doi.org/10.1080/23322039.2022.2111787>
27. McGeachy, D., & Arnold, C. (2017). Auditoriaus ataskaitų teikimo standartų įgyvendinimas: Pagrindiniai audito dalykai. *International Federation of Accountants*. <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/discussion/auditor-reporting-standards-implementation-key-audit-matters>

28. Minutti-Meza, M. (2021) The art of conversation: The expanded audit report. *Accounting and Business Research*, 51(5), 548–581. <https://doi.org/10.1080/00014788.2021.1932264>
29. Minutti-Meza, M. (2021). The art of conversation: The expanded audit report. *Accounting and Business Research* 51(5), 548–581. <https://doi.org/10.1080/00014788.2021.1932264>
30. Pain, P. & Marques, V. (2023). Key audit matters and audit quality: Evidence on emerging and developed markets. *ResearchGate*. https://www.researchgate.net/publication/372992505_Key_Audit_Matters_and_Audit_Quality_Evidence_on_Emerging_and_Developed_Markets
31. Ratzinger-Sakel, N. V.S. & Theis, J. (2019). Does considering key audit matters affect auditor judgment performance? *Corporate Ownership & Control*, 17(1), (Special Issue). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3003318>
32. Rousseau, L. M., & Zehms, K. M. (2024). Do audit committees influence auditor reporting of critical audit matters? *Contemporary Accounting Research*, 41(1), 529–561. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12902>
33. Sierra-García, L., Gambetta, N., García-Benau, M. A., & Orta-Pérez, M. (2019). Understanding the determinants of the communicative value of key audit matters in the audit report. *The British Accounting Review*, 51(3), 227–240. <https://doi.org/10.1016/j.bar.2019.02.004>
34. Sirois, L. P., Bedard, J., & Bera, P. (2014) The informational value of key audit matters in the auditor's report: Evidence from an eye-tracking study. *Accounting Horizons*, 32(2), 141–162. <https://doi.org/10.2308/acch-52047>
35. Vaicekaskas, D. (2018). Pagrindinių audito dalykų pateikimas auditoriaus išvadoje: Lietuvos emitentų auditoriaus išvadų tyrimas. *Buhalterinės Apskaitos Teorija Ir Praktika*, 17–18. <https://doi.org/10.15388/batp.v0i1.11960>
36. Vasauskaitė, J. (2016). *Audito įrodymų rinkimas ir dokumentavimas atliekant išorės auditus savivaldybėje*. <https://www.kaunas.lt/wp-content/uploads/sites/13/2016/11/Audito-irodymai-.pdf>
37. Whitfield, A. R., Kang, Y. J., & Trotman, K. T. (2024). Auditor communication on critical audit matters: Timing, inspection likelihood, and the audit committee. *Contemporary Accounting Research*, 41(2), 976–999. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12934>
38. Yerdavletova, F., Ermekbaeva, B., Zhunissova, G., & Mukhametzhanova, Z. (2020). Overview of actions to strengthen financial stability of companies. *E3S Web of Conferences*. 159, 04016. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202015904016>
39. Zhou, S. (2023). The current state and challenges of financial risk management. *Highlights in Business, Economics and Management*. 21, 188–196. <https://doi.org/10.54097/hbem.v21i.14183>

Informacijos šaltinių sąrašas

1. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. (2024). Finansinių ataskaitų audito kokybės tikrinimų metu nustatytų trūkumų apžvalga (2021–2023). https://avnt.lrv.lt/public/canonical/1735643725/656/2024_12_30_Tikrinimu_apzvalga_A2-58.pdf
2. Europos Parlamentas ir Taryba. (2014). Reglamentas (ES) Nr. 537/2014 dėl specifinių reikalavimų teisės aktų nustatytam viešojo intereso įmonių auditui ir Komisijos sprendimo 2005/909/EB panaikinimo. Oficialusis leidinys L 158, 2014-05-27, p. 77–112. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/ALL/?uri=CELEX:32014R0537>
3. Europos Sąjunga. (2014). Reglamentas (ES) Nr. 537/2014 dėl specifinių reikalavimų teisės aktų nustatytam viešojo intereso įmonių auditui: 2014 m. balandžio 16 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0537>
4. Lietuvos auditorių rūmai. (2016). 570-asis tarptautinis audito standartas: Veiklos tęstinumas. <https://lar.lt/www/new/request.php?2018>
5. Lietuvos auditorių rūmai. (2016). 700-asis tarptautinis audito standartas: Nuomonės apie finansines ataskaitas susidarymas ir pateikimas. <https://lar.lt/www/new/request.php?2023>
6. Lietuvos auditorių rūmai. (2016). 701-asis tarptautinis audito standartas: Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje. <https://lar.lt/www/new/request.php?7933>
7. Lietuvos auditorių rūmai. (2016). 705-asis Tarptautinis audito standartas: Nuomonės modifikavimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje. <https://lar.lt/www/new/request.php?2024>
8. Lietuvos auditorių rūmai. (2016). 706-asis Tarptautinis audito standartas: „Dalyko pabrėžimo“ pastraipos ir „Kitų dalykų“ pastraipos nepriklausomo auditoriaus išvadoje. <https://lar.lt/www/new/request.php?9581>
9. Lietuvos auditorių rūmai. (2016). 720-asis Tarptautinis audito standartas: Auditoriaus atsakomybė, susijusi su kita informacija. <https://lar.lt/www/new/request.php?9140>
10. Lietuvos auditorių rūmai. (2019). 200-asis tarptautinis aukščiausiųjų audito institucijų standartas: Pagrindiniai finansinio audito principai. <https://lar.lt/www/new/request.php?1995>

Priedai

1 priedas. Viešojo intereso įmonės (sudaryta autorės pagal Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito ir kitų užtikrinimo paslaugų įstatymą)

Nr.	Viešojo intereso įmonės apibūdinimas
1.	Įmonė, kurios vertybiniais popieriais leista prekiauti Lietuvos Respublikos ir (arba) kitos valstybės narės reguliuojamoje rinkoje;
2.	Bankas ir Centrinė kredito unija;
3.	Draudimo įmonė, perdraudimo įmonė;
4.	Finansų maklerio įmonė;
5.	Kolektyvinio investavimo subjektas, kaip jis apibrėžtas Lietuvos Respublikos <i>kolektyvinio investavimo subjektų įstatyme</i> , pensijų fondas, kaip jis apibrėžtas Lietuvos Respublikos <i>pensijų kaupimo įstatyme</i> ir Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatyme, profesinių pensijų fondas, kaip jis apibrėžtas Lietuvos Respublikos profesinių pensijų kaupimo įstatyme;
6.	Valdymo įmonė, kuri valdo bent vieną šios dalies 5 punkte nustatytą subjektą, profesinių pensijų fondo (fondų) dalyvių asociacija;
7.	Elektroninių pinigų įstaiga ir (arba) mokėjimo įstaiga, kurių ne mažiau kaip 2 rodikliai paskutinę finansinių metų dieną ne mažiau kaip 2 finansinius metus iš eilės viršija šiuos dydžius: a) 10 milijonų eurų su elektroninių pinigų, įskaitant elektroninių pinigų žetonus, leidimu ir (arba) mokėjimo paslaugų teikimu susijusių pajamų; b) 2 milijardus eurų per pastaruosius 12 mėnesių atliktų bendrų mokėjimo operacijų, įskaitant atliktas per elektroninių pinigų įstaigos tarpininkus ar mokėjimo įstaigos tarpininkus, sumos; c) 15 milijonų eurų įsipareigojimų elektroninių pinigų, įskaitant elektroninių pinigų žetonus, turėtojams ir (arba) mokėjimo paslaugų vartotojams už lėšas, gautas už leistus elektroninius pinigus, įskaitant elektroninių pinigų žetonus, ir (arba) mokėjimo operacijoms vykdyti;
8.	Su turtu susietų žetonų, kaip jie apibrėžti 2023 m. gegužės 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 1095/2010 ir direktyvos 2013/36/ES bei (ES) 2019/1937, 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte, emitentai, kurių su tokių žetonų leidimo veikla susijusios pajamos paskutinę finansinių metų dieną ne mažiau kaip 2 finansinius metus iš eilės viršija 10 milijonų eurų ir bendra įsipareigojimų su turtu susietų žetonų turėtojams vertė viršija 15 milijonų eurų;
9.	Valstybės įmonė ar savivaldybės įmonė, kurių ne mažiau kaip 2 rodikliai paskutinę finansinių metų dieną ne mažiau kaip 2 finansinius metus iš eilės viršija dydžius, nurodytus Lietuvos Respublikos įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje, akcinė bendrovė ar uždaroji akcinė bendrovė, kurių akcijos ar dalis akcijų, suteikiančių daugiau kaip 1/2 visų balsų šių bendrovių visuotiniame akcininkų susirinkime, nuosavybės teise priklauso valstybei ir (arba) vienai ar kelioms savivaldybėms ir kurių ne mažiau kaip 2 rodikliai arba, jeigu ji yra patronuojančioji įmonė, konsoliduoti įmonių grupės rodikliai paskutinę finansinių metų dieną ne mažiau kaip 2 finansinius metus iš eilės viršija dydžius, nurodytus Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje.

2 priedas. Eksperimento metu naudotas klausimynas

PAGRINDINIŲ AUDITO DALYKŲ ATSKLEIDIMO ĮTAKA FINANSINĖS INFORMACIJOS VARTOTOJŲ PASITIKĖJIMUI AUDITO IŠVADOJE

Bendroji informacija

* 1. Ar dirbate finansų, audito ar apskaitos srityje?

☐ Taip

☐ Ne

* 2. Kokia yra jūsų darbinė patirtis? (Atsakymą pateikite metais)

* 3. Ar turite daugiau žinių susijusių su auditu ar apskaita?

☐ Su auditu

☐ Su apskaita

* 4. Kaip dažnai savo darbe susiduriate su įmonių finansinėmis ataskaitomis?

☐ Kasdien

☐ Kelis kartus per mėnesį

☐ Kartą per metus ar rečiau

☐ Niekada

* 5. Kaip vertinate savo supratimą apie finansinių ataskaitų auditą?

Labai gerai

Gera

Vidutiniškai

Mažai suprantu

Visiškai nesuprantu

☐

☐

☐

☐

☐

PAGRINDINIŲ AUDITO DALYKŲ ATSKLEIDIMO ĮTAKA FINANSINĖS INFORMACIJOS VARTOTOJŲ PASITIKĖJIMUI AUDITO IŠVADOJE

1 ETAPAS. Finansinės informacijos vertinimas be audito išvados

* 6. Kaip vertinate įmonės stabilumą, atsižvelgiant į pateiktus finansinius duomenis?

Labai stabili	Stabili	Nei stabili, nei nestabili	Nestabili	Labai nestabili
☐	☐	☐	☐	☐

* 7. Ar įmonė atrodo finansiškai rizikinga ar saugi, atsižvelgiant į pateiktus finansinius duomenis?

- ☐ Finansiškai saugi
- ☐ Finansiškai rizikinga

* 8. Jeigu turėtumėte pasirinkti, ar būtumėte labiau linkęs (-usi) investuoti ar neinvestuoti į šią įmonę?

- ☐ Rinkčiausi investuoti
- ☐ Rinkčiausi neinvestuoti

* 9. Argumentuokite kodėl pasirinktumėte investuoti arba neinvestuoti į šią įmonę.

PAGRINDINIŲ AUDITO DALYKŲ ATSKLEIDIMO ĮTAKA FINANSINĖS INFORMACIJOS VARTOTOJŲ PASITIKĖJIMUI AUDITO IŠVADOJE

2 ETAPAS. Finansinės informacijos vertinimas su audito išvada

* 10. Ar gavote audito išvadą su PAD?

- ☐ Taip
- ☐ Ne

PAGRINDINIŲ AUDITO DALYKŲ ATSKLEIDIMO ĮTAKA FINANSINĖS INFORMACIJOS VARTOTOJŲ PASITIKĖJIMUI AUDITO IŠVADOJE

2 ETAPAS. Finansinės informacijos vertinimas su audito išvada be PAD

* 11. Kaip vertinate audito išvados be PAD aiškumą?

Labai aiški	Aiški	Nei aiški, nei neaiški	Neaiški	Labai neaiški
☐	☐	☐	☐	☐

* 12. Ar pateikta audito išvada be PAD padidino gautų finansinių duomenų informatyvumą?

- ☐ Taip
- ☐ Ne

* 13. Kaip audito išvadoje pateikta informacija pakeitė jūsų sprendimą investuoti?

Sustiprino norą investuoti	Neturėjo įtakos	Susilpnino norą investuoti
☐	☐	☐

* 14. Argumentuokite kodėl priimtumėte sprendimą investuoti arba nebeinvestuoti į šią įmonę?

PAGRINDINIŲ AUDITO DALYKŲ ATSKLEIDIMO ĮTAKA FINANSINĖS INFORMACIJOS VARTOTOJŲ PASITIKĖJIMUI AUDITO IŠVADOJE

2 ETAPAS. Finansinės informacijos vertinimas su audito išvada

* 10. Ar gavote audito išvadą su PAD?

- ☐ Taip
- ☐ Ne

2 ETAPAS. Finansinės informacijos vertinimas su audito išvada su PAD

* 15. Kaip vertinate audito išvados su PAD aiškumą?

Labai aiški	Aiški	Nei aiški, nei neaiški	Neaiški	Labai neaiški
☐	☐	☐	☐	☐

* 16. Ar pateikta audito išvada padidino gautų finansinių duomenų informatyvumą?

- ☐ Taip
- ☐ Ne

* 17. Kaip vertinate PAD atskleidimą audito išvadoje?

Labai naudinga informacija	Gana naudinga	Nei naudinga, nei nenaudinga	Nenaudinga	Visiškai nenaudinga
☐	☐	☐	☐	☐

* 18. Kiek, jūsų nuomone, PAD atskleidimas leidžia geriau suprasti įmonės finansinę būklę?

Labai padeda	Padeda	Nei padeda, nei nepadeda	Nepadeda	Labai nepadeda
☐	☐	☐	☐	☐

* 19. Ar manote, kad audito išvada su atskleistais PAD gali perspėti apie galimus finansinius sunkumus įmonėje?

- ☐ Taip
- ☐ Ne

* 20. Kaip PAD atskleidimas audito išvadoje įtakojo jūsų pasitikėjimą finansiniais duomenimis?

Labai padidino pasitikėjimą	Padidino pasitikėjimą	Neįtakojo	Sumažino pasitikėjimą	Labai sumažino pasitikėjimą
☐	☐	☐	☐	☐

* 21. Kaip audito išvadoje pateikta informacija pakeitė jūsų sprendimą investuoti?

Sustiprino norą investuoti	Neturėjo įtakos	Susilpnino norą investuoti
☐	☐	☐

* 22. Argumentuokite kodėl priimtumėte sprendimą investuoti arba neinvestuoti į šią įmonę?

PAGRINDINIŲ AUDITO DALYKŲ ATSKLEIDIMO ĮTAKA FINANSINĖS INFORMACIJOS VARTOTOJŲ PASITIKĖJIMUI AUDITO IŠVADOJE

Eksperimento taisyklės

Magistro baigiamojo darbo tyrimas

Studentė Ieva Golubovskytė, VMA-3

Vadovė Prof. Lina Dagilienė

Kaunas, 2025.03.05

Pagrindinių audito dalykų (PAD) samprata

Pagrindiniai audito dalykai – reikšmingiausios / rizikingiausios audito sritys, kurios, remiantis auditoriaus profesiniu vertinimu, buvo svarbiausios atliekant finansinių ataskaitų auditą finansinės informacijos vartotojams.

- **PAD dažniausiai susiję su didelės rizikos sritimis**, aptiktomis audito metu (*Pajamų pripažinimas, atsargų vertinimas, sandoriai su susijusiomis šalimis*)
- PAD yra atskleidžiami audito išvadoje.
- **PAD tikslas – padidinti skaidrumą ir informatyvumą.**

PAD įtakos vartotojų pasitikėjimui tyrimo metodika

Tyrimo probleminis klausimas – kokią įtaką finansinės informacijos vartotojų pasitikėjimui daro PAD atskleidimas?

Tyrimo dizainas – eksperimentas.

Hipotezės:

1. Finansinių ataskaitų vartotojai yra linkę investuoti ir PAD atskleidimą vertina kaip aukštesnį finansinių ataskaitų informatyvumą ir mažesnę riziką.
2. Finansinių ataskaitų vartotojai yra nelinkę investuoti, o PAD atskleidimą vertina kaip papildomą riziką.

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Eksperimento taisyklės

1 etapas (trukmė 20-30 minučių):

1. Visi gausite įmonės pagrindinius finansinius duomenis: balanso, pelno (nuostolio) ataskaitas bei pagrindinius įmonės rodiklius.
2. Susipažinkite su gautais duomenimis ir pabandykite įvertinti įmonės stabilumą, finansinę riziką ir norą į šią įmonę investuoti.
3. Susipažinus su gauta informacija, atsakykite į bendruosius klausimus **pirmame lape** ir į klausimus apie finansinės informacijos vertinimą be audito išvados **antrame lape**, pateiktus „SurveyMonkey“ apklausų platformoje.

2 etapas (trukmė 15-20 minučių):

1. Būsime paskirstyti į dvi grupes ir pirmoji grupė papildomai gaus audito išvadą be PAD, o antroji grupė gaus audito išvadą su PAD.
2. Susipažinus su papildoma informacija atsakykite į likusius klausimus „SurveyMonkey“ apklausų platformoje.

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

4 priedas. Finansiniai duomenys (Balanso, pelno (nuostolio) ataskaitos ir pagrindiniai finansiniai rodikliai)

2023 m. vadovybės pranešimas 17

Pagrindiniai 2023 m. finansų rodikliai

veiklos modelis yra pagrįstas klientų segmentais. Bendrovės veikla yra valdoma ir vertinama pagal šiuos segmentus: verslo ir privačių klientų. Verslo klientų segmentas (angl. B2B) apima telekomunikacijų, IT, įrangos pardavimo ir klientų aptarnavimo paslaugų teikimą stambiaus, vidutinio ir smulkiausio klientams, viešojo sektoriaus institucijoms ir įmonėms, vietiniams ir tarptautiniams telekomunikacijų operatoriams. Privačių klientų segmentas (angl. B2C) apima telekomunikacijų ir TV paslaugų teikimą privatiems klientams. Kita veikla apima Bendrovės Technologijų ir palaikymo padalinį veiklą. Bendrovės finansinė atskaitomybė yra parengta pagal ES priimtus Tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus.

Pajamos padidėjo 7,2 proc. – iki 476,6 mln. eurų (2022 m. – 444,6 mln. eurų).

EBITDA padidėjo 12 proc. – iki 165,2 mln. eurų (2022 m. – 147,5 mln. eurų).

Laisvieji pinigų srautai buvo 132,1 proc. didesni ir sudarė 80,4 mln. eurų (2022 m. – 34,6 mln. eurų)

Dvizenkliais skaičiais daugėjo pajamų iš IT ir mažmeninių mobiliojo ryšio paslaugų.

Laikotarpio pelnas padidėjo 12,8 proc. – iki 63,6 mln. eurų (2022 m. – 56,4 mln. eurų).

Išmokėti 35 mln. eurų (0,05 euro vienai akcijai) 2022 metų dividendų.

EBITDA, neįskaičius vienkartinių sąnaudų ir pelno, padidėjo 13,7 proc. – iki 168,5 mln. eurų (2022 m. – 148,1 mln. eurų).

Ilgalaikės investicijos skirta 60,6 mln. eurų (2022 m. – 80,9 mln. eurų).

2023 m. vadovybės pranešimas 18

Finansų rodikliai

(tūkst. eurų, jei nenurodyta kitaip)

	2023 m.	2022 m.	Pokytis (%)	2021 m.	2020 m.	2019 m.
Pajamos	476 578	444 623	7,2	420 794	398 083	388 299
EBITDA, neįskaičius vienkartinių sąnaudų	168 492	148 137	13,7	139 063	136 236	130 992
EBITDA, neįskaičius vienkartinių sąnaudų, marža (%)	35,4	33,3		33,0	34,2	33,7
EBITDA	165 182	147 537	12,0	138 599	134 915	128 868
EBITDA marža (%)	34,7	33,2		32,9	33,9	33,2
EBIT, neįskaičius vienkartinių sąnaudų	82 946	64 054	29,5	61 394	66 167	61 905
EBIT, neįskaičius vienkartinių sąnaudų, marža (%)	17,4	14,4		14,6	16,6	15,9
Veiklos pelnas (EBIT)	79 636	63 454	25,5	60 930	64 846	59 781
Veiklos pelno (EBIT) marža (%)	16,7	14,3		14,5	16,3	15,4
Pelnas, neįskaičius mokesčių	71 863	60 819	18,2	58 845	62 255	56 855
Pelno, neįskaičius mokesčių, marža (%)	15,1	13,7		14,0	15,6	14,6
Laikotarpio pelnas	63 594	56 398	12,8	56 808	55 866	54 726
Laikotarpio pelno marža (%)	13,3	12,7		13,5	14,0	14,1
Pelnas vienai akcijai (Eur)	0,109	0,097	12,8	0,098	0,096	0,094
Paprastųjų vardinųjų akcijų skaičius (tūkst.)	582 613	582 613	-	582 613	582 613	582 613
Vienos akcijos kaina laikotarpio pabaigoje (Eur)	1,665	1,985	(16,1)	2,040	1,825	1,275
Rinkos kapitalizacija laikotarpio pabaigoje	970 051	1 156 487	(16,1)	1 188 531	1 063 269	742 832
Turtas	616 121	611 047	0,8	641 469	608 448	614 116
Akcinių nuosavybė	356 828	328 191	8,7	330 054	331 507	328 076
Grynųjų pinigų srautai iš įprastinės veiklos	161 174	140 805	14,5	126 373	132 427	139 540
Laisvieji pinigų srautai	80 394	34 637	132,1	78 764	84 869	87 441
Ilgalaikės investicijos	60 584	105 178	(25,1)	93 937	53 856	52 669
Grynoji skola	71 178	106 449	(33,1)	92 485	67 202	93 295

Veiklos rodikliai

	2023-12-31	2022-12-31	Pokytis (%)	2021-12-31	2020-12-31	2019-12-31
Mobiliojo ryšio paslaugų vartotojų skaičius, iš viso (tūkst.):	1 643	1 604	2,4	1 518	1 398	1 347
— reguliaraus mokėjimo (tūkst.)	1 323	1 278	3,5	1 236	1 104	1 069
— išankstinio mokėjimo (tūkst.)	320	326	(1,8)	282	294	278
Plačiajuosčio interneto prieigų skaičius, iš viso (tūkst.):	426	427	(0,2)	421	417	419
— šviesolaidinės prieigos (FTTH/B) (tūkst.)	315	313	0,6	305	297	295
— varinės prieigos (DSL) (tūkst.)	111	114	(2,6)	116	120	124
Televizijos paslaugų vartotojų skaičius (tūkst.)	261	257	1,6	255	253	244
Fiksuotojo telefono ryšio linijų skaičius (tūkst.)	177	200	(11,5)	230	261	296
Darbuotojų skaičius	1 935	2 051	(5,7)	2 095	2 161	2 336
Visu etatu dirbančių darbuotojų skaičius	1 829	1 925	(5,0)	1 939	2 001	2 127

Santykiniai rodikliai¹

	2023-12-31	2022-12-31	2021-12-31	2020-12-31	2019-12-31
Naudojamo kapitalo pelningumas ² (%)	18,0	14,0	13,4	15,1	13,3
Vidutinė turto grąža ² (%)	12,9	10,2	9,9	11,0	10,0
Nuosavybės pelno norma ² (%)	18,6	17,6	17,6	17,4	17,3
Pinigių srautų iš įprastinės veiklos ir pajamų santykis (%)	33,8	31,7	30,0	33,3	35,9
Ilgalaikių investicijų ir pajamų santykis (%)	12,7	18,2	22,3	13,5	13,6
Grynosios skolos ir EBITDA santykis	0,43	0,72	0,67	0,50	0,72
Skolos ir nuosavybės koeficientas (%)	19,9	32,4	28,0	20,3	28,4
Skolos ir nuosavybės koeficientas (%)	25,7	34,6	46,7	37,1	43,7
Bendras likvidumo koeficientas (%)	69,3	62,0	77,7	110,2	115,5
Vidutinio turto apyvartumas ² (%)	77,4	71,2	68,1	67,6	65,0
Kapitalo ir turto santykis (%)	57,9	53,7	51,5	54,5	53,4
Vienos akcijos kainos ir pelno vienai akcijai santykis	15,3	20,4	20,9	19,0	13,6

2023 m. vadovybės pranešimas 19

Finansinės ataskaitos už metus, pasibaigusius 2023 m. gruodžio 31 d. 136

Pelno ar nuostolių ir kitų bendrųjų pajamų ataskaita

Pastabos	Gruodžio 31 d. pasibaigę metai	
	2023 m.	2022 m.
Pajamos		
Prekių ir paslaugų savikaina	5	476 578
Su darbuotojais susijusios išlaidos	6	(186 404)
Kitos veiklos sąnaudos	7	(64 369)
Kitos veiklos (pelnas) nuostoliai, grynąja verte	8	(61 338)
Ilgalaikio turto nusidėvėjimas, amortizacija ir vertės sumažėjimas		715
ir turtas, skirtas parduoti	13	(85 546)
Pagrindinės veiklos pelnas		63 454
Finansinės pajamos		1 216
Finansinės veiklos sąnaudos		(8 989)
Finansinės ir investicinės veiklos grynosios pajamos	9	(7 773)
Pelnas prieš apmokestinimą		71 863
Pelno mokesčiai	10	(8 269)
Ataskaitinių metų pelnas		63 594
Kitos bendrosios pajamos:		
Kitos bendrosios pajamos už metus		-
Iš viso bendrųjų pajamų už metus		63 594
Grynasis pelnas ir kitos bendrosios pajamos, priskirtini:		
Patronuojančios įmonės akcininkams		63 594
Vienai akcijai tenkantis paprastasis ir sumažintas pelnas už Bendrovės akcininkams priskirtiną pelną (Eur vienai akcijai)	11	0,109

Pelno ar nuostolių ir kitų bendrųjų pajamų ataskaita

	Pastabos	Gruodžio 31 d. pasibaigę metai	
		2023 m.	2022 m.
Pajamos	5	476 578	444 623
Prekių ir paslaugų savikaina	6	(186 404)	(174 991)
Su darbuotojais susijusios išlaidos		(64 369)	(58 385)
Kitos veiklos sąnaudos	7	(61 338)	(64 804)
Kitos veiklos (pelnas) nuostoliai, grynąja verte	8	715	1 094
Ilgalaikio turto nusidėvėjimas, amortizacija ir vertės sumažėjimas ir turtas, skirtas parduoti	13	(85 546)	(84 083)
Pagrindinės veiklos pelnas		79 636	63 454
Finansinės pajamos		1 216	1 263
Finansinės veiklos sąnaudos		(8 989)	(3 898)
Finansinės ir investicinės veiklos grynosios pajamos	9	(7 773)	(2 635)
Pelnas prieš apmokestinimą		71 863	60 819
Pelno mokestis	10	(8 269)	(4 421)
Ataskaitinių metų pelnas		63 594	56 398
Kitos bendrosios pajamos:			
Kitos bendrosios pajamos už metus		-	-
Iš viso bendrųjų pajamų už metus		63 594	56 398
Grynasis pelnas ir kitos bendrosios pajamos, priskirtini:			
Patrukuojančios įmonės akcininkams		63 594	56 398
Vienai akcijai tenkantis paprastas ir sumažintas pelnas už Bendrovės akcininkams priskirtiną pelną (Eur vienai akcijai)	11	0,109	0,097

5 priedas. Finansiniai duomenys (audito išvada be PAD)

Deloitte.

SEARCH DOCUMENTS AND MATERIALS FOR TEXT

UAB „Deloitte Lietuva“
Jogailos g. 4
LT-01116 Vilnius
Lietuva

Juridinio asmens k.: 111525235
PVM mok. k.: LT115252314
Duomenys kaupiami ir saugomi
Juridinių asmenų registre

Tel.: +370 5 255 3000
www.deloitte.lt

170

Nepriklausomo auditoriaus išvada

Telia Lietuva, AB akcininkams

Išvada dėl finansinių ataskaitų audito

Nuomonė

Mes atlikome Telia Lietuva, AB (toliau – Bendrovės) finansinių ataskaitų, kurias sudaro 2023 m. gruodžio 31 d. finansinės būklės ataskaitos ir tą dieną pasibaigusių metų pelno ar nuostolių ir kitų bendrųjų pajamų, nuosavo kapitalo pokyčių, pinigų srautų ataskaitos ir finansinių ataskaitų aiškinamasis raštas, įskaitant reikšmingų apskaitos metodų santrauką, auditą.

Mūsų nuomone, pridėtos finansinės ataskaitos visais reikšmingais atžvilgiais teisingai pateikia Bendrovės 2023 m. gruodžio 31 d. finansinę padėtį ir tą dieną pasibaigusių metų finansinius veiklos rezultatus ir pinigų srautus pagal TFAS apskaitos standartus, priimtus taikyti Europos Sąjungoje.

Pagrindas nuomonei pareikšti

Auditą atlikome pagal tarptautinius audito standartus (toliau – TAS). Mūsų atsakomybė pagal šiuos standartus išsamiai apibūdinti šios išvados skyriuje „Auditoriaus atsakomybė už finansinių ataskaitų auditą“. Mes esame nepriklausomi nuo įmonės pagal Tarptautinių apskaitos specialistų etikos standartų vadovą išleistą Tarptautinį apskaitos profesionalų etikos kodeksą (įskaitant tarptautinius nepriklausomumo standartus) (toliau – TASESV kodeksas) ir Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito įstatymo reikalavimus, susijusius su auditu Lietuvos Respublikoje. Mes taip pat laikėmės kitų etikos reikalavimų, susijusių su Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito įstatymu ir TASESV kodeksu. Mes tikime, kad mūsų surinkti audito įrodymai yra pakankami ir tinkami mūsų nuomonei pagrįsti.

Deloitte yra vadiniama Deloitte Touche Tohmatsu Limited (DTTL) ir grupelį priklausančios bendrovės narės bei susijusios įmonės (kartu – „Deloitte organizacija“). Kiekviena DTTL, šiai vadinama „Deloitte Global“ ir grupelį priklausanči bendrovė narė bei susijusi įmonė yra atskiri ir nepriklausomi juridiniai asmenys, kurie vienas kitam negali nustatyti įsipareigojimų trečiųjų šalių atžvilgiu. DTTL ir kiekviena grupelį priklausanči bendrovė narė bei susijusi įmonė yra atsakingos tik už savo, o ne už viena kitos veiksmus ar neveikimą. DTTL, pati savaraimę padavimą klientams neteikia. Daugiau informacijos galite rasti šio <http://www2.deloitte.com/lt/lt/pages/about-deloitte/articles/about-deloitte.html>

Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited

Deloitte.

171

– Bendrovės metinis pranešimas, įskaitant Bendrovių valdymo ataskaitą ir Atlygio ataskaitą, buvo parengtas laikantis Lietuvos Respublikos įmonių atsakomybės įstatymo reikalavimų.

Be to, mes privalome patikrinti, ar buvo pateikta Socialinės atsakomybės ataskaita. Jeigu nustatome, kad Socialinės atsakomybės ataskaita nebuvo pateikta, mes turime atskleisti šį faktą. Mes neturime su tuo susijusių pastebėjimų.

Vadovybės ir už valdymą atsakingų asmenų atsakomybė už finansines ataskaitas

Vadovybė yra atsakinga už šių finansinių ataskaitų parengimą ir teisingą pateikimą pagal TFAS apskaitos standartus, priimtus taikyti Europos Sąjungoje, ir tokią vidaus kontrolę, kokia, vadovybės nuomone, yra būtina finansinėms ataskaitoms parengti be reikšmingų iškreipimų dėl apgaulės ar klaidos.

Rengdama finansines ataskaitas, vadovybė privalo įvertinti Bendrovės gebėjimą tęsti veiklą ir atskleisti (jei būtina) dalykus, susijusius su veiklos tęstinumu ir veiklos tęstinumo apskaitos principo taikymu, išskyrus tuos atvejus, kai vadovybė ketina likviduoti Bendrovę ar nutraukti veiklą arba neturi kitų realių alternatyvų, tik taip pasiegti.

Už valdymą atsakingi asmenys privalo prižiūrėti Bendrovės finansinių ataskaitų rengimo procesą.

Auditoriaus atsakomybė už finansinių ataskaitų auditą

Mūsų tikslas yra gauti pakankamą užtikrinimą dėl to, ar finansinės ataskaitos kaip visuma nėra reikšmingai iškreiptos dėl apgaulės ar klaidos, ir išleisti auditoriaus išvadą, kurioje pateikiama mūsų nuomonė. Pakankamas užtikrinimas – tai aukšto lygio užtikrinimas, o ne garantija, kad reikšminga iškreipyma, jeigu jis yra, visada galima nustatyti per auditą, kuris atliekamas pagal TAS. Iškreipimai, kurie gali atsirasti dėl apgaulės ar klaidos, laikomi reikšmingais, jeigu galima pagrįstai numatyti, kad atskirai ar kartu jie gali turėti didelės įtakos vartotojų ekonominėms sprendimams, priimamiems remiantis finansinėmis ataskaitomis.

Atikdami auditą pagal TAS, viso audito metu priėmėme profesinę sprendimą ir laikėmės profesinio skepticizmo principo. Mes taip pat:

– Nustatėme ir įvertinome finansinių ataskaitų reikšmingo iškreipimo dėl apgaulės arba klaidų riziką, suplanavome ir atlikome procedūras kaip atsaką į tokią riziką ir surinkome pakankamų tinkamų audito įrodymų mūsų nuomonei pagrįsti. Reikšmingo iškreipimo dėl apgaulės neaplikimo rizika yra didesnė nei reikšmingo iškreipimo dėl klaidų neaplikimo rizika, nes apgaulė gali būti sukčiavimas, klaidojimas, tyčinis praleidimas, klaidingas aiškinimas arba vidaus kontrolio nepaisymas.

– Supratome su auditu susijusias vidaus kontroles, kad galėtume suplanuoti konkrečioms aplinkybėms tinkamas audito procedūras, o ne tam, kad galėtume pareikšti nuomonę apie Bendrovės vidaus kontroles veiksmingumą.

– Įvertinome taikomų apskaitos metodų tinkamumą ir vadovybės apskaitinių vertinimų bei su jais susijusių atskleidimų pagrįstumą.

– Padarėme išvadą dėl taikomo veiklos tęstinumo apskaitos principo tinkamumo ir dėl to, ar remiantis surinktais įrodymais, egzistuoja su įvykiais ar sąlygomis susijęs reikšmingas neapibrėžtumas, dėl kurio gali kilti reikšmingų abejonų dėl Bendrovės gebėjimo tęsti veiklą. Jeigu padarome išvadą, kad toks reikšmingas neapibrėžtumas egzistuoja, auditoriaus išvadoje privalome atkreipti dėmesį į susijusius atskleidimus finansinėse ataskaitose arba, jeigu tokių atskleidimų nepakanka, turime modifikuoti savo nuomonę. Mūsų išvados pagrįstos audito įrodymais, kuriuos surinkome iki auditoriaus išvados datos. Tačiau, būsimi įvykiai ar sąlygos gali lemti, kad Bendrovė negalės toliau tęsti savo veiklos.

– Įvertinome bendrą finansinių ataskaitų pateikimą, struktūrą ir turinį, įskaitant atskleidimus, ir tai, ar finansinėse ataskaitose pateikti pagrindžiantys sandoriai ir įvykiai taip, kad atliktų teisingo pateikimo koncepciją.

Mes, be visų kitų dalykų, privalome informuoti už valdymą atsakingus asmenis apie auditą apimintį ir atlikimo laiką bei reikšmingus audito pastebėjimus, įskaitant svarbius vidaus kontroles trūkumus, kuriuos nustatėme audito metu.

Taip pat pateikėme už valdymą atsakingiems asmenims patvirtinimą, kad laikėmės atitinkamų etikos reikalavimų dėl nepriklausomumo, ir juos informavome apie visus santykius ir kitus dalykus, kurie, galėtų būti pagrįstai vertinami, kaip turintys įtakos mūsų nepriklausomumui ir, jei reikia, apie taikytus veiksmus panaikinti grėsmes ar susijusias apsaugos priemones.

Iš dalykų, apie kuriuos informavome už valdymą atsakingus asmenis, išskiriame tuos dalykus, kurie buvo svarbiausi atliekant einamojo laikotarpio finansinių ataskaitų auditą ir kurie laikomi pagrindiniais audito dalykais. Tokie dalykus apibūdiname auditoriaus išvadoje, jeigu pagal įstatymą arba teisės aktą nedraudžiama viešai atskleisti tokio dalyko arba, jeigu, labai retomis aplinkybėmis, nustatome, kad dalykas neturėtų būti pateikiamas mūsų išvadoje, nes galima pagrįstai tikėtis, jog neįgalumas tokios pateikimo pasekmės persvers visuomenės gaunamą naudą.

Išvada dėl kitų teisiinių ir priežiūros reikalavimų

Akcininkų sprendimu 2023 m. balandžio 27 d. buvome paskirti atlikti Bendrovės finansinių ataskaitų auditą. Mūsų paskyrimas atlikti 2023 metų Bendrovės finansinių ataskaitų auditą pagrįstas akcininkų sprendimu ir bendras nepertraukiamas paskyrimo laikotarpis yra dešimt metų.

Patvirtiname, kad skyriuje „Nuomonė“ pareikšta mūsų nuomonė atitinka finansinių ataskaitų audito ataskaitą, kurią kartu su šia auditoriaus išvada pateikėme Bendrovei ir jos Audito komitetui.

Patvirtiname, kad mūsų žiniomis ir įsitikinimu, Bendrovei suteiktos paslaugos atitinka taikomų įstatymų ir teisės aktų reikalavimus bei neapima Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 537/2014 5 straipsnio 1 dalyje nurodytų ne audito paslaugų.

Per audito vykdymo laikotarpį nesuteikėme kitų nei finansinių ataskaitų auditas paslaugų.

Kita informacija

Kitą informaciją sudaro informacija, pateikta Bendrovės metiniame pranešime, įskaitant Bendrovių valdymo ataskaitą, Socialinės atsakomybės ataskaitą ir Atlygio ataskaitą (prie skilties „Darbuotojai“), tačiau ji neapima finansinių ataskaitų ir mūsų auditoriaus išvados apie jas. Vadovybė yra atsakinga už kitos informacijos pateikimą.

Mūsų nuomonė apie finansines ataskaitas neapima kitos informacijos ir mes nepateikiame jokios formos užtikrinimo išvados apie ją, išskyrus kaip nurodyta toliau.

Atliekant finansinių ataskaitų auditą, mūsų atsakomybė yra perskaiyti kitą informaciją ir apsvastyti, ar yra reikšmingų neatitiktimų informacijai, pateiktai finansinėse ataskaitose, ar mūsų žinioms pagrįstoms atliktu auditu, ir ar ji yra kitaip reikšmingai iškreipta. Jeigu, remdamiesi atliktu darbu, pastebime reikšmingą kitos informacijos iškreipimą, mes turime atskleisti šį faktą. Mes neturime su tuo susijusių pastebėjimų.

Mes taip pat privalome įvertinti, ar Bendrovės metiniame pranešime, įskaitant Bendrovių valdymo ataskaitą ir Valdymo ataskaitą, pateikta finansinė informacija atitinka tų pačių finansinių metų finansines ataskaitas bei ar Bendrovės metinis pranešimas, įskaitant Bendrovių valdymo ataskaitą ir Atlygio ataskaitą, buvo parengtas laikantis taikomų teisiinių reikalavimų. Mūsų nuomone, pagrįsta finansinių ataskaitų audito metu atliktu darbu, visais reikšmingais atžvilgiais:

– Bendrovės metiniame pranešime, įskaitant Bendrovių valdymo ataskaitą ir Atlygio ataskaitą, pateikti finansiniai duomenys atitinka tų pačių finansinių metų finansinių ataskaitų duomenis; ir

Išvada dėl finansinių ataskaitų formato atitikties Europos vieno elektroninio ataskaitų teikimo reikalavimams

Įmonės vadovybė pritarė Bendrovės finansinių ataskaitų vieną elektroninio ataskaitų pateikimo formatą, siekdama vykdyti 2018 m. gruodžio 17 d. Komisijos deleguotojo reglamento (ES) 2019/815, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/109 / EB papildoma techniniais reguliavimo standartais, kuriais nustatomas vienas elektroninio ataskaitų teikimo formatas (toliau – ESEF reglamentas), 3 str. reikalavimus. Pagal šiuos reikalavimus, Bendrovės finansinės ataskaitos turi būti pateiktos XHTML formatu. Patvirtiname, kad finansinių ataskaitų vienas elektroninio ataskaitų pateikimo formatus už 2023 m. gruodžio 31 d. pasibaigusius metus šiuo atžvilgiu atitinka ESEF reglamentą.

Audito, kurį atlikus išleidiama ši nepriklausomo auditoriaus išvada, užduoties partneris yra Simonas Rimašauskas.

UAB „Deloitte Lietuva“

Įmonės audito pažymėjimo Nr. 001275

Simonas Rimašauskas
Atestuotas auditorius
Auditoriaus pažymėjimas Nr. 000466

Vilnius, Lietuvos Respublika
2024 m. balandžio 4 d.

6 priedas. Finansiniai duomenys (audito išvada su PAD)

UAB „Deloitte Lietuva“
Jogailos g. 4
LT-01104 Vilnius
Lietuva

Juridinio asmens k.: 111525235
PVM mok. k.: LT115252314
Duomenys kaupiami ir saugomi
Juridinių asmenų registre

Tel.: +370 5 255 3000
www.deloitte.lt

170

Nepriklausomo auditoriaus išvada

Telia Lietuva, AB akcininkams

Išvada dėl finansinių ataskaitų audito

Nuomonė

Mes atlikome Telia Lietuva, AB (toliau – Bendrovės) finansinių ataskaitų, kurias sudaro 2023 m. gruodžio 31 d. finansinės būklės ataskaitos ir tą dieną pasibaigusį metų pelno ar nuostolių ir kitų bendrųjų pajamų, nuosavo kapitalo pokyčių, pinigų srautų ataskaitos ir finansinių ataskaitų aiškinamasis raštas, įskaitant reikšmingų apskaitos metodų sandrauką, auditą.

Mūsų nuomone, pridėtos finansinės ataskaitos visais reikšmingais atžvilgiais teisingai pateikia Bendrovės 2023 m. gruodžio 31 d. finansinę padėtį ir tą dieną pasibaigusį metų finansinius veiklos rezultatus ir pinigų srautus pagal TFAF apskaitos standartus, priimtus taikyti Europos Sąjungoje.

Pagrindas nuomonei pareikšti

Auditą atlikome pagal tarptautinius audito standartus (toliau – TAS). Mūsų atsakomybė pagal šiuos standartus išsami apibūdinti šios išvados skyriuje „Auditoriaus atsakomybė už finansinių ataskaitų auditą“. Mes esame nepriklausomi nuo įmonės pagal Tarptautinių apskaitos specialistų etikos standartų valdybos išleistą Tarptautinį apskaitos profesionalų etikos kodeksą (įskaitant tarptautinius nepriklausomumo standartus) (toliau – TASESV kodeksas) ir Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito įstatymo reikalavimus, susijusius su auditu Lietuvos Respublikoje. Mes taip pat laikėmės kitų etikos reikalavimų, susijusių su Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito įstatymu ir TASESV kodeksu. Mes tikime, kad mūsų surinkti audito įrodymai yra pakankami ir tinkami mūsų nuomonei pagrįsti.

Pagrindiniai audito dalykai

Pagrindiniai audito dalykai – tai dalykai, kurie, mūsų profesiniu sprendimu, buvo svarbiausi atliekant einamojo laikotarpio finansinių ataskaitų auditą. Šie dalykai buvo nagrinėjami atsižvelgiant į finansinių ataskaitų kaip visumos auditą ir mūsų nuomonę, pareiktą dėl šių finansinių ataskaitų, todėl atskiros nuomonės apie šiuos dalykus nepateikiame.

Pagrindinis audito dalykas

Pajamų pripažinimas

Žr. 147 ir 153 finansinių ataskaitų puslapius

2023 metų pabaigoje Bendrovės grynieji pardavimai atitinkamai buvo lygūs 476 578 tūkst. Eur.

Grynuosius pardavimus sudaro keletas pajamų šaltinių, tokių kaip duomenų srauto mokesčiai, įskaitant sujungimų ir tarptinklinį ryšį, abonentiniai mokesčiai, diegimo mokesčiai, kitos paslaugos bei įrangos pardavimas. Be to, šios paslaugos ir produktai klientams siūlomi kaip bendras paslaugų ir produktų paketas (pakuotamos sandoris), dėl ko atsiranda poreikis paskirstyti tokio pakuoteto sandorio pardavimo kainą atskirai paslaugoms ir susijusiems produktams, įskaitant pardavimo skatinimo kaštus ir nuolaidas.

Bendrovė naudoja keletą atsiskaitymo sistemų ir kitų susijusių duomenų apdorojimo sistemų iškilai ir visapusiškai registruoti apskaitos duomenis. Skirtingiems produktams ir veiklos sritims taikomos įvairios IT sistemos. Bendrovė įdiegia SAP kaip naują pagrindinę platformą, tačiau tuo pačiu metu yra naudojami senosios sistemos, taip siekiant užtikrinti nenutrūkstamą veiklą. Todėl IT aplinka yra itin svarbi pajamų pripažinimo procesui.

Sudėtingi produktai ir paslaugos bei jų deriniai reikalauja reikšmingų vadovybės vertinimų dėl pajamų pripažinimo laiko ir apimties. Kyla rizika dėl apskaitos įrašų, kuriais remiantis pripažįstamos pajamos, tikslumo, taip pat rizika dėl pajamų pripažinimo tinkamame atskaitiniame laikotarpyje. Dėl šios priežasties mes manome, kad pajamų pripažinimas yra pagrindinis audito dalykas.

Mūsų auditoriaus atsakas į šias rizikas

Mūsų audito procedūros šioje srityje, be kita ko, apėmė:

- Bendrovės apskaitos politikos dėl suteiktų paslaugų ar patiektų prekių apskaitos, atsižvelgiant į 15 TFAF reikalavimus, taikymo vertinimą bei naujų verslo modelių apskaitos vertinimą, siekiant įsitikinti, jog Bendrovės apskaitos politika yra tinkama ir jos yra laikomasi;
- esminių vidaus kontrolių, įskaitant IT sistemų, naudojamų apskaitai, ir pajamų pripažinimui kontroliuoti, modelio ir įgyvendinimo įvertinimą bei testavimą, siekiant nustatyti jų veikimo efektyvumą;
- mūsų atrinktų klientams pateikiamų sąskaitų, susijusių su naujais produktais ir per metus įvestais tarifais, pavyzdžių vertinimą, siekiant patikrinti jų tikslumą;
- pagal sutartis, kurios apima keletą paslaugų ir produktų elementų (pakuototi sandoriai), atrankos būdu pasirinktos atskiros suteiktos paslaugos ar pristatytos prekės vertinimą, siekiant nustatyti ar šios sudaro atskirą elementą, ir pardavimo kainos dalies, piskirtos dar nesuteiktoms paslaugoms ar produktams, patikrinimą, atsižvelgiant į jų tikrąją kainą;
- atrankos būdu pasirinktų pajamų, priskirtų nesuteiktoms paslaugoms ar nepristatytoms prekėms (atėtinčių laikotarpį ir pripažįstamų proporcingai per šių paslaugų suteikimo laikotarpį), vertinimą;
- sukaupytų pajamų sugretinimą su faktiniu duomenų srautu po mėnesio uždarymo;

- atskleidimų, susijusių su įvairiais pajamų šaltiniais, tinkamumo įvertinimą;
- atitinkamoms IT sistemoms taikomų bendrųjų IT kontrolės priemonių vertinimą ir testavimą tokiose srityse kaip prieigų apsauga (ypač privilegijuotųjų prieigų valdymas), sistemų pokyčių kontrolė bei duomenų centro ir tinklo operacijų valdymas.

Kita informacija

Kitą informaciją sudaro informacija, pateikta Bendrovės metiniame pranešime, įskaitant Bendrovių valdymo ataskaitą, Socialinės atskaitomybės ataskaitą ir Atlygio ataskaitą (prie skiltes „Darbuotojai“), tačiau ji neapima finansinių ataskaitų ir mūsų auditoriaus išvados apie jas. Vadovybė yra atsakinga už kitos informacijos pateikimą.

Mūsų nuomone apie finansines atskaitas neapima kitos informacijos ir mes nepateikiame jokios formos užtikrinimo išvados apie ją, išskyrus kaip nurodyta toliau.

Atliekant finansinių ataskaitų auditą, mūsų atsakomybė yra perskaityti kitą informaciją ir apsvastyti, ar yra reikšmingų neatitikimų informacijai, pateiktai finansinėse ataskaitose, ar mūsų žinioms pagrįstoms atliktu auditu, ir ar ji yra kitaip reikšmingai iškraipyta. Jeigu, remdamiesi atliktu darbu, pastebime reikšmingą kitos informacijos iškraipymą, mes turime atskleisti šį faktą. Mes neturime su tuo susijusių pastebėjimų.

Mes taip pat privalome įvertinti, ar Bendrovės metiniame pranešime, įskaitant Bendrovių valdymo ataskaitą ir Valdymo ataskaitą, pateikta finansinė informacija atitinka tų pačių finansinių metų finansines atskaitas bei ar Bendrovės metinis pranešimas, įskaitant Bendrovių valdymo ataskaitą ir Atlygio ataskaitą, buvo parengtas laikantis taikomų teisinio reikalavimų. Mūsų nuomone, pagrįsta finansinių ataskaitų audito metu atliktu darbu, visais reikšmingais atžvilgiais:

- Bendrovės metiniame pranešime, įskaitant Bendrovių valdymo ataskaitą ir Atlygio ataskaitą, pateikti finansiniai duomenys atitinka tų pačių finansinių metų finansinių ataskaitų duomenis; ir

Deloitte yra viešinamos Deloitte Touche Tohmatsu Limited (DTTL) ir grupės priklausančios bendrovės narė bei susijusi įmonė (šaltinis – „Deloitte organization“). Kiekviena DTTL, išdar viešinama „Deloitte Global“ ir grupės priklausančių bendrovė narė bei susijusi įmonė yra atskiri ir nepriklausomi juridiniai asmenys, kurie vienas kitam negali nuolatinių įsipareigojimų trečiųjų šalių atžvilgiu. DTTL ir kiekviena grupės priklausančių bendrovė narė bei susijusi įmonė yra atsakingos tik už savo, o ne už viena kitos veiksmus ar neveikimą. DTTL, pati savaraimę paslaugų klientams teikia. Daugiau informacijos galite rasti čia: <http://www2.deloitte.com/lt/lt/pages/about-deloitte/articles/about-deloitte.html>

Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited

171

– Bendrovės metinis pranešimas, įskaitant Bendrovių valdymo ataskaitą ir Atlygio ataskaitą, buvo parengtas laikantis Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės įstatymo reikalavimų.

Be to, mes privalome patikrinti, ar buvo pateikta Socialinės atskaitomybės ataskaita. Jeigu nustatome, kad Socialinės atskaitomybės ataskaita buvo pareikšta, mes turime atskleisti šį faktą. Mes neturime su tuo susijusių pastebėjimų.

Vadovybės ir už valdymą atsakingų asmenų atsakomybė už finansines atskaitas

Vadovybė yra atsakinga už šių finansinių ataskaitų parengimą ir teisingą pateikimą pagal TFAF apskaitos standartus, priimtus taikyti Europos Sąjungoje, ir kitą vidaus kontrolę, kokia, vadovybės nuomone, yra būtina finansinėms ataskaitoms parengti bei reikšmingų iškraipymų dėl apgaulės ar klaidos.

Rengdama finansines atskaitas, vadovybė privalo įvertinti Bendrovės gebėjimą tęsti veiklą ir atskleisti (jei būtina) dalykus, susijusius su veiklos tęstinumu ir veiklos tęstinumo apskaitos principo taikymu, išskyrus tuos atvejus, kai vadovybė ketina likviduoti Bendrovę ar nutraukti veiklą arba neturi kitų realių alternatyvų, tik taip pasiegti.

Už valdymą atsakingi asmenys privalo prižiūrėti Bendrovės finansinių ataskaitų rengimo procesą.

Auditoriaus atsakomybė už finansinių ataskaitų auditą

Mūsų tikslas yra gauti pakankamą užtikrinimą dėl to, ar finansinės ataskaitos kaip visuma nėra reikšmingai iškraipytos dėl apgaulės ar klaidos, ir išleisti auditoriaus išvadą, kurioje pateikiama mūsų nuomonė. Pakankamas užtikrinimas – tai aukšto lygio užtikrinimas, o ne garantija, kad reikšmingi iškraipymai, jeigu jis yra, visada galima nustatyti per auditą, kuris atliekamas pagal TAS. Iškraipymai, kurie gali atsirasti dėl apgaulės ar klaidos, laikomi reikšmingais, jeigu galima pagrįstai numatyti, kad atskirai ar kartu jie gali turėti didelės įtakos vartotojų ekonominiams sprendimams, priimamiems remiantis finansinėmis ataskaitomis.

Atlikdami auditą pagal TAS, viso audito metu priėmėme profesinius sprendimus ir laikėmės profesinio skepticizmo principo. Mes taip pat:

- Nustatėme ir įvertinome finansinių ataskaitų reikšmingo iškraipymo dėl apgaulės arba klaidų riziką, suplanavome ir atlikome procedūras kaip atsaką į tokią riziką ir surinkome pakankamą tinkamų audito įrodymų mūsų nuomonei pagrįsti. Reikšmingo iškraipymo dėl apgaulės neaptikimo rizika yra didesnė nei reikšmingo iškraipymo dėl klaidų neaptikimo rizika, nes apgaulė gali būti sukčiavimas, klastojimas, tyčinis praleidimas, klaidingas aiškinimas arba vidaus kontrolių nepaisymas.
- Supratome su auditu susijusias vidaus kontroles, kad galėtume suplanuoti konkrečioms aplinkybėms tinkamas audito procedūras, o ne tam, kad galėtume pareikšti nuomonę apie Bendrovės vidaus kontroles veiksmingumą.
- Įvertinome taikomų apskaitos metodų tinkamumą ir vadovybės apskaitinių vertinimų bei su jais susijusių atskleidimų pagrįstumą.
- Padarėme išvadą dėl taikomo veiklos tęstinumo apskaitos principo tinkamumo ir dėl to, ar remiantis surinktais įrodymais, egzistuoja su įvykiais ar sąlygomis susijęs reikšmingas neapibrėžtumas, dėl kurio gali kilti reikšmingų abejonių dėl Bendrovės gebėjimo tęsti veiklą. Jeigu padarome išvadą, kad toks reikšmingas neapibrėžtumas egzistuoja, auditoriaus išvadoje privalome atkreipti dėmesį į susijusius atskleidimus finansinėse ataskaitose arba, jeigu tokių atskleidimų nepakanka, turime modifikuoti savo nuomonę. Mūsų išvados pagrįstos audito įrodymais, kuriuos surinkome iki auditoriaus išvados datos. Tačiau, būsimi įvykiai ar sąlygos gali lemti, kad Bendrovė negalės toliau tęsti savo veiklos.
- Įvertinome bendrą finansinių ataskaitų pateikimą, struktūrą ir turinį, įskaitant atskleidimus, ir tai, ar finansinėse ataskaitose pateikti pagrindžiantys sandoriai ir įvykiai taip, kad atliktų teisingo pateikimo koncepciją.

Mes, be visų kitų dalykų, privalome informuoti už valdymą atsakingus asmenis apie auditą apimtį ir atlikimo laiką bei reikšmingus audito pastebėjimus, įskaitant svarbius vidaus kontrolės trūkumus, kuriuos nustatėme audito metu.

Taip pat pateikėme už valdymą atsakingiems asmenims patvirtinimą, kad laikėmės atitinkamų etikos reikalavimų dėl nepriklausomumo, ir juos informavome apie visus santykius ir kitus dalykus, kurie, galėtų būti pagrįstai vertinami, kaip turintys įtakos mūsų nepriklausomumui ir, jei reikia, apie taikytus veiksmus panaikinti grėsmes ar susijusias apsaugos priemones.

Iš dalykų, apie kuriuos informavome už valdymą atsakingus asmenis, išskiriame tuos dalykus, kurie buvo svarbiausi atliekant einamojo laikotarpio finansinių ataskaitų auditą ir kurie laikomi pagrindiniais audito dalykais. Tokie dalykai apibūdiname auditoriaus išvadoje, jeigu pagal įstatymą arba teisės aktą nedraudžiama viešai atskleisti tokio dalyko arba, jeigu, labai retomis aplinkybėmis, nustatome, kad dalykas neturėtų būti pateikiamas mūsų išvadoje, nes galima pagrįstai tikėtis, jog neigiamos tokios pateikimo pasekmės persvers visuomenės gaunamą naudą.

Išvada dėl kitų teisinį ir priežiūros reikalavimų

Akcinių sprendimų 2023 m. balandžio 27 d. buvome paskirti atlikti Bendrovės finansinių ataskaitų auditą. Mūsų paskyrimas atlikti 2023 metų Bendrovės finansinių ataskaitų auditą pagrįstas akcinių sprendimų ir bendras nepertraukiamas paskyrimo laikotarpis yra dešimt metų.

Patvirtiname, kad skyriuje „Nuomonė“ pareikšta mūsų nuomonė atitinka finansinių ataskaitų auditą ataskaitą, kurią kartu su šia auditoriaus išvada pateikėme Bendrovei ir jos Audito komitetui.

Patvirtiname, kad mūsų žiniomis ir įsitikinimu, Bendrovei suteiktos paslaugos atitinka taikomų įstatymų ir teisės aktų reikalavimus bei neapima Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 537/2014 5 straipsnio 1 dalyje nurodytų ne auditą paslaugų.

Per auditą vykdydami laikotarpį nesuteikėme kitų nei finansinių ataskaitų auditas paslaugų.

Išvada dėl finansinių ataskaitų formato atitikties Europos vieno elektroninio ataskaitų teikimo reikalavimams

Įmonės vadovybė pritaikė Bendrovės finansinių ataskaitų vieną elektroninio ataskaitų pateikimo formatą, siekdama vykdyti 2018 m. gruodžio 17 d. Komisijos deleguotojo reglamento (ES) 2019/815, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/109 / EB papildoma techniniais reguliavimo standartais, kuriais nustatomas vienas elektroninio ataskaitų teikimo formatus (toliau – ESEF reglamentas), 3 str. reikalavimus. Pagal šiuos reikalavimus, Bendrovės finansinės ataskaitos turi būti pateiktos XHTML formatu. Patvirtiname, kad finansinių ataskaitų vienas elektroninio ataskaitų pateikimo formatus už 2023 m. gruodžio 31 d. pasibaigusius metus šiuo atžvilgiu atitinka ESEF reglamentą.

Audito, kurį atlikus išleidiama ši nepriklausomo auditoriaus išvada, užduoties partneris yra Simonas Rimašauskas.

UAB „Deloitte Lietuva“
Įmonės audito pažymėjimo Nr. 001275
Simonas Rimašauskas
Atestuotas auditorius
Auditoriaus pažymėjimas Nr. 000466

Vilnius, Lietuvos Respublika
2024 m. balandžio 4 d.